

מסכת אבות

עם פירוש הארי הקדוש

יוצא לאור בעריכה חדשה

עם ליקוטי הארי הקדוש

ביום ה' אב יומא דהילולת הרב תשפ"ה

תנ"ד להסתלקותו מ"לי דאבות ע"ה סימן

על ידי חד מן חבריא

חלפון אליהו החונה כאן נוף אילון

מותר להפיץ ולפרסם ללא מטרות ריווח

הקדמה

אמר הכותב, הצעיר אברהם קשטרו ס"ט, ניין ונכד למהריק"ש זלה"ה. ראיתי לסמוך כאן פירוש פרקי אבות למהרח"ו ז"ל, יען כי ראה ראיתי למעלה בשער מאמרי רז"ל. בכל פרק ופרק ממסכת אבות משנה אחת מבוארת מהרב ז"ל. אח"כ מצאתי כתוב בקונטרסים ביאור רחב וכתוב עליהם "פירוש פרקי אבות להאר"י זלה"ה". ולכן כתבתים כאן אות באות מלה במלה בעה"ת. משנה זו מבוארת למעלה במסכת סנהדרין (דף כח ב) בביאור מסודר היטב מבנו הרב שמואל ויטאל זלה"ה, וע"ש היטב. ע"כ.

ואני הקטן באתי אחרי הקוצרים וסדרתי דבריהם וליקטתי בין העומרים זעיר פה וזעיר משער מאמרי רשב"י, שער הגלגולים, שער הפסוקים ועוד שם וערכתים לאחדים בידי. הלימוד בקונטרס הזה מוקדש לעילוי נשמת ביתי יעל בת יהודית תנצב"ה.

פרק א

כתב המהרח"ו זלה"ה בלקוטי הש"ס - מסכת אבות "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא. הנה כבר ידעת סוד גילגולי האדם ואיך שהוא מתגלגל מדומם לצומח וגו' עד שסוף סוף הוא נתקן. וז"ש התנא כל ישראל וגו' רק שזה יתקן עצמו בזמן מועט וזה בזמן מרובה אבל סופם הוא להמנות עם הצדיקים ומשום טעם זה שהקב"ה כביכול מטריח את עצמו עם רשעים כאלו תקנם בא בעל המשנה לתרץ שנאמר ועמך כולם צדיקים לעולם וגו' כלומר אחר מיתוק עוונם ולמה כן בשביל שהם נצר מטעי שהוא נצחיי והם רושם אור עצמותיו וכל הנופח מעצמו הוא נופח. מהר זל"ה:

מִשֶּׁה קָבַל תּוֹרַת מִסִּינַי, וּמִסֵּרָה לְיִהוֹשֻׁעַ, וְיִהוֹשֻׁעַ לְזֻקְנִים,

כבר דקדק בזה הרב מדוע במרע"ה נאמר "קבל" ביהושע נאמר "מסרה" ואחר כך לא נאמר לשון קבלה או מסירה. והנה דבריו בספר הליקוטים פרשת עקב - פרק ח "וזה [ובזה] יובן עם מה ששמעתי על משנה משה קבל תורה מסיני וגו', שדקדק למה במשה נקט קבלה, וביהושע מסירה, והיה לו לומר בשניהם לשון קבלה או מסירה. ועוד, דלקמן אמר ויהושע לזקנים וזקנים לנביאים, ולא הזכיר לא לשון מסירה ולא לשון קבלה, ואח"כ אמר ונביאים מסרו לאנשי כנסת הגדולה, חזר להזכיר לשון מסירה, והיה די שיאמר ונביאים לאנשי כנסת הגדולה, כמ"ש וזקנים לנביאים, וא"כ מה

זה שפעם נקט לשון קבלה ופעם לשון מסירה, ופעם לא זה ולא זה, ואח"כ חזר והזכיר לשון מסירה.

ותירצו, כי לשון "מסירה" הוא לשון הכרח בעל כרחו, שנמסרה לו. ראיה לזה, (במדבר ל"א) וימסרו מאלפי ישראל הנאמר במלחמת מדין, שנמסרו בעל כרחם, שלא היו רוצים ללכת לאותה מלחמה, לפי שתלה בה הכתוב פטירת מרע"ה, שנאמר נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף, ולכן נמסרו בעל כרחו. וע"כ, להיות תורתנו הקדושה ארוכה מארץ מדה, הוצרך משה ע"ה למוסרה ליהושע בעל כרחו, שהוא לא היה יכול לקבל, ומשה בלבד כי רב כחו, קבל על נקלה, אבל יהושע, לא קבלה אלא בכחו של משה:

"ויהושע לזקנים", להיות המסירה לרבים לא הוצרך כח, כי בין אנשים מרובים, זה זוכר מקצת לימודו וזה זוכר מקצתו, ואין בזה טורח כמו שהוא יחיד, שצריך לזכור כל התורה כולה. וכן מזקנים לנביאים, שהם רבים לרבים, אבל בהמשך הדורות נתמעטו הלבבות, ואפי' ממרובים למרובים הוצרך מסירה בכח, ולכן אמר "ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה". באופן שלא נמצא בעולם יחיד שידע כל התורה כולה, אלא משה ויהושע, ולכן אמר משה "כל המצוה", דהיינו כל התורה "אשר אנכי מצוך" לכל יחיד ויחיד, אני מלמד את כולם כמו ליהושע. אבל כבר אני יודע שלא יעלה בידכם לזכור כל התורה כולה, כל יחיד ויחיד, ולכן אני אומר, על הפחות תשמרון אותה בין כולכם, שזה יזכור מקצת וזה יזכור מקצת, וחזר אח"כ לדבר בלשון יחיד "וזכרת את כל הדרך": ע"כ. והדברים נכפלו בשער הפסוקים פ' עקב ולא הכפלתים. אמנם עדיין עלינו לחקור בשורש נשמתם של אבות העולם ומה אמרו והאם זה קשור לתיקונם. כתב הרב בשער הגלגולים הקדמה לד: "משה תחלה היה הבל בן אדה"ר, ואח"כ נתגלגל בשת, ואח"כ בנח, ואח"כ בשם בן נח. וז"ס "ואתה אמרת ידעתך בשם", רמז גלגולו בשם. "וגם מצאת חן בעיני", רמז גלגולו בנח אביו. כי נח הם אותיות חן, בסוד "ונח מצא חן". וכבר הודעתך במקום אחר, כי ענייני הגלגולים האלה, הם בסוד נר"ן, ולכן אל תתמה, איך נח ושם היו יחד בזמן א', עם היותם בחי' אחת. גם לכן נרמז שם, בשתי אותיות ראשונות של משה. ונמצא כי שם ונח ומשה, כלם הם שרש א', והם מבחי' החסד, שהוא הבל בן אדם. וז"ס הנאמר במשה, "כי מן המים משיתיהו", הם מימי החסד הנזכר. והנה כאשר "משה קבל התורה מסיני", נכלל בכל שלשה

בחינותיו הנז', ונתעלה בסוד הדעת המכריע, אשר משם הוא בחי' תורה שבכתב. גם ז"ס "מימינו אש דת למו", כי התורה נתנה מצד הגבורה, והוא מצד גבורה שבדעת כנזכר:.....נחזור לעניין....

בסנה נתקן משה גם באותיות הב"ל, ולכן נאמר וירא מלאך ה' אליו בלב"ת אש, לרמוז, כי תחלה אותיות לב"ת, לא נתקנו, ולכן נקראת לב"ת אש, מצד הדין, יען כי לא נתקנו. ועתה בסנה נתקנו. ולהורות על התקון הזה, נאמר בו משה משה שני פעמים, להורות כי בפעם הזאת היה משה מתוקן, משא"כ במשה הראשון שהוא קודם הסנה. ולהורות, כי אף בתחלה לא היה הפגם כ"כ, לכן לא פסיק טעמא בינייהו, כנזכר באדרת נשא להורות, כי לא היה כל כך פגם גדול:

והנה אח"כ, באו הלל ושמאי, ושניהם משרש הבל, אלא שהלל הוא מצד החסד של הבל, ושמאי הזקן מצד הגבורה של הבל. ולכן תמצא כי אמר השי"ת למשה 'היה לך לעזרני, ונרמז בר"ת הלל, ולכן משה והלל, שניהם היו ענותנים כנודע, כי הם מצד החסד שבהבל, ולכן שניהם נרמזים בשם בן ע"ב, היוצא מפסוקים ויסע, וינזי, ויט. בשני שמות שבו, הסמוכים זה לזה, והם מה"ש לל"ה, שהם אותיות משה הלל:

וַיִּקְרָא לְנָבִיאִים, וְנָבִיאִים מְסֻרִים לְאַנְשֵׁי כְנָסֵת הַגְּדוּלָּה. הֵם אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים, הָיוּ מְתוּנִים בַּדִּין, וְהִעֲמִידוּ תַלְמִידִים הַרְבֵּה, וַעֲשׂוּ סִיג לַתּוֹרָה:

שְׁמַעוֹן הַצַּדִּיק הָיָה מְשִׁירֵי כְנָסֵת הַגְּדוּלָּה. הוּא הָיָה אוֹמֵר, עַל שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד, עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל גְּמִילוּת זָטָרִים:

שמעון שמעון הצדיק וכל השאר זוגות יהושע בן פרחיה נשיא בסוד חסדים ולכן אמר מצות עשה עשה לך רב וכו'. ונתאי הארבלי אב ב"ד היה בסוד הגבורה, ולכן אמר מצות לא תעשה הרחק משכן רע כולי. אבל שמעון הצדיק, הוא בסוד היסוד שהוא יחידי, ולכן נקרא צדיק. והיה משיירי כנסת הגדולה שהם קבוץ החסדים שהם מתקבצים ביסוד, והם מיסוד דאימא, הנקרא "כנסת הגדולה" על שם החסדים דאבא שמתכנסים ביסוד. והם שיריים לפי שאין ליסוד חסד בפני עצמו אלא מן העליונים שם מאירים כו' ואמר:

על ג' דברים וכו' כלומר אף שהצדיק יסוד עולם הוא, צריך המשכה מלמעלה כדי שיתקיים על ידו, ולכן אמר על שלשה דברים העולם שהיא רחל הנקראת "עולם", עומד.

- על התורה דהיינו עמודא דאמצעיתא וזהו "על התורה" דהיינו מה שנתגלה מיסוד דאבא שיוצא מיסוד אימא בת"ת שלו (בשליש עליון של חזה ז"א) כנודע ונקרא "חכמה" - שנובלות חכמה, על שם שכבר יצא זה היסוד מיסוד דאימא שהיה מכוסה שם והראה עצמו לחוץ. וזה לשון אומרו "תורה". וגם שמאיר ומראה את הנוקבא, שאם לא היה אור דיסוד דאבא שמאיר לחסדים ומוציאם לחוץ - לא היו יוצאים. וזהו שאמר הפסוק "ה' בחכמה יסד ארץ" כי עיקר יסודה אינו אלא מן אבא והיא עצמה נקראת "תורה" כענין שנאמר "הן יראת ה' היא חכמה" הן יראת ה' שהיא רחל, היא חכמה עצמה. ויסוד אבא נקרא "תורה" תו"ר ה', כי תור מלוי אדני והוא ממלא ה':

- "ועל העבודה" היינו גבורה. ואף שאמרו "לעבדה" (בראשית ב, טו) אלו מצות עשה היינו ה' ע"ב שהוא חסד עושה ד", וזה ע"ב ד"ה מן ע"ב נעשה ה'. וכן עבדה הם הקרבנות שהיו הכהנים מקריבים. וידוע כי כהן הוא בחסד והעבודה עצמה היא גבורה שהיא שחיטה ונתוח על האש - הכל דינים הם, להמתיקם על ידי הכהן שהוא החסד כולי:

- "ועל גמילות חסדים" הוא החסד. הם הג' קוים שהם האבות, כי צריך להמשיך מהם אל היסוד להעמידה. וזהו חס"ד, רוצה לומר, ח"ס ד' אהי"ה הוי"ה אהי"ה, המוחין, חסד זה שהוא המרחם, וזהו ח"ס ד'. ועוד שעל ידי החסד שעולה ע"ב היא מתכונות וזהו חס"ד שהוא המרחם וח"ס על ד' שהיא דלה. ולפי שעיקר העמדה שלה אינו בחג"ת אלא בנה"י שלו שהם סמכין דילה, על זה לא הוריד החסד עצמו אלא "גמילות" - לשון צמיחה הוא ("ויגמול שקדים") והחסד שבחסד הוא יומא דכלהו שעל ידו הם צומחים ומתפשטים החסדים שבנה"י שלו שהם עיקר להעמידה. וזהו גמילות חסדים. והחסד אינו משתנה לעולם אורו כלל אף שמתפשט. ולכך הוא יומא דכלהו:

אֲנִיגְנוֹס אִישׁ סוֹכּוֹ קָבֵל מִשְׁמֵעוֹן הַצְדִּיק. הוּא הָיָה אוֹמֵר, אֶל
תְּהִיו כְּעֹבְדִים הַמְשֻׁמְשִׁין אֶת הָרֶב עַל מְנַת לְקַבֵּל פָּרֶס, אֲלָא
הָיוּ כְּעֹבְדִים הַמְשֻׁמְשִׁין אֶת הָרֶב שֶׁלֹּא עַל מְנַת לְקַבֵּל פָּרֶס,
וַיְהִי מוֹרָא שָׁמַיִם עֲלֵיכֶם:

אנטיגנוס איש סוכו וכו'. דע היות בז"א מוחין פנימים ומוחין מקיפים והם
סוד הצלם כנודע כל בחינה מאלו הוא פרצוף שלם כלול מרמ"ח איברים.
והמוחין פנימיים נקראו "מורא של בשר ודם" כי מורא בגי' [ע"ה] רמ"ח
והוא הצלם הנכנס בפנימיות הז"א בתוך גופא דיליה. והמקיף נקרא מורא
שמים כי "שמים" הוא הז"א ולא נכנסו בתוך גופו ובשרו ודמו:

והנה מה שנעשה ממילא בימי החול הוא הכנסת מוחין פנימיים בתוך ז"א,
ובשבת נכנסים עם המקיפים, וזה המציאות הוא נעשה על ידי עמי הארץ.
אמנם תלמידי חכמים יכולים לעשות אפילו בחול מה שנעשה בשבת וזהו
הברכה שבירך ר' יוחנן בן זכאי לתלמידיו שימשיכו מורא שמים (שהם
המקיפים) בזמן שאין אחרים עושים רק מורא בשר ודם, וכמו שאחרים
ימשיכו מורא בשר ודם בחול, ימשיכו אז הם התלמידי חכמים אפילו
המקיפים בכח הברכה שבירכם רבם:

ספר לקוטי הש"ס - מסכת אבות "ויהי מורא שמים עליכם וגו' כבר ידעת
היות בזעיר מוחין פנימיין ומוחין מקיפין והם סוד הצלם כנודע והנה כל
בחי' מאלו הוא פרצוף שלם כלול מרמ"ח איברים והמוחין הפנימים נקראין
מורא ב"ו כי מורא ע"ה גי' רמ"ח והוא הצלם הנכנס בפנימיות הזעיר בתוך
גופא דילי' והמקיף נקרא מורא שמים כי השמים שהוא הז"א לא נכנס בתוך
גופו ובשרו ודמו. והנה מה שנעש' ממילא בימי החול נכנסין מוחין פנימי'
בתוך הזעיר ובשבת נכסים אף המקיפים ומציאות זה נעשה אפי' ע"י ע"ה
אמנם הת"ח יכולים לעשות אפי' בחול מה שנעש' בשבת והוא להכניס
המקיפים בזעיר אפי' בימי החול וזה הוא הברכה אשר בירך ר' יוחנן בן
זכאי לתלמידיו [ברכות כ"ח ע"ב] שימשיכו מורא שמים שהם המקיפין בזמן
שאין אחרים עושים רק מורא ב"ו שהם הפנימים לבד וכמו שאחרים ימשיכו
את מורא ב"ו בימי החול הם ימשיכו אז אפי' המקיפין והבן. ג"ז מהרב
זל"ה:

ספר לקוטי הש"ס - מסכת אבות "אל תהיו כעבדים וגו'. המשמשין את
הרב שהוא צריך לכם וגם ע"מ לקבל פרס אלא הווי כעבדים והוא צריך

אליכם אלא שלא ע"מ לקבל פרס ובשביל שצריך אליכם אל תזלזלו ביראתו ח"ו אלא תהי' מו"ש עליכם והבן. שמא תחובו חובת גלות ותגלו למקום מים הרעים כבר נודע כי ד' קליפות הם נחש שרף ועקרב והד' הוא נקרא צמאון אשר אין מים והוא בסוד גלות ישמעאל מים עכורים היוצאים מתוך מים הרעים [נ"א מים הזכים] של אברהם והם סוד מים הזדונים שאמר דהמע"ה וז"ס למקום מים הרעים ולכן הי' ראוי ישמעאל למות בצמא לולא כי נענה באשר הוא שם. ג"ז מהרב זלה"ה:

יוסי בן יוזנן איש ירושלים אומר, יהי ביתך פתוח לרווחה, ויהיו עניים בני ביתך, ואל תרבה שיוזה עם האשה. באשתו אמרו, כל יוזמר באשת זכרו. מכאן אמרו זכמים, כל זמן שאדם מרבה שיוזה עם האשה, גורם רעה לעצמו, ובטל מדברי תורה, וסופו יורש גיהנום:

כתב המהרח"ו זלה"ה בלקוטי הש"ס - מסכת אבות: "יהי ביתך פתוח לרווחה. דע כי הבינה הוא סתומה כי היא ג' קווים נה"י והזעיר שהוא הב"ן שלה הוא הסותם פתחה ורחל ד' ולפעמים ה' ובמקום הבן הם נשמת הצדיקים אשר בעוה"ז העולים שם בסוד המ"ן ועומדים שם וסותמים פתחה וזהו הב"ן שבתוך הה' ולזה אמר יהי ביתך פתוח וגו'. דהיינו רחל שהיא הבת תהיה פתוחה כי במעשיך הטובים תבריא החיצונים משם ותעלה נשמתך בסוד מ"ן ולהעמיד על פתחה כדל השואל על הפתח זש"ה ויהיו עניים וכו'. הבת היא רחל והבנים הם הנשמות העולות וצריך שיהיה כעניים. ואמר אל תרבה שיחה עם האשה בשעת הזיווג צריך שלא יגביה האדם את קולו בשעת תפלה כי בעוזר דלים הוא מעל' נשמתו למעלה ובתפלה הוא שואל שם אל הזיווג וז"ש אל תרבה כענין אל תרבו תדברו גבוה גבוה אלא בחשאי ולחש כ"א יצא הקול לחוץ יתאחזו החיצונים בקול ההוא ואפשר שימנעו הזיווג ההוא או יתדבקו בו החיצונים לפחות ואמר האשה כלומר כשהיא פנים בפנים שהיא אשתו אמרו שצריך בלחש כדי שלא יהי' אחיזה לחיצונים ומכ"ש כשהוא אחור באחור וז"ש ק"ו באשת חבירו כי הר' הוא אחור של אלהים שבו ומנין כ"ו שבו הוא האחור דמ"ה שבו דהיינו כ"ו אותיות וכן עולה חבירו רכ"ו וזה הוא ביחוד של ק"ש כי אז הוי באחור ובבשכמל"ו אנו נותנים לה ציקי קדירה וצריך להיות בחשאי ולכן צריך לאומרו בלחש ומכאן אמרו חכמים כל המרבה שיחה עם האשה

שמגביה קולו בשעת הזיווג באשה גורם רעה לעצמו שהיא הקליפ' האוחז' בו ומונעת ממנו האור והשפע שנמשך לה מן הזעיר [צ"ל כאן וגם מה שהי' נמשך לו מן הנוק' וזהו בטל מד"ת שהוא מה שהי' נמשך אליו מן הז"א וכו'] וסופו יורד לגיהנם במקום שהי' לו להתדבק עם השכינ' נדבקים עם האשה זרה שהוא גיהנם וזה הוא סופו שהוא בסוף ולמטה מכולם. ג"ז מהרב זל"ה:

יוסי בן יוחנן איש ירושלים אומר יהי ביתך פתוח לרוחה ויהיו עניים בני ביתך ואל תרבה שיחה עם האשה וכו':

הבינה הוי' מ' סתומה, כי היא ג' קוים נצח, הוד, יסוד, וז"א שהוא הבן שלה הוא הסותם פתחה. ורחל היא ד', ולפעמים ב' או ה'. ובמקום הבן הם נשמות הצדיקים שבעולם הזה שעולים שם בסוד מ"ן ועומדים שם וסותמים פתחה. וזה הבן שבתוך הה'. ולזה אמר "יהי ביתך", דהיינו רחל שהיא הבית, שיהיה פתוח שבמעשיך הטובים תבריא משם החיצונים ואתה צריך להעלות נשמתך בסוד מ"ן ולהעמידה על פתחה, כדל השואל על הפתח. וזהו שאמר "יהיו עניים בני ביתך", ה"בית" - היא רחל, והבנים - הנשמות העולות ההם, צריך שיהיו כעניים. וכשרחל היא פב"פ אז היא נקראת על שמו הוא שם מ"ה, גם היא הויה כמוהו, אלא שהיא הוי"ה דב"ן. ואז יש זיווג כראוי כי שם ב"ן לעולם הוא מ"ן. וכשהיא אב"א, הוא נקרא "אלהים" כמותה. וזה תלוי במעשה התחתונים כי הרשעים הם מהפכים מדת הרחמים למדת הדין דהיינו כשהיא פב"פ מהפכים אותו לאחור שיהיה דין, והצדיקים מהפכים אותו (דהיינו מדת הדין) לפנים שתהיה רחמים:

וב"אלהים" יש פנים ואחור "אלהים" בגי' ר', [כזה: א אל אלה אלהי אלהים] וט"ו אותיותיו בגי' אחור. ובהיות ב' אחוריים (שלו ושלה) דבוקים - עולה ת"ל, ושני כוללים הרי לב"ת אש. וזהו "ישפוט תבל בצדק" - כי כשהיא באחור נקראת "צדק" וכשהוא בפנים היא נקראת "צדקה" שהיא מקבלת ה' חסדים אלו להמתיקה. וזו היא כוונת הצדקה שאנו עושים, להמשיך אליה ה' חסדים שלו שתהיה פנים בפנים ואז אוהב צדקה ומשפט - אז "הוא" (שהוא המשפט), "אוהב צדקה" כשחסד ה' מלאה הארץ, שהיא מקבלת ה' חסדים ודיניה נמתקים. הרי ששני אחוריים ב' פעמים רי"ו שעולה גבורה כי שם מקום כל הדינים. וזהו יהי ביתך פתוח לרוחה כי נקראת

בית ואין בית אלא אשה וכשהיא פב"פ עמו קרויה "ביתו" וכשהיא באחור הוא מכנה אותה שהיא שלנו וקורא אותה ביתך - בית"ך עולה תבל. כדאמרן בבינה כדינקא לבנין נקראת "אימא" וכד מסתלקת נקראת "בינה". (וזהו שכתוב "ערות אשת אביך" ופעם אחרת נקראת "אמך" כד ינקא היא אמך וכד לא ינקא היא "אשת אביך"). וזה אמרו יהי ביתך פתוח לרוחה כי כשהיא באחור, אפילו אותה קצת בחי' זווג שיש בחי' אב"א אינו אלא אחר שתתמלא האלהים שלם במילוי יודי"ן שעולה המלוי רוח, וזה נקרא "רוח אלהים", כי רוח מלוי "אלהים". וזה תלוי במעשה התחתונים. וזהו שאמר יהי ביתך פתוח לרוח"ה וכו' כי צריך שתעשה מעשים טובים כדי שתהיה ה' אותיות של "אלהים" פתוחות כדי לקבל בקרבכם הרוח. וז"ש "לרוחה" - לרוח ה', שהוא המלוי של ה' אותיות ד"אלהים". ובזווג זה דאחור, הנשמות היוצאות ממנו הם עניים מפני שיצאו בחסרון הלבנה, וזהו שאמר ויהיו עניים בני ביתך, ר"ל שהנשמות שלנו הם בנים לזו"ג כמו שהם בנים לאו"א, וכמו שפנימיות שלהם עולה להיות מ"ן לאו"א כך הנשמות שלנו עולות להיות מ"ן להם. ולפעמים בני בנים הרי הם כבנים והם מ"ן לאו"א במוסר עצמו על קדוש השם אפילו במחשבה וכל שכן במעשה כענין ר' עקיבא. וזהו שאמר כך עלה במחשבה כל שכן במעשה הנזכר. ולכן אמר ויהיו עניים בני ביתך - ענ"י בגי' ק"ל שהוא אחור דמ"ה, אמר צריכים אנו להמשיך אליה אחור דמ"ה שהוא שם מ"ה:

ואמר, "ואל תרבה שיחה עם האשה" וכו'. פירוש, בשעת הזווג. וצריך שלא יגביה קולו האדם דהיינו בשעת התפלה כי באומרו "עוזר דלים" הוא מעלה נשמתו למעלה ובתפלה הוא שואל שם אל הזווג. וז"ש ואל תרבה שיחה עם כולי כענין שנאמר "אל תרבו תדברו גבוהה גבוהה", אלא בלחש ובחשאי. שאם יצא הקול לחוץ יתאחזו החיצונים בקול ואפשר שימנעו הזווג או יתדבקו בו לפחות. ואמר האשה כלומר כשהיא פב"פ שהיא אשת ו' - אמרו שצריך בלחש כדי שלא יהא בה אחיזה לחיצונים. כל שכן כשהיא אב"א כי אז יש חשש ביותר וזהו מה שאמר קל וחמר באשת חבירו כי הרי הר' היא אחוריים ד"אלהים" והכ"ו הוא אחור דמ"ה שבו דהיינו כ"ו אותיות, וכן עולה חבירו בגימ' רכ"ו. וזהו ביחוד ק"ש כי אז היא הוי"ה באחור ובשכמל"ו ניתנים לה ציקי קדרה וצריך בחשאי ואם כן צריך לאמרו בלחש:

ואמר מכאן אמרו חכמים וכו' שמגביה קולו בשעת זיווג האשה גורם רעה לעצמו שהיא הקליפה שיתאזחו בו, וגם מונע ממנו האור והשפע שיהיה נמשך לו מז"א. וזהו שאמר ובוטל מדברי תורה שהוא מה שהיה נמשך מז"א. וסופו יורש גיהנם במקום שהיה לו לידבק עם השכינה - נדבק עם אשה זרה שהיא בסוף - למטה מכולם:

יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרוּחִיָּה וְנֹתָאֵי הָאֲרֵבִלִי קִבְּלוּ מֵהֶם. יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרוּחִיָּה
 אָמַר, עֲשֵׂה לָךְ רֵב, וּקְנֵה לָךְ זֹכֶר, וְהָיוּ דָן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף
 זְכוּת: נֹתָאֵי הָאֲרֵבִלִי אָמַר, הָרוּזֶק מִשְׁכֵּן רָע, וְאֵל תִּתְּנוּ זֶכֶר
 לְרָשָׁע, וְאֵל תִּתֵּי אֵשׁ מִן הַפְּרַעֲנוֹת:

נתאי הארבלי אומר הרחק משכן רע וכו':

אמר ג' בחינות כנגד ג' בחינות שיש בקדושה, זו"נ והיסוד שלו המחברם - הרי שלשה. וכנגדם יש בקליפה ג'. ועל זה אמר הכתוב (ישעיהו כז, א) "יפקוד ה' על לויתן נחש בריח" שהוא כנגד הז"א שהוא מבריא מן הקצה אל הקצה, "ועל לויתן נחש עקלתון" הוא הנוקבא שכל דרכיה מעוקשות ומעוקלות, "והרג את התנין אשר בים" זהו היסוד המחברם. [כי בקדושה נקראת "חי" ולכן תלמידי חכמים שהיו מתאחזים אין צריך להם שחיטה אלא אסיפתם היא אחיזתם כענין "ואסוף רגליו אל המטה" וכענין "ויאסף אל עמיו" הכתוב בצדיקים, כי כולם הם חיים. אבל בקליפה - שם המיתה וההריגה ולכן אמר "והרג את התנין אשר בים" שהוא יסוד הנוקבא שהיא נקראת "ים" כי ביסוד דאימא נאספים קבוץ כל הנ' שערים שבה והיא נקראת "מי" ויסוד דרחל נקרא "ים":

וכנגדם אמר הכא "הרחק משכן רע" זו בחינת היסוד, ואל תתחבר לרשע בחינת ז"א, ואל תתיאש מן הפורענות זו הנוקבא וז"ש פורענות שהוא לשון נוקבא. כי כל שלשתם ג' מיני רעה זה רע, וזה רשע, וזה פורענות. ונקרא היסוד "שכן" שלעולם בנוקבא דקדושה צריך לעולם להיות היסוד שלו מאיר בה שאי לאו כן יתאחזו בה החיצונים, והיסוד שלו שמאיר בה לעולם מברית אותם, ולכן נקרא "שכן קרוב" אצלה לעולם. והז"א נקרא א"ח ד':

[וזהו סוד א"חד - א"ח ד, כי את הוא הז"א, ד' היא הנוקבא, עם היסוד
דבוק בה והיא הי' שבקוצה של ד. שאם לא היתה היו"ד ההיא היתה

נעשית רי"ש לשון עני ורש שהיו אוחזים בה החיצונים. ובהיות היו"ד הזאת נעשית דל"ת.]:

וזה בסוד של האלף שהיא אחד, יוד למעלה היא מד' דהיינו הז"א, ויו"ד למטה שהיא מ"ן נוקבא, והוא"ו באמצע כזה, א - הוא היסוד דבוק בה תמיד ומחברם:

וזהו סוד (משלי כז, י) "טוב שכן קרוב מאח רחוק" "שכן קרוב" זהו היסוד שנקרא "טוב" כענין שאמרו "צדיק כי טוב", ואיהו "שכן קרוב" אצלה תמיד. "מאח" שהוא ז"א שהוא "רחוק" ממנה. והנה הנוקבא יש לה ג' מקומות כנודע:

אחד בראש הבריאה, השני ביסוד עצמו מאחוריו שאנו מעלים אותה ב"ברוך" דברכת אבות, השלישי בת"ת שבו שאנו מעלים אותה שם ביהו"ה דברכת אבות [ואף שב"אתה" אנו מעלים אותה לנצח אינו זו בגובה כי כבר ב"ברוך" עלתה כל גובה דנצח הוד יסוד וב"אתה" אנו נותנים לה הארה ברוחב ולא באורך. ואם כן אין לה אלא שלשה מקומות הללו לבד]:

והמקום שלה הוא עיקרי בת"ת שבת"ת, כי שם סיום יסוד של אימא ושם מתגלים האורות אליה. וידוע כי בז"א יש ב' יסודות אחת למעלה בת"ת שלו שהוא היסוד הראשון כשהיה הוא בבחינת ו' קצוות בלבד, ושם יצתה לו הנוקבא בנקודה אחר זה היסוד. ואחר כך בנה"י דאימא שנכנסו בה ועלו מה שהיה נה"י שלו ונעשה חג"ת, ומנה"י דאימא נתחדשו אלו הנה"י אחרים:

ולפי שהמקום שלה הוא עיקרי הוא בת"ת שהיה יסוד בתחלה - לכך נקראים זה לזה "אח". ואחר שנתחדשה נקרא "שכן", כי אחר הקטרוג ירדה היא למטה ביסוד התחתון. ועל זה אמר "טוב שכן קרוב מאח רחוק" - "טוב שכן קרוב" שהוא היסוד התחתון שהוא עתה מקרוב, שבא מחדש, "מאח" שהוא היסוד העליון שהוא אח אליה ולפי ששם עיקרה, שעתה נעשית רחוק אחר קטרוג. כי היסוד התחתון היה רחוק - שהיא מאימא, ונתקרב. ואיהו "טוב" מהעליון שהיה קרוב ונתרחק. וזהו "מאח רחוק" שנעשה רחוק:

וידוע כי היסוד נקרא "שדי" ולכן "רחוק" נקרא "שדי", שכן עולה כמנין שד"י. ו"קרוב" גם כן עולה שד"י פחות ו' להורות שאין זה מבחינת ו' קצוות הראשונים הנק' היסוד טוב שהוא מבחי' מדה ט'.

וגם כ"ב אתוון עם מנצפ"ך, הם כ"ז, מתחלקות, ט' בחדס, ט' בגבורה, ט' בת"ת. וכן בנה"י - ט' לכל אחד מהם. ג' פעמים ט' הם כ"ז וכולם נראים ביסוד. נמצא שכל הטי"ת שבכולם, כולם נכללים בטי"ת שביסוד. לכך הוא

טי"ת. וגם שהט' - היו"ד נכנסת בתוכה כזה ט' להורות כי טוביה גניז בגווה כנזכר בזוהר. וזה כי היסוד, החסדים שהם טוביה, גניז בגווה. והוא"ו המחברו שהוא עמודא דאמצעיתא, עם בי"ת במלואה שהיא הנוקבא, וזה וא"ו בי"ת ד"טוב". [כי אל"ף מורה שאין שם זווג כנזכר בזוהר, שמורה על התפשטות הזרועות. אם כן אל"ף הוא בת"ת שבו והבי"ת היא הנוקבא ואז אין זווג לפי שהזרועות מתפשטים. וזהו כשתגיעו לאבני שיש טהור, שהם ב' יודין שבאלף, כי כל יו"ד היא א"ט, אל תאמרו מים מים - כלומר, שלא יעשו פרוד ח"ו בין מים דחסד ובין מים גבורה שהם גבורת גשמים, כי הוא"ו מחברת אותם. הנה כשהוא אל"ף בי"ת - אין זווג, וכשהוא וא"ו בי"ת - יש זווג, כי אז בין הזרועות מתפשטים אלו השני יודי"ן נכללים בוא"ו וזה ביאור האל"ף הראשונה שהוא חג"ת מתאסף אל היסוד שהוא וא"ו לבד ואז יש זווג]:

ו"שכן" נקרא היסוד שעולה ש"ע. משום שה' פעמים א"ל שעולים בגימ' יוסף מתקבצים ביסוד בשם א"ל אחד הרי ו' א"ל, וכולם נעשים שני א"ל מלאים [אלף למד] השלשה חג"ת נעשים א"ל אחד, והשלשה דנה"י נעשים א"ל אחד מלא, הרי שניהם מלאים אל"ף למ"ד עולים ש"ע נהורין. [וזה נמשך אל היסוד מן השני "אל" שבפנים שהם ש"ע נהורין אשר שם. וזהו "ויהי יוסף (שהוא היסוד) יפה תואר ויפה מראה" כשנמשכים אליו הדרת פנים, כי לפיכך מי שהוא סריס אין לו הדרת פנים]. ולכן נקרא היסוד "שלום" שעולה שע"ו - שהם השע"ה נהורין שבתוכו שהוא ו"ו. והיסוד עליון נקרא "אח" שעולה ט':

וכנגדם בקליפה אמר "הרחק משכן רע" - שהוא ש"ע כנגד הש"ע שבקדושה, וה"רע" הם כנגד הכ"ז שבקדושה, כל אחד כלולה מעשר עולה ר"ע. כי בקדושה כל הכ"ז נכללים בטי"ת, וכאן הם מפוזרים יותר, פזור לרשעים. כי בקדושה טוביה גניז בגווה וכאן פזור. ולפי שהיסוד דבק עם הנוקבא יותר, לכך הזהיר עליו תחילה ואמר "הרחק", כי הוא קרוב וצריך להרחיק יסוד דקליפה מן הנוקבא שבקדושה. ובעמודא דאמצעיתא דקדושה הוא רחוק כדאמרין הכא שאמר אל תתחבר לרשע, כלומר אל ת"ת חבר לרשע. וכנגד הנוקבא - דהוה שייך בה יאוש. וזהו, כי בשלמא הדכורא - צריך

להרחיק מן הנוקבא שבקדושה כדי שלא תקבל ממנו. הנוקבא מן נוקבא מה צריך להרחיק, לזה אמר הזהר שלא תתפתה אתה בטענה זו, כי "חלק משמן חכה ואחריתה מרה כלענה" ועל כן אל תתיאש כי בבא הנוקבא אצלה אפשר שיתאחז גם הדכורא. וזהו שאמר אל תתיאש אל ת"ת אי"ש אל הקדושה:

והנה "שכן רע" אמר כנגד היסוד דקליפה כי לעולם הטפה לבטלה נקרא "רעה" כענין ער. והטפה מן היסוד בקדושה נקראת "טוב". וכאן ההפך שהוא רע וגם שרע הוא ע"ר, לשון "ערו" - ערו ופרוץ, לשון גלוי, דבקדושה טוביה גניז בגויה:

ו"שכן רע" הם ב' פעמים ש"ך דינים, דרחל ולאה שבקדושה על שם אלו שנים ש"ך שהוא תמ"ר שהוא לשון מרירות שהם דינים מתחבר עמהם שם א"ל שהוא ביסוד כדאמרן לעיל וממתק התמר ואז נעשה שם אדנ"י מלא שהוא תרע"א, כי אז נוטלת הנוקבא אותם התמ"ר וא"ל העולה תרע"א, כי אף שהיא דינים והיה ראוי להיות היסוד שלה סתום, עם כל זה דיניה נמתקים על ידי שם "אל" שביסוד ז"א ונעשית שער לה', דרך להכניס בה התפלות:

"ואל תתחבר לרשע"

ורשע הוא עמודא דאמצעיתא דקליפה שהוא רע (שהם כ"ז אתוון כנ"ל) וג' קוים העיקריים שהם חג"ת - להורות שזה הרע הוא של ג' קוים, לא של נה"י אלא של עמודא דאמצעיתא, באלו הם שורש הקוים. ורשע עולה תקע שהם מנצפ"ך כפולים שהם הגבורות שנותן לה הז"א מהארת אותם דאימא שהם משלה - הרי שנים מנצפ"ך. ואלו מתגלות ביסוד דאימא שהוא בת"ת שבו ונתקעים בנוקבא, וזהו "תקע". ובקליפה הוא רשע כנגדם:

ובנוקבא הוא פורענו'ת, פ"ו אלהים אחרים שבה שהם ה' גבורות שבה, ר"ע הם כ"ז אתוון דאמרן, נו"ת הם ג' אהיה (דיודין, אלפין, ההיין) שבהם מתלבשות הגבורות ויוצאות מיסוד דאימא שעולות תנ"ה. בקדושה "תנה את נשי ואת ילדי", בטומאה "תנה עון על עונם", ועוד "תנו שכר לאובד". בקדושה "שימני כחותם על לבך" שעולה תנ"ה, "על לבך" כי משם נתגלו האורות כולם, בטומאה הם נו"ת. וזהו פ"ו ר"ע נו"ת, כמ"ש:

יוסי בן יועזר איש צרדה ויוסי בן יוזנן איש ירושלים קבלו מהם. יוסי בן יועזר איש צרדה אומר, יהי ביתך בית ועד לזוכמים, והוי מתאבק בעפר רגליהם, והוי עושה בצמא את דבריהם:

יהודה בן טבאי ושמעון בן שטוז קבלו מהם. יהודה בן טבאי אומר, אל תעש עצמך כעורכי הדין. וכשיתיו בעלי דינין עומדים לפניה, יהיו בעיניך כרשעים. וכשנפטרים מלפניה, יהיו בעיניך כזכאין, כשקבלו עליהם את הדין:

שמעון בן שטוז אומר, הוי מרבה לזקק את העדים, והוי זהיר בדבריה, שצמא מתוכם ולמדו לשקק:

שמעיה ואבטליון קבלו מהם. שמעיה אומר, אהב את המלאכה, ושנא את הרבנות, ואל תתודע לרשות:

אבטליון אומר, זוכמים, הזהרו בדבריהם, שצמא תזוובו זובת גלות ותגלו למקום מים הרעים, וישתו התלמידים הבאים אחריהם וימותו, ונמצא שם שימים מתזוכל:

הלל ושמיאי קבלו מהם. הלל אומר, הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה:

הוא היה אומר, נגד שמיא, אבד שמה. ודלא מוסיף, יסף. ודלא יליף, קטלא וזיב. ודאשתמיש בתגא, וזלף:

כתב בספר שערי קדושה - חלק ב שער ו "המשתמש בשמות הקודש, אמרו רבותינו ז"ל (אבות פ"א ופ"ד) ודאשתמש בתגא חלף ונעקר מן העולם, וישתמד הוא או בניו, או ימות הוא או בניו, או יעני הוא או בניו". רח"ל.

הוא היה אומר, אם אין אני לי, מי לי. וכשאני לעצמי, מה אני. ואם לא עכשיו, אימתי:

**שְׁמַאי אוֹמֵר, עֲשֵׂה תוֹרַתְךָ קָבֶעַ. אָמַר מֵעֵט וְעֲשֵׂה הִרְבָּה, וְהָיָה
מִקָּבֵל אֶת כָּל הָאָדָם בְּסֶבֶר פָּנִים יְפוֹת:**

שמאי אומר עשה תורתך קבע, אמור מעט וכו'. צריך האדם למעט בעסק.
ואם אין לו כדי פרנסה כי אם על ידי הדחק יכוין ביום ג' וד' מחצי היום
ולמטה מעוטף בטלית ותפילין ובכוונה לעבודת קונו:

**רַבִּן גַּמְלִיאֵל הָיָה אוֹמֵר, עֲשֵׂה לָךְ רֵב, וְהִסְתַּלַּק מִן הַסִּפָּק, וְאַל
תִּרְבֶּה לְעֵשִׂר אֲמֻדוֹת:**

כתב בספר לקוטי הש"ס - מסכת אבות "שמעון הצדיק הי' משירי אנשי
כנסת הגדולה. כי כל השאר היו זוגות ויהושע בן פרחיה הי' נשיא בסוד
החסדים ולכן אמר מצות עשה. עשה לך רב וקנה לך חבר הכל מ"ע כי
הם בחסדים. ונתאי הארבלי הי' אב"ד בסוד הגבורות ולכן אמר כל לא
תעשה הרחק משכן רע ואל תתחבר לרשע ואל תתיאש מן הפורעניות כולם
מצות לא תעשה שהם גבורות".

**שְׁמַעוֹן בֶּנִּי אוֹמֵר, כָּל יָמַי גָּדַלְתִּי בֵּין הַזֹּכְמִים, וְלֹא מִצָּאֲתִי לַגּוֹף
טוֹב אֲלֹא שְׁתִּיקָה. וְלֹא הַמְדִּירְשִׁי הוּא הָעֵקֶר, אֲלֹא הַמַּעֲשֵׂה.
וְכָל הַמִּרְבֶּה דְּבָרִים, מֵבִיא זִזְטָא:**

כתב בספר שערי קדושה - חלק ב שער ה "ואמרו רבותינו ז"ל (יומא דף
י"ט ע"ב) השח שיחה בטלה עובר בעשה שנאמר (דברים ו' ז') ודברת בם,
ואמרו על רבן יוחנן בן זכאי (סוכה דף כ"ח ע"א) ועל רב (רמב"ם פרק
ב' מהלכות הלכה ט') שמימיהם לא שחו שיחת חולין, ואמרו רבותינו ז"ל
(אבות פ"א מי"ז) לא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה, וכתיב (מיכה ג' כ"ח)
ישב בדד וידום יתן בעפר פיהו, וכתיב (משלי י"ח כ"א) מות וחיים ביד
לשון, ואמרו רבותינו ז"ל (אבות פ"ג מי"ג) סיג לחכמה שתיקה, ואמר
שלמה (קהלת ה' א') אל תבהל על פיך ולבך אל ימהר להוציא דבר לפני
האלהים כי האלהים בשמים ואתה על הארץ על כן יהיו דבריך מעטים:

**רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, עַל שְׁלֵשֶׁה דְּבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד,
עַל הַדִּין וְעַל הָאֱמֶת וְעַל הַשְּׁלוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר (זכריה וז) אֱמֶת
וּמִשְׁפָּט שְׁלוֹם שֶׁפָּטוּ בְּשִׁעְרֵיהֶם:**

כתב בשער מאמרי רז"ל - מסכת כתובות "שמעתי ממורי זלה"ה כי חכם אחד קדמון שהתוספות נסתפקו בתלמוד בג' מקומות ולא נתבאר להם פירושם והחכם ההוא ביאר שתייהם והשלישית לא ידע לפרשה ואלו הם השתים שביאר האחד היא מ"ש ר' יהושע לא מפיה אנו חיים דהול"ל אינה נאמנת וביאר כי הנה העולם מתקיים על שלשה דברים על הדין ועל האמת ועל השלום שנא' אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם ולפי שהאשה הזאת משקרת בדבריה לא מפיה אנו חיינ". ע"כ.

ספר שערי קדושה - חלק ב שער ה

המדבר שקרים כופר באלהי ישראל ומודה באל אחר שהוא שקר. והוא מכת שאינו רואה פני שכינה כמו שכתוב (תהלים ק"א ז') דובר שקרים לא יכון לנגד עיני, ראינו בכלל ישראל שכתוב בהם (צפניה ג' י"ג) שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב, וימיו מתקצרים, אך הדובר אמת מאריך ימים כמו שאמרו במסכת סנהדרין (דף צ"ז ע"א) על רב טביומי דאילו הווי יהבי ליה כל חללי דעלמא לא הווי משני בדבוריה. זמנא חדא איקלע לההוא אתר דקושטא שמיה דלא הווי משנו בדבורם ולא הווי מיית איניש בלא זמניה וכו' שכיבו ליה תרתין בנין, אמרו ליה, במטותא מינך פוק מהכא ולא תגרי בנא מותנא. וכתוב (ירמיה ט' ד') למדו לשונם דבר שקר וגו' העל אלה לא אפקד בם נאם ה' אם בגוי אשר כזה לא תתנקם נפשי. ולא נענשו המרגלים ודור המדבר אלא מפני עדות שקר, ואמרו רבותינו ז"ל (סנהדרין צ"ב ע"א) כל המחליף בדבורו כאלו עובד עבודה זרה. וכתוב (משלי ו' ט"ז) שש הנה שנא ה' וגו' עינים רמות, לשון שקר ופיח כזבים וגו', וכתוב (תהלים ל"ד) מי האיש החפץ חיים וגו' נצור לשונך מרע. גחזי לא נטרד אלא מפני ששקר בשם אלישע. אמנון כזב לתמר ונהרג, רוחו של נבות נטרד ממחיצתו על שדיבר כזב שנאמר (מלכים א' כ"ב) מי יפתה את אחאב וגו' צא, צא ממחיצתך, ואמר רב הונא לא גלו ישראל מארצם אלא על שעברו על פסוק (שמות כ"ג ז') מדבר שקר תרחק. ואמרו רבותינו ז"ל (שבת דף קי"ט ע"ב, חגיגה דף י"ד ע"ב) לא חרבה ירושלים אלא על שפסקו ממנה בעלי אמנה שנאמר (ירמיה ה' א') שוטטו בחוצות ירושלים. ובספר הזוהר בזמנא דשקר דאיהו סמא"ל שלטא כתיב (דניאל ח' י"ב) ותשלך אמת ארצה. ודא גרים חרבן בית ראשון ושני. ואמרו רבותינו ז"ל (אבות פ"א מ"ח) על שלשה דברים העולם עומד על הדין ועל האמת ועל השלום, וכתוב (תהלים ט"ו א') ה' מי יגור באהליך

וגו'. ודובר אמת בלבבו, אף מה שחשב בלבבו צריך לאמת אותו במעשה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל בעובדא דרב ספרא, וכתוב (מלאכי א') תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו כי מלאך ה' צבאות הוא:

###

פרק ב

פירוש מוהר"ח על אבות פרק ב הוא היה אומר מרבה צדקה מרבה שלום וכו':

רבי אומר, איזוהי דרך ישרה שיבחר לו האדם, כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם. והוי זהיר במצות קלה כבזמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות. והוי מוזהב הפסד מצות כנגד שכרה, ושכר עברה כנגד הפסדה. והסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עברה, דע מה למעלה ממך, עין רואה ואין שומעת, וכל מעשיך בספר נכתבין:

כתב הרב המהר"ח זללה"ה בספר לקוטי הש"ס - מסכת אבות: "רבי אומר כל שהוא תפארת לעושיה וגו'. דע כי רבינו הקדוש הוא יעצ"ה גופו וז"ש כל שהוא תפארת לעושיה והבן. אף הוא ראה גולגולת אחת וגו' כבר נודע כי הלל הוא בחינת מרע"ה וכשם שמרע"ה חי ק"כ שנה כך הלל חי ק"כ שנה וכשם שמרע"ה פרנס ישראל מ' שנה כך הלל ג"כ ומשה הי' עניו מאוד וכן הלל הי' עניו מאד כנודע. וכשם שמרע"ה הטביע את פרעה בים אף הלל בדור הזה ראה גולגולת אחת שהוא פרעה אותו הידוע צפה על המים שהוא על המים הזדונים וא"ל על דאטפת כל הבן הילוד היאורה וגו' אטפוך והפך פניו נגד ישראל ואמר וסוף מטיפיך יטופון כי כל מי שמיצר לישראל בעת התחיה יטופון ויחזרו ויטופון כמשאחז"ל ואלה לדראון וגו'. גם זה מהרב זל"ה:

רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר, יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ, שיעינת שניהם משכונת עון. וכל תורה שאין עמה מלאכה, סופה בטלה וגוררת עון. וכל העמלים עם

הַצָּבוּר, יִהְיוּ עֲמִלִים עִמָּהֶם לְשֵׁם שָׁמַיִם, שְׂזֻכוֹת אֲבוֹתָם מִסִּיעָתָן
וְצַדִּיקָתָם עֹמֶדֶת לָעַד. וְאַתֶּם, מַעֲלֵה אֲנִי עֲלֵיכֶם שָׂכָר הַרְבֵּה
כָּאֵלֹו עֲשִׂיתֶם:

הָיוּ זְהִירִין בְּרִשּׁוֹת, שְׂאִין מִקָּרְבִּין לוֹ לְאָדָם אֶלָּא לְצָרָה עֲצָמָן.
נִרְאִין כְּאוֹהֲבִין בַּשְּׁעָת הַנֶּאֱתָן, וְאִין עֹמֶדֶין לוֹ לְאָדָם בַּשְּׁעָת
דְּזֻקָּו:

הוּא הָיָה אוֹמֵר, עָשִׂה רְצוֹנוֹ כְּרְצוֹנָהּ, כִּדִּי שְׂיַעֲשֶׂה רְצוֹנָהּ
כְּרְצוֹנוֹ. בִּטָּל רְצוֹנָהּ מִפְּנֵי רְצוֹנוֹ, כִּדִּי שְׂיִבְטֹל רְצוֹן אֲזוּרִים מִפְּנֵי
רְצוֹנָהּ. הִלֵּל אוֹמֵר, אֵל תִּפְרֹשׁ מִן הַצָּבוּר, וְאֵל תִּתְּמִין בְּעֲצָמָהּ
עַד יוֹם מוֹתָהּ, וְאֵל תִּדִּין אֶת זֹחֲרָהּ עַד שְׂתַגִּיעַ לְמִקְוָמוֹ, וְאֵל
תִּאמַר דְּבָר שְׂאִי אֶפְשָׁר לְשָׁמַעַ, שְׂסוּפּוֹ לְהִשְׁמַעַ. וְאֵל תִּאמַר
לְכַשְׂאִפְנָה אֲשֵׁנָה, שְׂמָא לֹא תִפְנָה:

הוּא הָיָה אוֹמֵר, אִין בּוֹר יִרָא זֻטָּא, וְלֹא עִם הָאָרֶץ זֻסִיד, וְלֹא
הַבִּישָׁן לְבַד, וְלֹא הַקִּפְדָן מִלְבַּד, וְלֹא כָּל הַמְרַבָּה בְּסוּזוּרָה
מִזֻּזְכִּים. וּבְמִקְוָם שְׂאִין אֲנָשִׁים, הַשְׂתַּדֵּל לְהִיּוֹת אִישׁ:

אִף הוּא רָאָה גְּלִגְלַת אֲזוּת שְׂעָפָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם. אָמַר לָהּ, עַל
דְּאֲטָפֶת, אֲטָפוּהָ. וְסוּף מְטִיפִיהָ יְטוּפוּן:

הוּא הָיָה אוֹמֵר, מִרְבָּה בָּשָׂר, מִרְבָּה רַבּוּת. מִרְבָּה נְכָסִים,
מִרְבָּה דְּאִגָּה. מִרְבָּה נְשִׁים, מִרְבָּה כְּשָׁפִים. מִרְבָּה שְׂפּוּזוֹת,
מִרְבָּה זְמוּת. מִרְבָּה עֲבָדִים, מִרְבָּה גָּזֵל. מִרְבָּה תוֹרָה, מִרְבָּה
זִימִים. מִרְבָּה יְשִׁיבָה, מִרְבָּה זֻזְכָּמָה. מִרְבָּה עֲצָה, מִרְבָּה
תְּבוּנָה. מִרְבָּה צַדִּיקָה, מִרְבָּה שְׁלוֹם. קָנָה שֵׁם טוֹב, קָנָה
לְעֲצָמוֹ. קָנָה לוֹ דְּבָרֵי תוֹרָה, קָנָה לוֹ זִימֵי הָעוֹלָם הַבָּא:

דע כי הפסוק אומר "והיה מעשה הצדקה שלום" והענין הוא כשהאדם
עושה צדקה צריך לכוין וליחד שם י"ה הנפרד מן ו"ה, ובזה נעשה "והיה"

שהם אותיות ההויה על ידי הצדקה. וזהו שלום. ולכן כדי לכוין כל זה צריך לכוין כי דבר זה של הצדקה שהוא נותן - הוא בחינת יו"ד, ויד הנותנת (שהם ה' אצבעות) היא בחינת ה', וזהו י"ה, וזרוע המקבלת בחינת הצדקה היא בחינת ו', ויד המקבלת גם כן שיש בה ה' אצבעות היא בחינת ה', וזהו ו"ה. והנותן צדקה הוא מיחד י"ה עם ו"ה ועל ידי זה המעשה והכונה נעשה "והיה" וזהו שלום. זהו כוונת הזוהר (בחקתי דף קיג ע"ב) וז"ל ומאן דיהב צדקה למסכנא הוא דעביד לעילא שמא קדישא כדקא יאות:

רַבִּין יוֹזֶזְנָן בֶּן זַכַּאי קָבַל מִהֶלֶל וּבְשִׁמְאִי. הוּא הָיָה אוֹמֵר, אִם לְמוֹדֵת תּוֹרַת הַרְבֵּה, אֶל תִּזְוִיֵּק טוֹבָה לְעֲצֻמָּה, כִּי לְכָךְ נּוֹצְרֶתָ. וְזִמְשָׁה תִלְמִידִים הָיוּ לוֹ לְרַבִּין יוֹזֶזְנָן בֶּן זַכַּאי, וְאֵלוֹ הֵן, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן הוֹרְקָנוֹס, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן זִנְגֵּיָה, וְרַבִּי יוֹסִי הַכֹּהֵן, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן נְתַנְאֵל, וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָף. הוּא הָיָה מוֹנֵה שַׁבָּתוֹן. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן הוֹרְקָנוֹס, בּוֹר סוּד שְׂאִינֹ מֵאֲבֵד טָפָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן זִנְגֵּיָה, אֲשֶׁרִי יוֹלְדָתוֹ. רַבִּי יוֹסִי הַכֹּהֵן, זֹסִיד. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן נְתַנְאֵל, יָרָא זֹטָא. וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָף, מַעֲיֵן הַמִּתְגַּבֵּר. הוּא הָיָה אוֹמֵר, אִם יִהְיוּ כָל זֻכָּמֵי יִשְׂרָאֵל בְּכַף מֵאֲזָנִים, וְאֱלִיעֶזֶר בֶּן הוֹרְקָנוֹס בְּכַף שְׁנֵיָה, מִכְרִיעַ אֶת כָּלָם. אֲבָא שְׂאוּל אוֹמֵר מִשְׁמוֹ, אִם יִהְיוּ כָל זֻכָּמֵי יִשְׂרָאֵל בְּכַף מֵאֲזָנִים וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן הוֹרְקָנוֹס אֶף עִמָּהֶם, וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָף בְּכַף שְׁנֵיָה, מִכְרִיעַ אֶת כָּלָם:

אָמַר לָהֶם, צֵאוּ וּרְאוּ אִיזוּהֵי דָרָךְ יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּדְבֹּק בָּהּ הָאָדָם. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, עֵין טוֹבָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, זֹכֵר טוֹב. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, שָׁכֵן טוֹב. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, הָרוּאָה אֶת הַנּוֹלָד. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, לֵב טוֹב. אָמַר לָהֶם, רוּאָה אֲנִי אֶת דְּבָרֵי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָף מִדְּבָרֵיכֶם, שֶׁבְּכָלִל דְּבָרָיו דְּבָרֵיכֶם. אָמַר לָהֶם צֵאוּ וּרְאוּ אִיזוּהֵי דָרָךְ רַעָה שֶׁיִּתְרוֹק מִמֶּנָּה הָאָדָם. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, עֵין רַעָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, זֹכֵר רַע. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר,

שָׁכַן רָע. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, הַלּוֹה וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם. אֲזוּד הַלּוֹה מִן הָאָדָם, כָּלֹה מִן הַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים לו) לֹה רָשָׁע וְלֹא יִשְׁלַם, וְצַדִּיק זֹוֶן וְזוֹתָן. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, לֵב רָע. אָמַר לָהֶם, רוֹאֵה אֲנִי אֶת דְּבָרֵי אֶלְעָזָר בֶּן עֶרְךָ מִדְּבָרֵיכֶם, שֶׁבְּכָלֹל דְּבָרָיו דְּבָרֵיכֶם:

הֵם אָמְרוּ שְׁלֵשָׁה דְּבָרִים. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, יְהִי כְבוֹד זִיבְרָךְ זִיבִיב עָלֶיךָ כְּשֶׁלָּךְ, וְאַל תְּהִי זֹוֶן לְכַעַס. וְשׁוּב יוֹם אֲזוּד לִפְנֵי מִיתָתְךָ. וְהוּא מִתְּזַמֵּם כְּנֶגֶד אוֹרָן שֶׁל זִיבְרָרִים, וְהוּא זֶהִיר בְּגִזְזֵי לִתָּן שֶׁלֹּא תִכּוֹה, שֶׁנֶּשְׁיִכְתָּן נְשִׁיכַת שׁוֹעַל, וְעִקִּיצְתָּן עִקִּיצַת עֶקְרָב, וְלִזְזִישְׁתָּן לִזְזִישַׁת שָׂרָף, וְכָל דְּבָרֵיהֶם כְּגִזְזֵי אֵשׁ:

הם אמרו ג' דברים וכו' ואל תהי נוח לכעוס וכו':

בענין הכעס היה מקפיד מורי זלה"ה יותר מכל שאר העבירות כי הלא כל שאר העבירות אינם מחליפים הנשמה אלא הכעס. והענין, כי כאשר יכעוס האדם יסתלק ממנו הנשמה אשר בו ותכנס בו נפש מצד החיצונים ולזה הטעם כל הכועס חכמתו ונבואתו מסתלקת ממנו. ואף אם יהיה חכם גדול וחסיד - ומי לנו גדול ממה רבינו רבן של כל הנביאים כמשרז"ל על פסוק "ויקצוף משה על פקודי החיל" וכו' ואף על פי שנתכעס על דבר מצוה. וזהו פירוש פסוק "טורף נפשו באפו הלמענך תעזב ארץ", ר"ל כי האדם טורף נפשו ועושה אותה טרפה וממיתה בכעסו ואפו, והוא טורפה ומשליכה ממנו. ואף על פי שעשה האדם כמה תקונים ומצות רבות הכל נאבדים ממנו לגמרי כי נאבד אותה הנשמה ובאה אחרת במקומה וצריך לחזור ולתקן כבתחילה. וכן בכל פעם ופעם שיכעוס. נמצא כי בכל פעם אין לו תקנה כי הוא תמיד ככלב שב על קיאו. ואם היתה מתעברת בו איזה נשמה קדושה לסייעו - גם היא מסתלקת ממנו. ועל זה אמר "טורף נפשו באפו" ולא יוכל להשיג שום השגה מי שהוא בעל כעס כי הוא בונה וסותר בכל בכל עת מה שבונה. אך שאר עבירות אינם טורפים ועוקרים את הנפש רק פוגמים אותה ונשארת בו פגומה, ובתיקון יחידי לאותה עבירה יוסר הפגם ההוא. אך הכעס צריך תיקונים והכנות רבות לחזור להביאה

אחר שנטרפה ובאולי ח"ו אין לו שום תקנה כפי בחינתו ומציאות הכעס. לכן צריך ליזהר אפילו בשום כעס מדבר מצוה. וכמעט שהוכיחני כמה פעמים מורי ז"ל על שהייתי מתכעס על אחי כשהיה לומד עמי ולא היה לומד כרצוני והייתי מתכעס עליו - ואפילו בזה הוכיחני מורי זלה"ה מאד מאד:

ושוב יום אחד לפני מיתתך וכו':

מ"ש רז"ל ישוב היום שמא ימות למחר ונמצא כל ימיו בתשובה - ודאי שכך הוא. אבל גם סוד הדברים תבינם על מה שאמרו רז"ל בזוהר על פסוק "ונסו הצללים" כי קודם המיתה שלשים יום מסתלק הצל מעל האדם וחוזר מיד (שאם לא היה חוזר ביומו היה מת כי לא יש חיים לאדם בלתי אותו הצל בסוד "כי צל ימינו על הארץ") ולכן הרואה שמסתלק הצל מעל ראשו, שהוא "יום אחד קודם המיתה", יכול לשוב בתשובה יום אחד ממש קודם מיתתו. אבל מפני שלא כל אדם זוכה לידע סוד זה לכן אמרו רז"ל צריך כל ימיו לעשות תשובה ויותר טוב הוא לו מאד:

כתב בספר ליקוטי הש"ס אבות: שוב יום אחד לפני מיתתך. דע כי במקום א' בזוהר אמר כי מסתלק הצ"ל ל' יום לפני המיתה ובמקום אחר אמר שמסתלק בליל ה"ר אך שניהם הם אמיתים כי בליל ה"ר מסתלק הצל להורות על גזירת המיתה שנגזרה עליו וע"י הסרתו והסתלקות מעליו ישלטו אז בו החיצונים וכיון שנמס' בידם לא חיישו עוד ואז חוזר הצל למקומו כי זולת הצלם אין חיות להאדם כלל ולכן אם נגזר עליו שימות אחר י' חדשים וכיוצא מהיכן ימשכו לו עוד חיות אם לא שיחזור הצלם למקומו ואח"כ ל' יום קודם שימות אז מסתלק לגמרי ובאותו צל מסתלק חיות האדם יום יום עד שימות לגמרי ולזה ארז"ל שוב יום אחד לפני מיתתך דהיינו יום הושענא רבה שהוא היום לפני המיתה ממש והבן. ג"ז מהרב זל"ה:

רבי יהושע אומר, עין הרע, ויצר הרע, ושינאת הבריות, מוציאין את האדם מן העולם:

רבי יוסי אומר, יהי ממוון וזבֿרָך וזבֿיב עֲלֶיךָ כְּשֶׁלָךְ, וְהִתְקַן
עֲצֻמָּךְ לְלַמּוֹד תּוֹרָה, שְׂאִינָה יִרְשָׁה לָךְ. וְכָל מַעֲשֶׂיךָ יִהְיוּ לְשֵׁם
שְׁבָיִם:

רבי שמעון אומר, הָיוּ זֶהִיר בְּקָרִיאת שְׁמֵעַ וּבִתְפִלָּה. וְכִשְׂאִתָּה
מִתְפַּלֵּל, אַל תַּעַשׂ תְּפִלָּתְךָ קִבְעָה, אֶלָּא רְוָזִיּוֹת וְתַזְנוּנוֹת לִפְנֵי
הַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר (ויאל ב) כִּי זִזְנוֹן וְרוֹזוֹם הוּא אֶרֶץ
אֲפִים וְרַב זֶסֶד וְנֶזֶם עַל הָרָעָה. וְאֵל תִּהְיֶה רָשָׁע בְּפִנֵּי עֲצֻמָּךְ:

ר' שמעון אומר הוי זהיר בק"ש ובתפלה וכשאתה מתפלל אל תעש וכו':

הנה ג' זמנים קבעו רז"ל לתפילה - שחרית, מנחה, ערבית. ואף על פי
שסדרו סדר התפילה וק"ש יש חילוק ביניהם כפי הזמנים, כי כל אחד יש
לה חדוש ואינה דומה לחבירתה. ולכן אין דרך להתפלל דרך קביעות
בעלמא כי אם להתפלל בכל כוונתו כמו שמתפלל תפלה וק"ש חדשה, כי
בכל תפלה ותפלה מתחדשים מוחין חדשים לגמרי, כי אין לך שום תפלה
שלא יתחדש אור שפע בה, אבל לא ראי זה כאי זה:

והואיל ואתא לידן נימא בהו מילתא דהוה אמר מורי ז"ל כי הלא יש
הפרש גדול בין תפלה דחול לתפלה דשבת ובין תפלה דראש חדש ובין
תפלה דיום טוב ודחול המועד. ולא די זה אלא תפילות של י"ט עצמם
כמו תפלה דסוכות, לפסח, וכיוצא בזה. גם בכל יום ויום עצמם אינו דומה
תפלת שחרית לתפלת מנחה וערבית וכיוצא בזה. גם אפילו בימי החול
עצמה אינו דומה תפלה של יום זה לתפלה שלאחריו. ולא ראי זה כאי זה.
ואין לך כל תפלה ותפלה מיום שנברא העולם עד לעתיד שתדמה לחבירתה
כלל ועיקר. וסוד הענין בקיצור, כי הלא התפלות בחינתם לברור בירורי
שבעה מלכים, ובכל יום ויום ובכל תפלה ותפלה הם מחודשים ומשונים
הם, ואינם הבירורים עצמם, כי בכל תפלה ותפלה עולים ניצוצים וברורים
שעדיין לא עלו בשום זמן. וגם כפי סדר ערך אלו הניצוצות העולן - כן
כנגדם הוא סדר הזווג העליון ויניקה ומוחין והמשכתם כפי סדר ערך
הבירורין. ואין להאריך יותר בזה. וזהו סוד שאנו אומרים בכל יום ובכל
שעה התפלה ואינו מספיק בתפלה אחת ביום, והטעם הוא כי בכל תפלה
ותפלה נעשית בחינה מחודשת מה שלא נעשה בתפלה זולתה, ודי בזה. וכן
הענין בכל ק"ש, כי כל ק"ש משונה מחבירתה. אך כל זה בסוד הפרטים.

אמנם, בסוד הכללים שק"ש שחרית דחול כולם כונה אחת להם וכל ק"ש דערבית דחול כולם כונה אחת להם, וכן כיוצא בזה:

רבי אֶלְעָזָר אומר, הָיוּ שְׁקוּד לְלַמֵּד תּוֹרָה, וְדַע מִה שֶׁתִּשְׁיֵב לְאַפִּיקוֹרוֹס. וְדַע לִפְנֵי מִי אֶתָּה עֹמֵל. וְנֶאֱמַן הוּא בֹּעַל מְלֹאכְתָּהּ שִׁישְׁלָם כָּךְ שְׂכָר פְּעֻלָּתָהּ:

רבי טַרְפוֹן אומר, הַיּוֹם קָצָר וְהַמְּלָאכָה מְרֻבָּה, וְהַפּוֹעֲלִים עֲצֵלִים, וְהַשְׂכָּר הֶרְבֵּה, וּבִעַל הַבַּיִת דּוֹוֹזֵק:

הוא הָיָה אומר, לֹא עָלֶיךָ הַמְּלָאכָה לֵאמֹר, וְלֹא אֶתָּה בֶּן זֹוֹרִין לְבָטֵל מִמַּנְעָה. אִם לְמִדַּת תּוֹרַת הֶרְבֵּה, נִוְתָּנִים כָּךְ שְׂכָר הֶרְבֵּה. וְנֶאֱמַן הוּא בֹּעַל מְלֹאכְתָּהּ שִׁישְׁלָם כָּךְ שְׂכָר פְּעֻלָּתָהּ. וְדַע מִתֵּן שְׂכָרָן שֶׁל צַדִּיקִים לְעֶתִיד לְבָא:

פרק ג

עֲקִבְיָא בֶּן מַהֲלָלָא אומר, הִסְתַּכַּל בְּשִׁלְשָׁה דְּבָרִים וְאִי אֶתָּה בָּא לִידֵי עֲבָרָה. דַּע מַאֲיֵן בָּאת, וּלְאֵן אֶתָּה הוֹלֵךְ, וּלְפָנַי מִי אֶתָּה עֹתִיד לִתֵּן דִּין וְזִשְׁבוֹן. מַאֲיֵן בָּאת, מִטְּפָה סְרוּזָה, וּלְאֵן אֶתָּה הוֹלֵךְ, לְמִקּוֹם עֹפֵר רַמָּה וְתוֹלְעָה. וּלְפָנַי מִי אֶתָּה עֹתִיד לִתֵּן דִּין וְזִשְׁבוֹן, לְפָנַי מוֹלֵךְ מוֹלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא:

כתב ספר לקוטי הש"ס - מסכת אבות "מאין באת דע מוח הסתום נקרא חכמ' ונמשך מאין כתר עליון וכן מוח הנוק' חכמה שבה נמשך מר"ע שלה הנקרא ג"כ אין וז"ש מאין באת שאם זוכה הוא אפשר לו להשיג עד הכתר דנוקבא דהיינו ה' שהוא בחי' נפש דאצילות עד יחידה שבה שהוא בחי' אי"ן. גם זה מהרב זל"ה:

רבי זְנִינָא סֵגָן הַכֹּהֲנִים אומר, הָיוּ מִתְפַּלְל בְּשִׁלּוּמָה שֶׁל מְלָכוֹת, שֶׁאֵלְמֹלָא מוֹרָאָה, אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ זִיִּים בְּלָעוּ. רבי זְנִינָא בֶּן תְּרִדִּיּוֹן אומר, שְׁנַיִם שִׁישְׁבִּין וְאֵין בִּיעִיָּהֶן דְּבָרֵי תּוֹרָה, הָרִי זֶה מוֹשֵׁב לְצִים, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים א) וּבְמוֹשֵׁב לְצִים לֹא

יָשֵׁב. אָכַל שְׁנַיִם שְׂוִישְׁבִין וַיֵּשׁ בִּינֵיהֶם דְּבָרֵי תוֹרָה, שְׂכִינָה שְׁרוּיָה בִּינֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (מל"א כ"ג) אֲזַנְדְּבֵרוּ יִרְאֵי יְיָ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיִּקְשֹׁב יְיָ וַיִּשְׁמַע וַיַּכְתֵּב סֵפֶר זְכוֹנִן לְפָנָיו לִירְאֵי יְיָ וּלְזוֹשְׁבֵי שְׁמוֹ. אֵין לִי אֶלָּא שְׁנַיִם, בְּמִנְיָן שֶׁאִפְלוּ אֶזְזֹד שְׂוִישְׁבֵי וְעוֹסְקֵי בַתּוֹרָה, שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא קוֹבֵעַ לוֹ שָׂכָר, שֶׁנֶּאֱמַר (איכ"ג) יֵשֵׁב בְּדָד וַיְהִי כִּי נָטַל עִלּוֹ:

רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, שְׁלֹשָׁה שֶׁאֲכָלוּ עַל שְׁלֹזֶן אֶזְזֹד וְלֹא אָמְרוּ עִלּוֹ דְּבָרֵי תוֹרָה, כָּאֵלוּ אֲכָלוּ מִזְבֻּזֵי מִתִּים, שֶׁנֶּאֱמַר (ישע"ה כ"ז) כִּי כָל שְׁלֹזֶנוֹת מִלֹּא קִיָּא עָאָה בְּלִי מָקוֹם. אָכַל שְׁלֹשָׁה שֶׁאֲכָלוּ עַל שְׁלֹזֶן אֶזְזֹד וְאָמְרוּ עִלּוֹ דְּבָרֵי תוֹרָה, כָּאֵלוּ אֲכָלוּ מִשְׁלֹזֶנוֹ שֶׁל מָקוֹם בְּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר (יזח"ק א' כ"א) וַיְדַבֵּר אֶלִי זֶה הַשְׁלֹזֶן אֲשֶׁר לִפְנֵי ה':

רַבִּי זְוִינָא בֶן זְוִינָא אוֹמֵר, הַנֶּעוֹר בְּלִילָה וְהַמְהַלֵּךְ בְּדֶרֶךְ יְזוּיָדִי וְהַמְפַנֶּה לְבָבוֹ לְבִטְלָה, הֵרִי זֶה מִתְזַוֵּיב בְּנִפְשׁוֹ:

רַבִּי זְוִינָא בֶן הַקָּנָה אוֹמֵר, כָּל הַמְקַבֵּל עִלּוֹ עַל תּוֹרָה, מַעֲבִירִין מִמֶּנּוּ עַל מַלְכוּת וְעַל דֶּרֶךְ אֶרֶץ. וְכָל הַפּוֹרֵק מִמֶּנּוּ עַל תּוֹרָה, נּוֹתֵנִין עִלּוֹ עַל מַלְכוּת וְעַל דֶּרֶךְ אֶרֶץ:

רַבִּי זְוִלְפָּתָא בֶן דּוֹסָא אִישׁ כֹּפֵר זְוִנְיָה אוֹמֵר, עֲשֶׂה שְׂוִישְׁבִין וְעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה, שְׂכִינָה שְׁרוּיָה בִּינֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (תה"ל פ"ב) אֱלֹהִים נָצַב בַּעֲדַת אֵל. וּבְמִנְיָן אִפְלוּ זְוִינָא, שֶׁנֶּאֱמַר (עמוס ט') וַאֲגַדְתּוּ עַל אֶרֶץ יִסְדָּה. וּבְמִנְיָן אִפְלוּ שְׁלֹשָׁה, שֶׁנֶּאֱמַר (תה"ל פ"ב) בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט. וּבְמִנְיָן אִפְלוּ שְׁנַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (מל"א כ"ג) אֲזַנְדְּבֵרוּ יִרְאֵי ה' אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיִּקְשֹׁב ה' וַיִּשְׁמַע וַיַּכְתֵּב סֵפֶר זְכוֹנִן לְפָנָיו לִירְאֵי ה' וּלְזוֹשְׁבֵי שְׁמוֹ. אֶפְלוּ אֶזְזֹד, שֶׁנֶּאֱמַר (ש"מ כ') בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶזְכִּיר אֶת שְׁמִי אָבָא אֵלֶיךָ וּבִרְכָתִיךָ:

רבי אֶלְעָזָר אִישׁ בְּרִתּוֹתָא אוֹמֵר, תֵּן לוֹ מִשְׁלוֹ, שְׁאֵתָהּ וְשִׁלָּךְ שְׁלוֹ. וְכֵן בְּדוֹד הוּא אוֹמֵר (דְּבָרֵי הַיָּמִים א כט) כִּי מִמָּךְ הִכָּל וּמִיָּדְךָ גָּתָנוּ לָךְ. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, הִמְתַּלַּךְ בְּדֶרֶךְ וְשׂוֹנָה, וּמִפְסִיק מִבִּשְׁנָתוֹ וְאוֹמֵר, מִה זָאֵה אֵילָן זֶה וּמִה זָאֵה זֵיר זֶה, מַעֲלָה עָלָיו הַכָּתוּב כָּאֵלּוּ מִתְּזַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ:

רַבִּי הוֹסֵתָאִי בְּרַבִּי יִזְאִי מִשְׁוֹם רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, כָּל הַשְׁוֹכֵחַ דָּבָר אֶזְזוֹד מִבִּשְׁנָתוֹ, מַעֲלָה עָלָיו הַכָּתוּב כָּאֵלּוּ מִתְּזַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ, שְׁנָאֵמֵר (דְּבָרִים ד) רַק הַשְׁמֹר לָךְ וְשִׁמֹּר נִפְשְׁךָ מְאֹד פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ. יָכוֹל אֲפָלוּ תִקְפֹּת עָלָיו מִשְׁנָתוֹ, תִּלְמוּד לֹאֵמֵר (שֵׁם) וּפֶן יִסּוּרוּ מִלְּבָבְךָ כָּל יָמֵי זְיִיךָ, הֵא אֵינֹו מִתְּזַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ עַד שֶׁיֵּשֵׁב וַיִּסִּירֵם מִלְּבָבוֹ:

רַבִּי זְוִינָא בֶּן הוֹסָא אוֹמֵר, כָּל שְׂרִירָאֵת זֹטָאוּ קוֹדֶמֶת לְזַכָּמָתוֹ, זֹכָמָתוֹ מִתְקַיָּמָת. וְכָל שְׁזֹכָמָתוֹ קוֹדֶמֶת לִירָאֵת זֹטָאוּ, אֵין זֹכָמָתוֹ מִתְקַיָּמָת. הוּא הָיָה אוֹמֵר, כָּל שְׁמַעְשִׁיו מֵרַבִּין מוֹזַכָּמָתוֹ, זֹכָמָתוֹ מִתְקַיָּמָת. וְכָל שְׁזֹכָמָתוֹ מֵרַבָּה מִמַּעְשָׁיו, אֵין זֹכָמָתוֹ מִתְקַיָּמָת:

הוּא הָיָה אוֹמֵר, כָּל שְׁרוּזָה הַבְּרִיּוֹת זְוֹזָה הַיָּמָנָה, רוּזָה הַמְּקוֹם זְוֹזָה הַיָּמָנָה. וְכָל שְׂאֵין רוּזָה הַבְּרִיּוֹת זְוֹזָה הַיָּמָנָה, אֵין רוּזָה הַמְּקוֹם זְוֹזָה הַיָּמָנָה. רַבִּי הוֹסָא בֶּן הֶרְכֵּינְס אוֹמֵר, שְׂנָה שֶׁל שְׁזֹזְרִית, וַיֵּין שֶׁל צִהָרִים, וְשִׁיזָה הַיְלָדִים, וַיִּשְׁיֵבֶת בְּתֵי כְּנַסִּיּוֹת שֶׁל עַמִּי הָאָרֶץ, מוֹצִיאֵין אֶת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם:

רַבִּי אֶלְעָזָר הַמוֹדְעִי אוֹמֵר, הַמְּזַלֵּל אֶת הַקָּדְשִׁים, וְהַמְּבַזֵּה אֶת הַמוֹעֲדוֹת, וְהַמְּלַבֵּין פָּנֵי זֹזְבְּרוֹ בְּרַבִּים, וְהַמְּפַר בְּרִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אֲבִינוֹ עָלָיו הַשְּׁלוֹם, וְהַמְּגַלָּה פָּנִים בַּתּוֹרָה שֶׁלֹּא

כְּהִלְכָּהּ, אִף עַל פִּי שֵׁשׁ בְּיָדוֹ תוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, אֵין לוֹ
זִזְלָה לְעוֹלָם הַבָּא:

רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, הָיוּ קָל לְרֹאשׁ, וְנוֹזַל לְתַשְׁוּזָרְתָּ, וְהָיוּ מְקַבְּלִים
אֶת כָּל הָאָדָם בְּשִׂמְחוֹתָם:

פירוש מוהר"ו על אבות פרק ג עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה וכו'. יום שבת אחד דרש החכם מוהר"ו ז"ל על ענין התשובה ותלמיד אחד כתבו. זה לשונו:

"מאין באת" ממקום קדוש הנקרא אין, ולאן אתה הולך לגן עדן לפני הקב"ה, אם תזכה לעמוד זהו לצדיקים. ולרשעי חזר ואמר "מטפה סרוחה וכו'":

והנה אותיות "עקביא" הם אותיות עקיבא, ושרשו הוא מתפוח עקיבו של אדם הראשון, ובחטאו הכהה אותו עד שבא יעקב שנקרא "ישראל", ונעשה ראש, ואז "ויזרח לו השמש כאשר עבר את פנואל, כי ראיתי אלהים פנים אל פנים" ונקרא שם המקום "פניאל":

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, שְׁזוּזָה וְקָלוּת רֹאשׁ, מְרַגְלִין לְעֵרְוָהּ. מְסֻרָה, סִיג לְתוֹרָה. מַעֲשָׂרוֹת, סִיג לְעֵשֶׂר. נְדָרִים, סִיג לְפִרְיָשׁוֹת. סִיג לְזִכְמוֹת, שְׂתִיקָה:

הוא ה"ה אוֹמֵר, וְזָכִיר אָדָם שֶׁנִּבְרָא בְּצַלְם. וְזָכִיר יִתְרָה נֹדֶעַת לוֹ שֶׁנִּבְרָא בְּצַלְם, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ט) כִּי בְּצַלְם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם. וְזָכִיר בֵּין יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּבְרָא בְּנִים לְמִקּוֹם. וְזָכִיר יִתְרָה נֹדֶעַת לָהֶם שֶׁנִּבְרָא בְּנִים לְמִקּוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יד) בְּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם. וְזָכִיר יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּתַן לָהֶם כָּלִי וְזָכִיר יִתְרָה נֹדֶעַת לָהֶם שֶׁנֶּתַן לָהֶם כָּלִי וְזָכִיר שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ד) כִּי לָקוּז טוֹב נָתַתִּי לָכֶם, תוֹרָתִי אֶל תַּעֲזוּבוּ:

הַכֹּל צָפוּי, וְהָרְשׁוּת נְתוּנָה, וּבְטוֹב הָעוֹלָם נָדוֹן. וְהַכֹּל לְפִי רֵב
הַמַּעֲשֵׂה:

הוּא הָיָה אוֹמֵר, הַכֹּל נָתַן בְּעֶרְבוֹן, וּמִצְוֹת פְּרוּסָה עַל כָּל
הַחַיִּים. הַחַיִּים פְּתוּחוֹת, וְהַחַיִּים מִקִּיף, וְהַפְּנִיָּה פְתוּחוֹת, וְהַיָּד
כּוֹתֶכֶת, וְכָל הָרוּצָה לְלוֹת יָבֵא וְיִלְוֶה, וְהַבָּאִים מִזִּזְיִים תִּדְרִיר
בְּכָל יוֹם, וְנִפְרָעִין מִן הָאָדָם מִדַּעְתּוֹ וְשִׁלָּא מִדַּעְתּוֹ, וְיֵשׁ לָהֶם
עַל מֵה שִׁסְמִיכּוֹ, וְהַדִּין דִּין אֲמִת, וְהַכֹּל מִתְקַן לְסַעֲדָה:

ר' עקיבא אומר שחוק וקלות ראש מרגילין את האדם לערוה וכו':

היסוד נקרא "רגל" כי זהו הטעם שהזווג נקרא בלשון רחיצת הרגלים כמ"ש
דוד המלך ע"ה לאוריה "רד לביתך ורחץ רגליך" אשר כוונתו היתה להזדווג
עם אשתו בשביל שהיתה מעוברת מדוד ולא יוכר הדבר אם מדוד אם
מאוריה בעלה. וזה סוד "רחצתי את רגלי" (שה"ש ה, ג) והוא סוד רחיצת
המילה אפילו בשבת, להעביר הזוהמא של הערלה הנדבקת שם. וזהו טעם
אומרו בסוד הרגלים:

(משנה, אבות ג, יד) מסורת סייג לתורה, סייג לחכמה שתיקה. ר' עקיבא אומר
חביב אדם שברא בצלם. חבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם שנאמר (בראשית
ט ו) "כי בצלם אלהים עשה את האדם". חביבין ישראל שנקראו בנים למקום. חבה
יתרה נודעת להם שנקראו בנים למקום, שנאמר (דברים יד) בנים אתם לה'
אלהיכם:

[ביאור דברים אלו תמצאם למעלה בדף כ"ב ע"א בביאור רחב ומסודר היטב.]
מדבר בז"א (וזהו שאמר חביב אדם שנברא בצלם) כמו שידעת שיש ב' מיני
צלמים אל הז"א שהוא צלם דקטנות (שהוא מישראל סבא ותבונה) וצלם דגדלות
(מחכמה ובינה), ועל ידי אותם ב' צלמים הוא נברא ונתקן זעיר אנפין, שהיה
מתחילה בסוד ו' קצוות ואחר כך נתקן ונעשה בסוד י' ספירות [כנודע בסוד "ויאמר
אלהים נעשה אדם" שהוא י' אמירן שאמר חכמה לבינה (שהיא נקראת "אלהים")].
נעשה ביחד את האדם "בצלמנו" (שהוא צלם דאבא) ו"כדמותינו" (בצלם דאימא
שנקראת דמות של אבא כנודע) [וזהו שאמר חביב שהוא ר"ת חכמה, בינה,
ישראל סבא, בינה (שהיא בינה הב' שנקראת בסוד "תבונה" כנודע), ר"ל שהיה
חביב בעיניהם שנברא האדם בצלם שנאמר (בראשית א, כז) "ויברא אלהים את
האדם" שהם זו"נ, כי מלת "את" לרבות הנוקבא, "בצלמו" שהוא בצלם דאבא
שהוא הזכר, ולכן אמר בצלמ"ו, גם "בצלם אלהים" שהוא הצלם דאימא שנקרא

צלם אלהים, "ברא אתו" שהוא הז"א בסוד "כונן שמים בתבונה", ולכן אמר אותו בלבד, "זכר ונקבה ברא אתם" שהם זו"נ, וזה סוד הצלם דקטנות שנברא על ידי ישו"ת (שהוא בינה הב'):

והנה בעת שיש לז"א מוחין דקטנות, אז הוא אינו ראוי לביאה, כי קטן שאין לו דעת (שהם המוחין דגדלות) - אין ביאתו ביאה. וזהו שאמר חבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם, ר"ל המעלה יתירה שהיה לז"א יותר מכ"א בעת שנברא בצלם אלהים היא נודעת לו - ר"ל שהחכמה ובינה עילאין (שהוא ר"ת של חב"ה - חכמה, בינה, ה' עילאה) הם היו נותנים לו לז"א מוחין דגדלות וצלמים דגדלות כדי שיהיה לו כח לז"א, נודעת לו, שיוכל להזדווג עם הנוקבא בסוד "וידע אדם את חוה" כנ"ל:

[וזהו שאמר (בראשית ט, ו) "שופך דם האדם באדם דמו ישפך" כי בצלם אלהים עשה את האדם" - ר"ל כי דם האדם הוא סוד התפשטות רביעית דם, שם אהי"ה ברבוע, דם האדם (שהוא שם מ"ה שג' אדם) שאז הוא בסוד גדלות. וזהו שאמר "כי בצלם אלהים עשה וכו" שהוא מלשון תקן כמו "ויעש את הרקיע" שר"ל כשהוא נשלם בכל י' ספירות אז הוא שלם ומתוקן, וזהו שאמר "כי בצלם אלהים עשה את האדם" שהוא הז"א כשנתקן בכל פרצופיו בסוד צלם דגדלות. ולכן "שופך דם האדם" הכוונה שאדם הראשון על ידי חטאו גרם שירדו דם האדם (דהם חו"ג, כי דם הם הגבורות (בסוד אהי"ה כנודע) ו"האדם" הוא הוי"ה (שם מ"ה שהם החסדים) בסוד "אדם בליעל" שהוא קליפת נוגה שהם נעשים החו"ג בסוד עץ הדעת טוב ורע (ועיין בדרוש הקליפה פ' י"א דמ"א ע"א) וזהו שאמר "באדם" - הידוע, שהוא אדם בליעל. ואז הקטין את פרצוף הז"א ונעשה פעם אחרת בסוד דקטנות כמו בעת בריאתו ולכן גם כן כמ"ש "דמו ישפך", דמו ודם זרעיותיו - הכוונה שכל הנשמות שהיו תולים באדם הראשון גם כן נפלו באדם בליעל ואז הקטין קומתו של אדם הראשון ממה שהיה, מקצה השמים עד קצה השמים נעשה על ידי חטאו ק' אמה בסוד "ותשת עלי כפכה". והנה מ"ש רז"ל כל המוציא שכבת זרע לבטלה כאילו הורג את הנפש. וזהו שופך דם האדם שהוא גורם הנשפע הזרע (שהם החו"ג) לחוץ (בסוד קרי) באדם בליעל ולכן גם כן כמו שהוא שפך הטפת זרע שלו ישפך גם כן בסוד טפת קרי כנודע שג' מיני טיפות קרי היו באדם, אחד קודם הולדו את קין, ואחד בעת שהוליד את קין ונתערבו עם קין, ואחד באותם ק"ל שנה שפירש מחוה אשתו עד שהוליד את שת - מדה כנגד מדה כנודע.]:

כלל העולה שיש לז"א צלם דקטנות וגדלות ולכן אמר חביב אדם שנברא בצלם (שהוא הצלם דקטנות) חבה יתירה נודעת לו (הוא הצלם דגדלות) שנאמר "כי בצלם אלהים עשה את האדם" (שהוא צלם דגדלות כנ"ל):

וזהו שאמר חביבין ישראל שנקראו בנים למקום כו שהם הו' קצוות דז"א שנקראו כולם ישראל, וגם הנוקבא דז"א בכלל שהם חביבים לקמיה ישו"ת, שנקראו בנים למקום שהם עושים מ"ד ומ"ן למקו"ם שהם ב' יסודות דאו"א, מ"ו שהוא מלוי ע"ב, וק"מ שהוא מלוי קס"א, ושניהם ביחד הם אותיות מקו"ם. והם בנים ועולים בסוד

מ"ן ומ"ד בב' יסודות דישסו"ת כדי לזווגם ביחד כנודע, ולכן הם חביבים לפניהם הרבה שהם גורמים הזווג שלהם:

אבל חבה יתירה נודעת להם, ר"ל חבה יתירה על מה שהם נקראים "בנים למקום" היא נודעת להם שהם חו"ב עילאין שיש להם חבה יתירה בסוד רעים דלא מתפרשין לעלמין, כחדא נפקי וכחדא שריין, בסוד "ונהר יוצא" תמיד ולא פסיק. ואותה חבה יתירה נודעת להם, שהם מזדווגים ביחד בסוד זווג שלהם כי יש ב' מיני זווגים, זווג שלם, וזווג שאינו שלם, והחבה יתירה הוא זווג שלם בודאי והם מזדווגים להם ר"ל בשביל זו"ן שנקראו גם כן בנים לאו"א עילאין שהם גרמו זווג שלם לאו"א וזהו שאמר "להם" - ר"ל נזדווגו בשבילם. וזהו שכתוב "בנים אתם לה' אלקיכם" שהם או"א עילאין שהם נקראים יהו"ה אלקיכם" בלבד של זו"נ בעת הגדלות (כי "ליהו"ה אלקינו" הם ישראל סבא ותבונה שהם ה' אלקינו של זו"נ בסוד הקטנות ונקראים הם אלהינו" גם כן אלהינו של ישראל לתת בהאי עלמא). וז"ש בנים אתם לה' אלהיכם שהם או"א עילאין:

עוד פירוש אחר והוא על דרך שמביא האר"י זלה"ה בדרוש דור המדבר (עיי"ש באורך). הנה לפי ענינו הוא מה שמביא שם כי בזמן דור המדבר היה הזווג מן יעקב עם לאה (הנקראת "דור המדבר"). ואחר שמתו דור המדבר נתבטלה לאה זו ונכנסה רחל במקומה והיה הזווג מן ז"א עם רחל הזאת, פנים אל פנים. וענין, כי כאשר מתו כל דור המדבר ואת בניהם הקים תחתם, אז נתבטלה אותה הארה הנקראת דור המדבר, אשת יעקב כי על ידי חטאים שחטאו דור המדבר נתבטלה ונתעלמה הארה זו ונכנסה לפנים תוך שרשה, שהוא יסוד דאבא שבתוך ז"א:

ובזה תבין טעם גדול למיתת משה וכל דור המדבר ולא נכנסו לארץ כנען, ובניהם דרא אחרינא נכנסו, וזה תימא גדול. והנה בזוהר (פר' בראשית דף כא ע"ב) ביארו דבניהם היו מסטרא דיהושע דאיהו סיהרא, שהוא רמז ברחל, נוקבא דז"א, והיא הנקראת "ארץ ישראל", ולכן נכנסו שם. אבל משה ודורו שהיו מבחינת דור המדבר שהוא הארת יסוד דאבא כנזכר שם שיש להם מעלה יתירה ולכן בהסתלקות הארה זו נסתלקו גם הם כי משה שרשם כי בעודם קיימים לא היה זווג אל זו"נ רק ליעקב עם לאה הנקראת דור המדבר אשר משם יצאו נשמות דור המדבר מן הזווג הנזכר. וכשנתסלק נסתלקו גם הם. ובניהם שהיו מזווג רחל עם ישראל זכו ליכנס ל"ארץ ישראל", כי "ארץ" היא הנוקבא כנודע ו"ישראל" הוא בעלה ז"א. וזהו "ארץ ישראל":

וזהו כענין מ"ש משה לישראל לאותם שזכו ליכנס לארץ ישראל "ואתם הדבקים ב' אלהיכם", פירוש, כי הנה ה' אלהיכם הוא זו"נ. והנה דור המדבר לא היתה דבוקה עם ז"א כנ"ל, אבל רחל היא אב"א בהתדבקות גמור עם ז"א עד שצריך נסירה להפרידם כנודע ואמר להם ואתם הדבקים ממש בה' אלהיכם לפי שאתם מבחינת רחל הדבוקה עמו. ולכן "חיים כלכם היום" ליכנס לארץ ישראל שהיא כנגד רחל. אבל דור המדבר אבותיכם - כולם תמו ומתו כי אין להם אותו התדבקות ולכן אינם נכנסים לארץ ישראל שאינם מבחינתה. עכ"ל. וזה אומרו "ואתם" למעוטי אבותיכם:

כלל העולה שיש ב' מיני בחינות בנים, אחת בני דור המדבר, ואחת בני ז'נ. וזהו מה שאמר חביבים ישראל שנקראו בנים למקום שהם הבנים שהיו יוצאים ממצרים שנקראים "בני בכורי ישראל" והם דור המדבר שהיו באים מבחי' הארת יסוד דאבא הנקראת "מקום" שכן הויה ד ע"ב בריבוע גי' דפ"ק, ועם ב' כוללים שהם יעקב ולאה הנקראת דור המדבר - הם בגימ' מקום:

(וגם עם ב' כוללים לב' בקיעות הבוקע הארת יסוד דאבא שהוא בקיעת יסוד דאבא עצמו, ואחר כך האורות בוקעים מסך אחר שני (והוא כלי הגוף של ז"א) (שהוא סוד ב' פעמים "יעקב יעקב", עיי"ש). והנה דפ"ק עם ב' הבקיעות גימ' קפ"ו כמספר מקו"ם.):

וזהו שאמר חביבין ישראל שנקראו בנים למקום שהם היו נקראים דור דעה שהוא דעת דז"א מסטרא דאבא, עיי"ש. והנה אף על פי שהיו חשובים מאד במעלה גדולה (שהם מבחי' אבא שהוא מסטרא דיובלא, (ר"ל מצד היובל שהוא מה שיש בצד היובל שהוא הארת אבא, ולא מצד היובל בעצמה)) הנה מכל מקום היו יותר נחשבים בעיני יתברך אותם הבנים מזווג ז'נ שהם אותם הנכנסים לא"י, כי אף על פי שהבנים של דור המדבר זכו שניתנה להם התורה (שהיא יסוד דאבא) וזכו לראות פני השכינה פנים בפנים מכל מקום לא היו יכולים לקיים כל המצות של תורה כי עיקר המצות הם התלויות בארץ ובבית המקדש - שהוא רזא דמלה. כי בעת שיסוד דאבא מתלבש את עצמו בתוך יסוד דז"א ואחר כך יסוד דז"א מזדווג עם היסוד דנוקבא - אז כל התורה כולה (שהוא יסוד דאבא) משפיע בנוקבא הנקראת "ארץ ישראל" ו"בית המקדש". ולכן עיקר המצות התלויות בארץ ובית המקדש כנודע. ולכן הבנים שהיו באים מזווג דז'נ הם היו יותר חביבים לפני המאציל העליון מאחר שהיה כח בידם לקיים כל המצות שבתורה (שהיא הארת יסוד דאבא), לקיים אותה בתוך הארץ (שהיא הנוקבא דז"א). לאפוקי דור המדבר אף על פי שהם היו בחי' הארת יסוד דאבא שנקראת "תורה" מכל מקום לא היה כח בידם לקיים כל המצות שבתורה מאחר שאין עיקר גלוי אור יסוד דאבא אלא מתוך יסוד דז"א ולחוץ, בתוך יסוד דנוקבא. אבל הארת יסוד דאבא המתגלה דרך הגוף דז"א הוא הארה מעט, כי אותה הארת המתגלית שם הוא צריך לבקוע ב' בקיעות. ולכן לא היה יכולת בידם של דור המדבר לקיים כל המצות שהיא התורה כל הארת יסוד דאבא:

ז"ש חבה יתירה נודעת להם שאמר מרע"ה לישראל "ואתם הדבקים ב' אלקיכם". שאז גלה להם שהם חביבים יותר לפני המאציל מאותם שנקראו "בנים למקום" שנאמר "בנים אתם לה' אלקיכם" (שהם ז'נ כנ"ל) שאמר הדבקים בה' אלקיכם, ויש לכם כולכם לקיים כל המצות שבתורה ולכן אתם יותר חביבים מאותם שנקראו בנים למקום כנ"ל:

עוד פירוש אחר הוא מה שהניח האר"י זלה"ה בספר הדרושים (דף נז.) וז"ל: "על ידי התפלות והעבודה שעושים הצדיקים בעוה"ז מחדשים ומוסיפים כח למעלה,

מדי יום ביומו, ומאירים באצילות אור לאין ערך בכל יום נוסף על חבירו. ונשמה לנשמה בבחי' אצילות של צדיק היא העולה למעלה בחכמה ועל ידו מתחברים חו"ב על ידי שם ע"ב דיודין שהוא חסד עילאה המזווג זווג עליון ונקרא מזלג. ונשמת צדיק הבא מבינה מעלה מ"ן אל בינה על ידי שם ס"ג. ורוח האצילות מזווג ת"ת ומלכות על ידי שם מ"ה. ונפש דאצילות מעלה מ"ן אל המלכות על ידי שם ב"ן. באופן שנשמת הצדיקים היא מ"ן דבינה והנפש היא מ"ן דמלכות. וכן על דרך זה ת"ת ומלכות שהם בני בינה, הם המ"ן דילה, אלא שת"ת עולה יותר למעלה בסוד הדעת לחבר חו"ב על ידי שם ע"ב דיודין, והמלכות עולה בסוד מ"ן דבינה על ידי שם ס"ג. ונשמות הצדיקים שהם בנים דמלכות הם מ"ן דמלכות על דרך הנזכר לעיל. ודע שאין נשמת הצדיק עולה בבינה מ"ן בהיותו בחיים אלא על ידי מסירת נפשו על קדוש השם. אך הנפש יכולה לעלות בסוד מ"ן דמלכות על ידי מסירת נפשו למיתה על ידי קיום התורה והמצות ואין צריך הריגה. ודע שאותם נשמות הצדיקים שיוצאים מזווג או"א דאצילות - הם נקראים אחים קטנים לזו"נ שהם נקראים אחים גדולים שיצאו משם גם כן בראש וגם קודם להם. ובצאת אלו האחים גדולים מיסוד דאימא בסוד הלידה, הניחו שרשם שם למעלה. ולכן אי אפשר שאימא תעלה מ"ן לגבי אבא עד שיעלו זו"נ שהניחו שרשם שם ואז על ידי האחים גדולים האלו (שהם זו"נ) יכולים האחים קטנים (שהם נשמות הצדיקים) להתחבר עמהם ולעלות בחי' מ"ן, אך לא הם לבדם אלא על ידי שיתחברו עם זו"נ ויעלו עמהם בכלל:

כלל העולה, שהם ב' מיני בנים, אחד דאו"א וב' דזו"נ. אבל יותר חשובים הם הבנים של זו"נ מהבנים של או"א כי בזמן שהבנים של זו"נ עושים מ"ן לנוקבא דז"א אז יש כח לזו"נ לעלות למעלה אחר כך ולעשות מ"ן לאימא עם הנשמות הנקראים "אמם" כנ"ל. אבל בזמן שהבנים דזו"נ אין עושים מ"ן להם אז גם כן אין לזו"נ כח לעלות מ"ן לאו"א אז מתגברים הקליפות ח"ו כמ"ש האר"י ז"ל בדרוש מ"ן וזה לשונו:

והנה בזמן חרבן בית שני, בזמן עשרה הרוגי מלכות, גברו מאד העונות ולא די שלא היה כח ביד בני אדם התחתונים לברור הנצוצות על ידי תפלתם ולהעלות מ"ן, אלא אפילו מ"ן של הבינה ירדו למטה וחזרו להתערב בקליפות. וז"ש "ובפשעכם שלחה אמכם". ועם זה היה העולם חרב. עד שהוצרך השי"ת לתקן העולם על ידי עשרה הרוגי מלכות:

והנה על ידי שלא היו מעלים מ"ן הבנים בזו"נ, היה צריך שיהרגו הבנים דאו"א כדי להעלות שם מ"ן אל הבינה כנ"ל, אבל אם היו מעלים הבנים דזו"נ מ"ן אל הנוקבא אז לא היה צריך שיהרגו על קדוש ה' אלו עשרה הרוגי מלכות. ולכן הם יותר חביבים וחשובים הבנים של זו"נ בעת שמעלים מ"ן לנוקביה דז"א מהבנים דאו"א בעת שמעלים מ"ן אל הבינה. וז"ש חביבין ישראל שנקראו בנים למקום שהם בנים דאו"א שנקראו מקו"ם מ"ו ק"מ כנ"ל. ועם כל זה אלו הצדיקים שהם בנים של או"א בודאי שהם חביבים בעיני זו"נ מאחר שהם נקראים אחים ורעים שלהם מ"מ יותר חביבים הם הבנים של זו"נ הגורמים מ"ן לנוקביה דז"א אפילו

שהם במדרגה שפלה מאו"א מ"מ הם יותר חביבים לתיקון מהבנים דאו"א כי בזמן שיש מ"ן מהבנים דזו"נ אז אין צריך מ"ן דבנים דאו"א.

וז"ש "חבה יתירה", ר"ל חבה יתירה נודעת להם לבנים דזו"נ מבנים דאו"א, שנאמר "בנים אתם לה' אלהיכם" שהם בנים דזו"נ שנקראים ה' אלהיכם. אבל הבנים דאו"א אינם נקראים דזו"נ אלא אחים כמ"ש למען אחי ורעי. וז"ש "נודעת להם", ר"ל שהזוג שנקרא בסוד ידיעה (בסוד "וידע אדם את חוה אשתו") - אותו הזוג בין דאו"א ובין דזו"נ, נודעת להם שהיה מוסר ביד הבנים דזו"נ דוקא שהם יש להם כח לעשות זוג דזו"נ ואחר כך זו"נ הם עולים ונעשים מ"ן לאו"א. אבל הבנים דאו"א אין להם כח לעשות מ"ן לזו"נ אלא לאו"א (כמ"ש למעלה בבנים דדור המדבר) שמאחר שהם אחים לזו"נ והם חשובים ולכן אין עושים זוג אלא לאו"א כמו דור המדבר שהיו גם כן מבחינת או"א:

רבי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר, אִם אֵין תּוֹרָה, אֵין דֶּרֶךְ אֶרֶץ. אִם אֵין דֶּרֶךְ אֶרֶץ, אֵין תּוֹרָה. אִם אֵין זִכְמוֹת, אֵין יִרְאָה. אִם אֵין יִרְאָה, אֵין זִכְמוֹת. אִם אֵין בִּינָה, אֵין דַּעַת. אִם אֵין דַּעַת, אֵין בִּינָה. אִם אֵין קְבוּצָה, אֵין תּוֹרָה. אִם אֵין תּוֹרָה, אֵין קְבוּצָה. הוּא הֵיא אוֹמֵר, כָּל שֶׁזִּכְמוֹתוֹ מְרַבֵּת מִמַּעֲשָׂיו, לָמָּה הוּא דוֹמָה, לְאִילָן שֶׁעֲנָפָיו מְרַבִּין וְשָׂרָשָׁיו מַעֲטִין, וְהָרוּז בָּאָה וְעוֹקְרָתוֹ וְהוֹפְכָתוֹ עַל פָּנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה יז) וְהָיָה כְּעֶרְעֵר בְּעֶרְבָה וְלֹא יִרְאָה כִּי יָבֹא טוֹב וְשָׁכַן זִזְרִים בַּמִּדְבָּר אֶרֶץ מְלֹוּזָה וְלֹא תֵשֵׁב. אֲבָל כָּל שֶׁמַּעֲשָׂיו מְרַבִּין מִזִּכְמוֹתוֹ, לָמָּה הוּא דוֹמָה, לְאִילָן שֶׁעֲנָפָיו מַעֲטִין וְשָׂרָשָׁיו מְרַבִּין, שֶׁאֶפְלוּ כָּל הָרוּזוֹת שֶׁבַּעֲוֹלָם בָּאוֹת וְנוֹשְׁבוֹת בּוֹ אֵין מְוִיזִין אוֹתוֹ מִמִּקְוָמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שם) וְהָיָה כְּעֵץ שֶׁתּוֹלַעַל עַל מַיִם וְעַל יוֹבֵל יִשְׁלַח שָׂרָשָׁיו וְלֹא יִרְאָה כִּי יָבֹא זֶה, וְהָיָה עָלָהוּ רַעֲנָן, וּבִשְׁנַת בְּצֻרָת לֹא יִדָּאָה, וְלֹא יִמִּישׁ מַעֲשֹׂת פְּרִי:

רבי אֶלְעָזָר בֶּן זִסְבִּי אוֹמֵר, קָצִין וּפְתוּזֵי גִידָה, הֵן הֵן גּוֹפִי הַלְכּוֹת. תְּקוּפוֹת וְגִימְטְרִיאוֹת, פְּרָפְרָאוֹת לְזִכְמוֹת:

(משנה, אבות ג, יז) ר' אלעזר בן עזריה אומר אם אין דעת אין בינה אם אין בינה אין דעת וכו':

ודע, כי כמו שהמלכים נקראו "חכמה תתאה" כן חכמה שבז"א תקרא "חכמה תחתונה" בבחינת חכמה העליונה הקדומה אליה. וכל זה כוון בזוהר הקדוש באומרו אילין אינון דמשתדלי ברזא דחכמתא - שמסתכלים בפנימיות החכמה הזו שיש בז"א בסוד נשמתא שהיא החכמה העליונה בסוד הדעת. וז"ש נהרין ונצצין ברזא דחכמתא העליונה. וכמו שיש ביסוד התחתון ט' מלמעלה למטה וט' מלמטה למעלה כן ביסוד הדעת המפסיק בין א"א לז"א יש לו אלו וז"ש בזוהר נהירו ונציצו דנהרא דנפיק מעדן שהוא סוד הדעת היוצא מעדן העליון ונכנס במוח הז"א. ויש בדעת הזה נהירו ונציצו כדפירשנו. והמסתכלים בפנימיות חכמה זו שהוא סוד הדעת נהרין ונצצין בדוגמתו. ודעת זה נקרא "רקיע העליון" בסוד בינה הנקראת "רקיע" כנודע. אם אין בינה אין דעת, אם אין דעת אין בינה:

[הגהה. מצאתי כתוב בגליון בשם ס' ליקוטי תורה וז"ל ועתה צריך שתדע שכשהיא ביחוד עם אבא נקרא אימא "בינה", וכשהיא במקומה בלי יחוד נקראת "תבונה", ע"כ. והנה ידוע כי היחוד הוא על ידי הדעת. וזהו אם אין דעת (המזווג) אין בינה אין לאימא שם "בינה" אלא "תבונה". ובזה יובן למה אמר "אם אין דעת אין בינה" ולא אמר "אם אין דעת אין חכמה". ע"כ.]:

פרק ד

בֶּן זֹמָא אוֹמֵר, אֵיזְהוּ זִזְכָּם, הַלּוֹמֵד מִכָּל אָדָם, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קיט) מִכָּל מְלַמְדֵי הַשְּׂכָלְתִּי כִּי עֲרוּתִיךָ שִׁיזָה לִּי. אֵיזְהוּ גְבוּר, הַכּוֹבֵשׁ אֶת יָצְרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי טז) טוֹב אֶרֶךְ אַפִּים מִגְּבוּר וּמִשָּׁל בְּרוּחוֹ מִלִּכְד עִיר. אֵיזְהוּ עָשִׂיר, הַשְּׂמִיז בְּזִזְלָקוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קכז) יָגִיעַ כֶּפְיִךָ כִּי תֹאכַל אֲשֶׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ. אֲשֶׁרֶיךָ, בְּעוֹלָם הָזֶה. וְטוֹב לָךְ, לְעוֹלָם הַבָּא. אֵיזְהוּ מְכַבֵּד, הַמְכַבֵּד אֶת הַבְּרִיּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל א ב) כִּי מְכַבְּדֵי אֲכַבֵּד וּבֹזֵי יִקְלָו:

כתב ספר לקוטי הש"ס - מסכת אבות

בן זומא אומר איזהו חכם וגו'. הנה בכאן דיבר בן זומא כנגד אותיות הויה שהם עולמות אבי"ע וז"ש איזהו חכם שהיא עולם אצילות אשר שם הוא אבא עילאה וז"ש מכל מלמדי השכלתי כי היסוד דאצילות משם חיות כל העולמות בסוד כולם בחכמה עשית איזהו גבור כנגד הבינה אמא עילאה דדינין מתערין מינה והם בחסדים אשר בהם נמתקים הגבורות ונמצא שהוא גבור כובש את יצרו ממש. איזהו עשיר שהוא משמח בחלקו כנגד הזעיר שבו ה' חסדים שהם מורים על העושר שמח בחלקו אעפ"י שנותנים בידו חלק הנוקבא שמח בחלקו ונותן לה חלק' וז"ס ישמח משה במתנת חלקו.

איזהו מכובד הוא כנגד הנוקבא בסוד ובהיכלו כלו אומר כבוד ושם שיין לומר כי מכבדי אכבד ובוזי יקלו ווי למאן דאנהיג וגו'. ג"ז מהרב זל"ה:

בן עזאי אומר, הוי רין למצוה קלה כבזמורה, ובזרז מן העברה. שמצוה גוררת מצוה, ועברה גוררת עברה. ישכר מצוה, מצוה. ישכר עברה, עברה:

הוא ה"ה אומר, אל תהי בז לכל אדם, ואל תהי מפליג לכל דבר, שאין לך אדם שאין לו שעה ואין לך דבר שאין לו מקום:

כתב בספר לקוטי הש"ס - מסכת אבות "הוא הי" אומר אל תהי בז לכל אדם ואל תהי מפליג לכל דבר. פי' כל האדם שהוא בעל קומה שכולם בכלל האדם אלא שכולם חסירים התולדות חוץ ממי שזוכה לצלם ודמות ואעפ"כ התרה ג"כ כך על כל ב"ח ואמר שלא תתגאה על שום ברי' קלה או גרוע שבעולם לפי שאין אדם שאין לו שעה לכן אפשר שיתעלה בנשמה חשובה יותר ממך וכן מי שאין בו רוח חיים עתיד להתיישב במקומו אל תפליגיהו. ג"ז מהרב זל"ה. [עי' בכנפי יונה ח"ב סי' ע"ט]:

גם אל תהי בז לכל אדם. דע כי לפעמים יהי' לאדם נשמה גדול' הערך ולאיזה סיבה אינו משיג כראוי לסיבת הדור או לאיזה סיבה אחרת ואולי מי שמבין יותר ממנו ירצה לבזותו. לכן אמר אל תהי ב"ז וגו' שאין לך אדם שאין לו שעה ואעפ"י שעתה אינו מבין שמא יבא הזמן והשעה שיסור מעליו הקליפה הסותם שכלו וישיג אז יותר ממך. או ירצה שאפי' נודע שלא ישיג יותר ממך עכ"ז הוא ראוי להתכבד יותר ממך כי אולי יש לך ט' חלקים ניצוצים נשמה ולו אין עתה כי אם חלק וניצוץ א'. וזה גורם לך שידעת יותר ממנו אבל בערך שאין לו רק חלק א' לבד המועט הוא יותר שמא בגלגול אחר יתנו לו ניצוצים מחלקים רבים כמוך או יותר ולכן אמר אל תבזהו ומ"ש אל תהי מפליג לכל דבר המשל כשאומר אדם א' איזה פשט שהענין באמת האמיתי אך אינו מתיישב באותו פסוק ומקום שהוא אומרו אל תרחיקיהו בעבור זה כיון שהענין נאה יהי' מתיישב במקום ופסוק אחר:

ועל דרך הסוד: כי השרוי בלא אשה שרוי בלא ברכה כמשארז"ל והנה הזעיר שהוא "אדם" נקרא "יום". והמלכות נקרא "שעה" וז"ש אל תהי בז לכל אדם ואעפ"י שהוא עת הקטנות ואינו משיג המוחין דגדלות הוא בסבת

שאין לו בת זוגו העוזרות אותו הנקראת שעה. ואין לך אדם שאין לו שעה היום או מחר. "ואל תהי מפליג לכל דבר" שהיא המלכות כי אם אינך מבין אותו לפי שאין לה מקום אשר לא נתלבשה בלבושים שלמטה ממנו כדי שתוכל להבינה וכשתתלבש באותו לבוש שהוא מקומה אז תבין אותה ולכן אל תפליגהו. ג"ז מהרב זל"ה:

רבי לויט'ס איש יבנה אומר, מאד מאד הוי שפ'ל רוזן, שתק'ות אנוש רמה. רבי יוז'נ' בן ברוקא אומר, כל המוזל'ל שם שמים בסתר, נפרע'ין ממונו בגלוי. אזור שו'ג' ואזור מזיד בוזלול השם:

רבי ישמעאל ב'נו אומר, הלומד תורה על מנת ללמוד, מספיקין בידו ללמוד וללמוד. והלומד על מנת לעשות, מספיקין בידו ללמוד וללמוד לשמור ולעשות. רבי צדוק אומר, אל תעשם עטרה להתגדל בהם, ולא קרדם לזפור בהם. וכך ה'יה הכל אומר, ודאשתמש בתגא, זולף. ה'א למדת, כל הגה'נה מודברי תורה, נוטל זייו מן העולם:

רבי יוסי אומר, כל המכבד את התורה, גופו מכבד על הבריות. וכל המוזל'ל את התורה, גופו מוזל'ל על הבריות:

רבי ישמעאל ב'נו אומר, הוושף עצמו מן הדין, פורק ממונו איבה וגזל ושבועת שוא. והגס לבו בהוראה, שוטה רשע וגס רוזן:

הוא ה'יה אומר, אל תהי דן יזידי, שאין דן יזידי אלא אזור. ואל תאמר קבלו דעתי, שה'ן רשאים ולא אתה:

רבי יונתן אומר, כל המקיים את התורה מעני, סופו לקימה מעשר. וכל המבטל את התורה מעשר, סופו לבטלה מעני:

רבי מאיר אומר, הוי ממעט בעסק, ועסק בתורה. והוי שפ'ל רוזן בפני כל אדם. ואם בטלת מן התורה, יש לך בטלים הרבה כנגדך. ואם עמלת בתורה, יש לו שכר הרבה לתן לך:

רבי אליעזר בן יעקב אומר, העושה מצוה אחת, קונה לו פרקליט אחד. והעובר עברה אחת, קונה לו קטגור אחד. תשובה ומעשים טובים, כתריס בפני הפרענות. רבי יוחנן הסנדלר אומר, כל כניסיה שהיא לשם שמים, סופה להתקיים. ושאינה לשם שמים, אין סופה להתקיים:

רבי אלעזר בן שמוע אומר, יהי כבוד תלמידך זוכיב עליך כשלקה, וכבוד זבךך כמורא רבך, ומורא רבך כמורא שמים: רבי יהודה אומר, הוי זהיר בתלמוד, שעגגת תלמוד עולה ודון. רבי שמעון אומר, שלשה כתרים הם, כתרי תורה וכתרי כהונה וכתרי מלכות, וכתרי שם טוב עולה על גביהן:

רבי גהוראי אומר, הוי גולה למקום תורה, ואל תאמר שהיא תבא אזוריך, שזבריך יקימוה בידך. ואל בינתך אל תשיען (משלי ג):

פירוש מוהר"ח על אבות פרק ד (משנה, אבות ד, א) בן זומא אומר איזהו חכם, הלומד מכל אדם, שנאמר (תהלים קיט צט). "מכל מלמדי השכלתי כי עדותיך שיחה לי":

(אמר הכותב, ולעיל בדף כ"ב תמצא פי' זאת המשנה עד והאדם הקורא משנה זו צריך לכון ביחוד הזה, ע"כ. ועל דבריו נשלים ונוסיף בענין בע"ה כפי מה שמצאתי כתוב בקונטרסים כתיבת יד):

הנה החכמה נקראת י' והוא ראשית הוי"ה, שיש במלואה כולל כל ההויה באופן זה, יו"ד י' פשוטה חכמה, ו' ז"א, ד' מלכות בסוד הדל"ת כנזכר בפר' משפטים (דף קכג ע"ב). וגם ו"ד הם בחינת ה' ראשונה בסוד ה - ד' על ו'. גם ביו"ד מלואה נכללת בינה ותבונה באופן זה, י' פעמים ו' הם ס', היינו בינה, וי' פעמים ד' הם מ', היינו תבונה, וס"מ הנזכר הם סוד אפרסמון כנזכר בפרשת תרומה י"ו דאפריון במקום ס"מ של אפרסמון, עיי"ש:

[והנה הרצועה הסובבת הראש היא בחינת תבונה והרצועות התלויות הם נו"ה כנודע. וזהו נ"ל הטעם שאותו החכם שנהפכה לו רצועת הראש ועשה מ' תעניות כענין מ' דתבונה. וגם כי היא מלכות דבינה כנודע].

והנה כל זה ביארוהו בספר הזוהר באורך באדרת האזינו (דף ר"צ ע"ב) על פסוק "ונהר יוצא מעדן", ר"ל "ונהר" היינו יסוד התבונה, רחובות הנהר, כמנין ק"ל

דחסדים וגבורות, והיינו ה, "יוצא מעדן" - חכמה, והיינו יו"ד. "יוצא" ולא "יצא", מורה אל או"א דלא פסיק רעותא דילהון לעלמין, כנזכר באדרא, "להשקות את הגן" דא ו', ת"ת, "והיה לארבעה ראשים" דא ד' מלכות, היינו ה' - דל"ת הוה כנ"ל. ובעבור שבה' אחרונה נשלמו ארבע אותיות הוי"ה, לזה כתיב "והי"ה לארבעה ראשים" "והי"ה" אותיות הויה, הם ארבעה ראשים דארבע עולמות אבי"ע. והנה שם הויה הוא שם המיוחד עצמות העולמות ושרשם ה' אחד, וזהו "והי"ה לארבעה ראשים" שם האחד. ר"ל כי הוא שם אחד שורש ארבע עולמות אבי"ע ועצמות פנימיותם מיוחדים וחוזרים לשרשם. והי"ה לארבעה ראשים - שם האחד:

ולא עוד אלא שביו"ד נכללים כמה בחינות כאשר אמר הרב זלה"ה, י' חכמה והיא שרש אל כל החכמות שבכל הפרצופים שבארבע עולמות כי כולם בחכמה עשית, ו"ד עשר, עלמא דאתי נבראת ביו"ד כנזכר באדרת האזינו והיא שרש אל כל הבינות כנ"ל, ו' שורש אל כל פרצופי ז"א שבכל עולמות אבי"ע:

גם כתב הרב זלה"ה כי החכמה כולל הד' מוחין כנזכר בפרשיות של תפילין בפרשת בא אל פרעה (דף מג ע"ב) "קדש" חכמה, "לי" בינה, "כל" חסד, "בכור" כולל חו"ג. ועיי"ש. ד' שורש אל כל המלכות הנזכר בשאר:

והנה החכמה נקראת "אדם" (בסוד, חכמה - כ"ח מ"ה, כמנין אד"ם), ואו"א שניהם נק' "אדם", והוציאו זו"נ אשר שניהם נקר' "אדם":

וכן משמע לי מן הזוהר פ' בראשית (דף) "זכר ונקבא בראם" למינדע יקרא עילאה רזא דמהימנותא דמגו רזא דנא אתברי אדם ור"ל "זכר ונקבה" שהם או"א, "בראם" אל זו"נ:

וכן בויצא (דף) זה לשונו, "זכר ונקבה בראם" אשתמודע להאי גוונא ואשתמודע להאי גוונא ואשתמודע דשמשא וסיהרא בחבורא חדא אינון דכתיב "בראם" - הרי "זכר ונקבה" - דא או"א, "בראם" - לזו"נ, שמשא וסיהרא. [וכן בעשבים ואילנות יש זכר ונקבה. וזה סוד ברכת בורא פרי האדמה, אדם, זכר ונקבה, "שהכל נהיה בדברו" - "הכל" כמנין שם מ"ה עם י' אותיות מלוויו והיינו אד"ם. גם "כל" יסוד. "דברו" הנקבה. וזהו גם כן לחתן וכלה שמברכים "שהכל ברא לכבודו", כבוד מלכות.]:

גם כתיב בפרשת בשלח (דף) בפירוש יותר וז"ל ר' אבא אמר אדם הראשון מדכו"נ אשתכח הה"ד "ויאמר אלהים נעשה אדם בצלמנו כדמותינו", ועיי"ש:

והנה אבא נתן לז"א בנו המילוי ד ע"ב שבאבא [ע"ב - בחסד הוא, בחסד א"א, אבא מלביש לימין דא"א ולזה נקרא אבא ע"ב כמנין חסד]. והנה מילוי ע"ב דאבא כמנין מ"ו. וכן ז"א נתן לנוקבא זה המילוי, ומילוי דמ"ה [כמנין חו"ה]. ומ"ו חו"ה [מ"ו חו"ה] כמנין אדנ"י בסוד ה' בחכמה יסד ארץ כנודע. והנה בשם מ"ה הבא לז"א מחכמה כ"ח מ"ה כנ"ל יש במילוי מלווי כ"ח אותיות. וז"ס יפה כח הבן שבא לו מכח האב כ"ח מ"ה, חכמה דאבא. וזהו בבחינת מציאות אבא יסד ברא, כי יש מציאות אבא יסד ברתא ואימא יסדה ברא. באבא יסד ברתא בפרשת פנחס. אבא

יסד ברא בפרשת בלק ובמקומות אחרים, וכדברי הרב זלה"ה. והנה באותיות ב"ן זומ"א ב"ן מ"ו ז"א:

והנה כשזו"נ עושים זווג לעלות מ"ד ומ"ן לצורך זווג או"א (שישפיעו בהם במ"ד כדי שתהיה להם שפע ברבוי להשפיע הם גם כן בעולמות ב"ע), הנה בהעלות זו"נ המ"ן והמ"ד, לומדים להשיב להם או"א ועושים גם כן זווג הלומד מכל אדם - כי "כל" הוא יסוד, "אדם" זו"נ. ור"ת ה'לומד מ'כל א'דם ר"ת מ"ו, מלוי דאבא כנ"ל. והוא שם מ"ה, ז"א. וסופי תיבות למ"ד, יסוד, מגדל הפורח באויר. וסומכים אותו מלמעלה או"א כנזכר בדרושים:

מ'כל מ'למדי ה'שכלתי - ר"ת כמנין אלהים [ע"ה], וזו"נ כל אחד נקרא "אלהים" לגבי עתיקא כנזכר בכוונת הנעילה. וסופי תיבות כמנין חמשים שערי בינה אשר מלכות מקבלת הארתם בסוד כל"ה - כ"ל ה', ה' כל אחד כלול מעשר:

איזהו גבור, הכובש את יצרו, שנאמר (משלי טז לב) "טוב ארך אפים מגבור ומשל ברוחו מלכד עיר". כתבנו בדף כב ע"ב שהוא כנגד ה' עילאה, בינה, בסוד "אני בינה לי גבורה", ע"כ:

[והנה לפעמים "אני" מלכות, נוקבא דז"א, ולפעמים מלכות דבינה. וכמו שאנכי פעמים במלכות דבינה ופעמים נוקבא דז"א. ונבאר השנויים לבד. וכתוב בתקונים (דף עז ע"ב) אנכי באימא עילאה לעילא. אנכי אימא תתאה לתתא. ועל תרוייהו אתמר "ראו עתה כי אני אני הוא". והנה "אני" מלכות דבינה עילאה כנזכר בכוונת ויעבור - "אני אעביר כל טובי על פניך" מדקאמר "על פניך" ולא "לפניך" משמע לאה שהיא למעלה מפני ז"א מסוד ד' דתפילין. "אנכי" במלכות נוקבא דז"א כשיש בתוכה נקודת פנימיותה. והנה מלכות בחינת נפש וארז"ל אנכי נוטריקון אנא נפשי כתבית יהבית פירש הרב זלה"ה מדלא קאמרו "נשמת" אלא "נפשי" משמע מלכות נוקבא דז"א ונקראת "אנכי".]:

ונחזור לענין שאמר "אני בינה לי גבורה". ובמקומות הרבה מן הזוהר שבינה היא רחמים גמורים:

גם עיין (דף ס"ה) בספר הזוהר וכן באדרת האזינו (דף רצ"ד) וכן בויצא (דף קנ"א) אמר ר' אלעזר יובלא אף על גב דדינים מתערין מינה כולהו רחמים וכל חירו מינה נפקין והוא חירותא דכלא:

ועוד כי מ"י היא בינה בסוד תשובה וכתוב בה "כי ימינך פשוטה לקבל שבים":

וגם הוי"ה דברכת השיבנו בנקודת סגו"ל בחסד:

ופירש הרב זלה"ה שמה שאמר הזוהר דמאימא או בינה דינים מתערין מינה או מסטרהא היינו מתבונה שכנגד נה"י דבינה, גם מסטרהא היינו מאחוריה היינו אחוריים דאה"ה א, אה, אהי, אהי"ה כמנין דם, הרומז אל דינים וגבורות, ע"כ. [ונלע"ד שכך משמע להו מדכתיב "לי גבורה" ולא קאמר "אני גבורה". גם מילת "לי" מורה אל בינה כדכתיב בפר' בא אל פרעה "קדש" חכמה, "לי" בינה. גם לי כמנין מ' בסוד בן מ' לבינה. ועוד כי בינה נקראת "אהבה רבה" ומלכות נקראת

"אהבה זוטא". ועוד נקראת "אהבה" באדרת נשא (דף קכב ע"ב) אהבה אל רישא דבר נש, באופן שיש לי גבורה אבל אינו גבורה ממש כדכתיב "לי הכסף ולי הזהב" דהיינו חו"ג כנז' באורך בפר' יתרו. וזהו "לי הכסף" כלומר יש לי חסד ויש לי גבורה ולא כתיב "אני הכסף ואני הזהב" ח"ו. וזהו לא תעשון אתי אותי כלומר מה שהוא אתי כסף וזהב לא תעשון אתי, אתי עצמותי ח"ו]:

גם כתיב מ"י ימלל גבורות י'הוה - ר"ת כמנין ס"ג, בינה, סופי תיבות תל"ה היינו מסטרהא כנ"ל. ונקרא מ"י והיא שמינית מתתא לעילא. וזהו סוד "ואם בגבורות שמונים שנה". גם כתיב "כרחם אב על בנים" ואילו "אם" לא כתיב כי אבא נקרא "אב הרחמן" "אב הרחמים" אפילו מסטרא אין דינים מתערין מינה כמו הבן:

והנה הגבורות באים מיסוד דבינה אל דעת דז"א ואינם נגלים שם ביסוד כי שם הם כבושים כי זה סוד "וזהב הארץ ההיא טוב" כנזכר שם במקומו, ור"ל טוב הוא שם כמו הבדולח שבמקומ' חוור' וכל מה שיורד נשתנה גוונא כנזכר באדרת נשא (דף קנה ע"ב) ובביאור הרב זלה"ה. וזהב בבינה כדכתיב "מצפון זהב יאתה", צפון עלמא דאתכסיי כנודע. והנה בהיותם הגבורות בדעת ז"א יש קצת גילוי ולא לגמרי. והנה נקודת ציר"י בבינה. והוציאה ז"א יצירה (על שם ציר"י) כנזכר בדרוש הנקודים. וגם נזכר בעלינו לשבח לתת גדולה ליוצר בריאה על שם שהוציאה היצירה וזהו גם כן "הכובש את יצרו" - יצר ו'. הכובש - ה' כובש:

והנה במלכות נגלים הדינים לגמרי (בסוד דינא דמלכותא דינא) וזהו שאמר בזוהר יגלו שמים עונו גלוי כבר בפסק דין. שופטים ושופטים משפט בת"ת אבל לענין פעולת הדין שוטר והארץ מתקוממת לו לדין עונות כנזכר בזוהר שמות:

גם כי בז"א יצירה בה נגלים ו' קצוות אשר בהם ע"ב שמות ובהם רי"ו אותיות. והנה ע"ב כמנין חס"ד, רי"ו כמנין גבורה. וזהו הכובש את יצרו - צ' רי"ו.

וזהו א"י זה"ו גבו"ר - ר"ת בגימטריה ו"ה, זכר ונקבה, וסופי תיבות רי"ו:

ובפסוק שמביא טוב ארך אפים מגבור יש דרכים, כי "טוב ארך אפים" היינו אריך אנפין שכולו טוב, כולו רחמים שאין בו גילוי דינים כלל שבו נאמר "ואין אלהים עמדי". "מגבור" מזעיר אנפין, ה' כגבור יצא, ונקרא "איש מלחמה" (כנזכר בזוהר תזריע (דף מ"ח ע"ב)). בא"א כתיב "ותפארתי עבור על פשע" ובז"א כתיב "ותפארתי בחורים כחם" (כנזכר באדרא רבא (דף קמ"א)). גן בא"א כתיב "יכבוש עונותינו" כי הוא כובש וממתק הדינים שבמצח פנים, חוטמא דז"א, כנזכר באדרא:

גם בז"א הנקרא "יצירה" יש בפנימיותו הארת נה"י דא"א כנזכר בעבור דז"א והוא נקרא וא"ו דיצירה (כנזכר בכונת ברוך שאמר והוא יצירה ובה וא"ו מ"ה). וכנגד הוא"ו יש י"ג פעמים "ברוך", וא"ו כמנין י"ג מכילן דרחמי (כנזכר באחרי מות (דף ס"ו ע"ב), ועיי"ש) כי זהו הקיצור שמשמע לי כי הארת נה"י דא"א רמוז בא' שבפנימיות הווי"ן. וכשם ש'א' בתוך הווי"ן גם הווי"ן (ז"א) בתוך תרין נוני"ן והיינו נון"ן כי הוא בין תרין נוקבין כנודע. וזהו הרמז בתורה בכתוב "למה תניאון את לב בני ישראל" כי "תניאון" כתיב במקום "תניאון". וזהו שאם לא היו יעברו חלוצים היו פוגמים בלב בני ישראל. ות' דתנו' און בסוד שרי המאות דבשם אדנ"י. וזהו

גם כן "בי נשבעתי נאם ה'" נאם דז"א (כנזכר באדרא רבא (דף קל)) ור"ל בי נשבעתי במה שהיא בי. וגם בי נשבעתי שקוצו רומז לכתר. גם אל דבאמצעיתא דוא"ו א"א (כנזכר בתקונין (דף קכח ע"ב):

והנה הכובש את יצרו היינו פנימיות ז"א הכובש את יצרו יצירה יציר ו'. והנה א"א הוא לב בני ישראל העליון. ועיין באדרא רבא (דף קמ"ד ע"ב) ויתעצב אל לבו: והנה אמרנו לעיל כי ו' בין תרין נונין. ונימא בהו מילתא. הנה כתיב "ויהושע בן נון מלא רוח חכמה" וזה משמע מתוך הזוהר (ויקהל דף רט"ו) וז"ל, יהושע דא איהו רזא דאשלמותא דסיהרא וע"י יהושע כלומר יה"ו ש"ע בסוד ש"ע נוהרין שיש לפעמים במלכות ונזכר בדרושים רזא דאשלמותא היינו על ידי הארת בחי' אותיות נון מלא ולא נ' פשוטה כי תחלה נאמר בן נון נער בסוד דינים כנודע ולא היה מקבל כי אם מוא"ו. וכן בן נון כמו בן כ"ד שנה: ומ"ש "מלא רוח חכמה" היינו מצד משה "כי סמך משה את ידיו". כי כמו שסמך על הנו"ן - כן משה סמך על יהושע. וסמך הם נוטריקון שני חיי משה. וכך היה ראוי להיות ליהושע אלא להאריך זמן כדי לעלות ישראל לארץ ונקצרו לו עשר שנים ומשה מאיר לו אפילו אחרי מותו כנזכר בזוהר (פר' חקת דף קכא ע"ב) על פסוק "הנך שוכב עם אבותיך וקם", וקם שמשא לאנהרא לסייהרא. וזהו שכתוב "ויכתוב משה את השירה הזאת ויצו את יהושע" - "ויצו" חוזר למשה "כי אתה תביא את בני ישראל אל הארץ" דהיינו אחרי מיתת משה, ואחר כך כתיב "ואנכי אהיה עמך". ו"אשר נשבעתי" זו אינה קושיא כי פה אל פה אדבר בו כי "ויקרא אליו ה'" כי תחלה "ומשה עלה אל האלהים" אל בחינת אלהים ואחר כך "ויקרא אליו ה'" שעלה מדריגה אחר מדריגה. ועיין בזוהר יתרו (דף עט ע"ב) ר"י אמר מכאן אמרו חברייא הבא ליטרה מסייעין אותו דכתיב "ומשה עלה אל האלהים", מה כתיב בתריה, "ויקרא אליו השם" - דמאן דבעי לאתקרבא מקרבין ליה:

ונחזור לענין, כי גם "טוב ארך אפים מגבור" נתיישב בז"א עצמו, כי יש י"ג מכילן דרחמי כשמאירים בו י"ג מכילן דא"א מתחיל אז "אל רחום וחנון", וכשיש לו י"ג דיליה מתחילים "ארך אפים" ואם דינים דכתיב "פוקד עון אבות על בנים" ולפעמים מאירים בו ט' דא"א (כנזכר באדרא זוטא (דף רצה ע"ב) שאמר משה הט' דז"א ונתכוון להאיר להם בט' דא"א). וזהו "טוב ארך אפים" להאיר ולהנהיג את העולם עם הארת י"ג דא"א או להאיר עם ט' שלו כשנמשכים להם מט' דא"א שמתחילים "ארך אפים", "מגבור" מלהנהיג העולם בט' שלו עצמו שהם דינים. וזהו "מגבור", כי אמרתי עולם חסד יבנה. והכל כפי מעשה התחתונים (כנזכר באדרת נשא (דף קמא ע"ב):

והנה "ארך" עם הכולל כמנין שני אלפים, דהיינו אל"ף אל"ף במלואה, הם אבא ואמר. אבא בסוד "פלא" ואימא בסוד "אלף" (כנזכר בגמרא אלף בינה וגם כן פלאות חכמה. וגם זה סוד "למה זה תשאל לשמי והוא פלאי" כי "פלא" - חכמה, וגם י' בחכמה כנזכר באיזהו חכם). והנה המאות בז"א בסוד ת' מאות שקל כסף עובר לסוחר (כנזכר באדרא רבא (דף קכח ע"ב)) והאלפים באבא ואמא, והרבבות בא"א. והנה הז"א תורה שבכתב יצא מאימא ומאיר, והוא בחי' שם מ"ה במלוי

אלפין והיא קדמה לעולם ב' אלפים שנה - ר"ל כי התורה התחילה להתגלות בעולם שהוא הז"א תורה תרי אלפין שנים, ב' בחי' אל"ף אל"ף, או"א. וכתוב באדרא רבא (דף קכח) וז"ל ותנא סליק ברעותא למיברי אורייתא ואפיק טמירא תרי אלפי שני וכו' עד כאן מצאנו כתוב בפירוש זאת המשנה:

רבי ינאי אומר, אין בדינו לא משלות הרשעים ואף לא מיסורי הצדיקים. רבי מתיא בן זרע' אומר, הוי מקדים בשלום כל אדם. והוי זנב לאריות, ואל תהי ראש לשועלים:

רבי יעקב אומר, העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא. התקן עצמך בפרוזדור, כדי שתכנס לטרקלין:

הוא היה אומר, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל זיי העולם הבא. ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מכל זיי העולם הזה:

רבי שמעון בן אלקעזר אומר, אל תרצה את זיכרך בשעת פעסו, ואל תנחמנו בשעה שמתו במטל לפניו, ואל תשאל לו בשעת נדרו, ואל תשתדל לראותו בשעת קלקלתו:

שמואל הקטן אומר, (משלי כד) בנפל אימך אל תשמוח ובכשלו אל יגל לבך, פן יראה ה' ורע בעיניו והשיב מעליו אפו:

אלישע בן אבויה אומר, הלומד ילד לבמה הוא דומה, לדיו כתובה על זיר זרע'. והלומד זקן לבמה הוא דומה, לדיו כתובה על זיר מזונק. רבי יוסי בר יהודה איש כפר הבבלי אומר, הלומד מן הקטנים לבמה הוא דומה, לאכל ענבים קהות ושותה יין מגותו. והלומד מן הזקנים לבמה הוא דומה, לאכל ענבים בשלות ושותה יין ישן.

(משנה, אבות ד, טו) ר' מתיא בן חרש אומר הוי מקדים בשלום כל אדם והוי זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים:

ונחזור לענין, כי נקודה זאת (ספירת המלכות) היתה תחלה זנב לאריות בסוד של האצילות, כי חוה זנב לאריות היתה, כלומר זנב לאה, ואחר כך ירדה ומעטה את עצמה והיתה ראש לשועלים - ראש הבריאה ממש. וכן ממש היה בכל העולמות. כי נקודת המלכות דיצירה ירדה בראש העשיה וכן דבריה בראש היצירה. וכן גם כן היה באצילות כנ"ל בסוד כלם בחכמה עשית, כי אור דא"ס נתלבש בחכמה העליונה שלמעלה מאצילות מאצילות וירדה אותה חכמה עצומה ושברה את המסך שעל גבי האצילות וירדה מציאות עצמה ונתלבשה באצילות, וע"י מקבל האצילות אור הא"ס. וזהו סוד כולם בחכמה עשית הנזכר בעולם האצילות כנ"ל:

ואמנם כל זאת הבחי' הנזכר שהיתה בכל, הכל היה לתועלת העולמות כדי לקשרם זה בזה וזה בזה כדי שיוכלו לקבל הארץ זה בזה וזה בזה ע"י היות סיום האצילות תחלת רישא דבריה ממש. וכן בשאר העולמות. וזה סוד יום השבת, כי אז נתוסף קדושה אל העולמות ואז היכל העליון, קה"ק, חוזר אל האצילות ונעשה אצילות ממש לטעם הנזכר. וכן כיוצא בשאר העולמות. ואין להאריך:

ז"א הג' תחתונים שבו מתלבשים בו' קצוות לפעמים כשהיא באחרו אך כשהיא פנים בפנים או הם שוים כאו"א עצמם. ואמנם בריאה לא כך היא, כי או"א שבה הוא בסוד ו"ק וגם כן של הו"ק אלו חג"ת הם נשאים מגולים וג' תחתונות שבו הם מתלבשים בו"ק דאו"א. והנה סוד עתיק יומין הבריאה הוא סוד נקודת ציון שבאצילות שאמר לה הקב"ה צאי ומעטי את עצמך והוי ראש לשועלים כי זו היא ראש הבריאה כלה. וז"ש עתיק יומין של הבריאה ומתלבשת בשלשה ראשונות של ו"ק א"א חג"ת המגולים. ואחר כך נבאר בעזרת ה' סוד נקודת המלכות דאצילות, ציצית קטן שמניח קודם שיצא מפתח ביתו. אחר כך בריאה כנגד תפלה של יד. וסוד זה תבין בו ענין קטרוג הלבנה כי בתחילה היתה יוצאת בסוד הת"ת דז"א כי שם מתחיל הכתר שלה והיא נמשכת ומתפשטת עד למטה בסוד האצילות ואחרי שקטרגה הורידה ונתנה ראש לשועלים בראש הבריאה. ולכן אנו צריכים עתה לתקנה ולהעלותה למקומה הראשון בחזה הת"ת דז"א דאצילות, אחר באחר כמו שהיתה מקודם הקטרוג, ואחר כך התיקון הב' לתקנה ולהחזירה פנים בפנים בכל תיקוניה:

**רבי אומר, אל תסתכל בקנקן, אלא במה שיש בו. יש קנקן
וְזֶדֶשׁ מִלֵּא יֵשֶׁן, וְיֵשֶׁן שֶׁאֵפֶל וְזֶדֶשׁ אֵין בו:**

כתב בספר לקוטי הש"ס - מסכת אבות "אל תסתכל וגו' הנה הכתוב אומר ונקה לא ינקה ויש בהם רמז שם יהו"ה במלת ונקה יש ו"ה ובמלת ינקה יש י"ה והנה מפשטן של דברים משמע שאפילו לשבים אינו מוחל לזה אמר שאל יסתכל. אלא במה שיש בו דהיינו שם יהו"ה הרמוז בר"ת וס"ת העולה מ"ה שהוא המקבל שבי' וגם רמזו עוד סוד אחר כי ק"ן ק"ן שבמלת ונקה לא ינקה גימ' מצפ"ן כמנין שם יהו"ה והנה מטטרו"ן הוא

ק"ן להקב"ה בימי החול בסוד היבום לז"א שח"ו שאל יאמינו שיש במטטרו"ן שום יכולת ורשות אלא הכל בכח שיש בק"ן ק"ן הנזכר שהוא שם מצפ"ץ. ג"ז מהרב זלה"ה:

רבי אלעזר הקפ"ר אומר, הקנאה והתאוה והכבוד, מוציאים את האדם מן העולם:

הוא ה"ה אומר, הילודים למוות, והמתים להנחיות, והנחיות לדיון. לידע להודיע ולהודע שהוא אל, הוא היוצר, הוא הבורא, הוא המבין, הוא הדין, הוא עד, הוא בעל דין, והוא עתיד לדון. ברוך הוא, שאין לפניו לא עולה, ולא שכינה, ולא משוא פנים, ולא מקוץ עוור, שהכל שלו. ודע שהכל לפני הוושבון. ואל יבטיחון יצרן שהשואל בית מנוס לה, שעל פרוץ אתה נוצר, ועל פרוץ אתה נולד, ועל פרוץ אתה זוי, ועל פרוץ אתה מת, ועל פרוץ אתה עתיד לתן דין ווושבון לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא:

(משנה, אבות ד, כ) רבי אומר אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו וכו'.

דע כי ב' מיני קנקן הם. אחד דאימא ואחד דז"א. ולשנים אלו קראה המשנה בלשון אחת כי הם שני פעמים ק"ן. ונבאר ענין ק"ן העליון של אימא. והענין, כי הלא כשאבא ואמא שוים בקומתם אז יש לאימא ט' ספירות וכל אחת כלול ממ"א כנ"ל הרי ש"ע רבוא דאתפשטו בהון מן האריך. אך כשאימא יורדת למטה בסוד כי יקרא כנ"ל, אז הנה אין לה שיעור קומה רק בחצי ת"ת ונה"י של אבא כנ"ל. והנה נה"י, ג' פעמים מ"א, הרי הם קכ"ג. ונשאר חצי הת"ת. וידעת כי לעולם הנקבה מתחלת בב' שלישי הגוף שהוא בחזה. נמצא שיש לה חלק בת"ת דאבא בב' שלישים שבו. והנה ב' שלישי מ"א הם כ"ז, וקכ"ג הרי הם ק"ן. נמצא שעתה אין לה מן הש"ע רבוא רק ק"ן רבוא בלבד:

וזהו שאמר "כי יקרא ק"ן צפ"ר לפניך" כי כשהזווג הזה דרך מקרה, כי אין לה רק ק"ן מן ה"צפור" (בג' שע"ו) [והש"ע הם הש"ע דאנפוי דאריך, והוא"ו רמז אל הפנים עצמם. והטעם כי הלא התיקון הז' הם הפנים והם כוללים כל הו' תיקונים הקודמים אליו. וזה סוד הוא"ו שב"צפור"]. ואמנם מכל צפור זה אינה לוקחת רק ק"ן לבד. וכל זה הוא באימא לפי שיורדת לתתא. מה שאין כן באבא:

ואמנם מה שקרא לענין זה בשם ק"ן צפור, הענין הוא כי הלא עתה היא מקננת על בנין, והבן שהוא הת"ת הנקרא צפור, לכן עתה נקראת "קן צפור". ואם תדקדק

בתיקונים לא אמר שם דאימא "יתבת" אלא "מקננת על בנין" כי לשון זה הוא לשון זווג שמזדווגת עם בעלה בהיותה עם בנינים שהוא הזווג הב' הנזכר בלשון "כי יקרא":

והואיל ואתא לידן נבאר גם כן הק"ן של ז"א כי להיות שאין לז"א רק סוד חצי ת"ת ונה"י של חצי א"א כנודע, דוגמת האימא כשירדת למטה, לכן אין בו רק ק"ן רבוא לבד באנפוי - כמבואר באימא. אך יש בו הפרש. כי באימא נמשך אליה מן א"א עצמו להיותה עדיין דבוקה שם, אבל הז"א להיות רחוק מן הא"א - אין נמשכים לו אלא ק"ן רבוא על ידי אורא דכיא שהוא סוד הבינה כמבואר אצלי. וז"ש בפר' נשא (דף ק"ה) ומהאי אורא דכיא אתפשטו אנפוי לק"ן רבוא עלמין וכו':

פרק ה

בְּעֵשְׂרָה מְאֻמְרוֹת נִבְרָא הָעוֹלָם. וּמָה תִּלְמוּד לֹמֵר, וְהָלָא בְּמֵאמֵר אֶזְזֵד יָכוֹל לְהַבְרָאוֹת, אֶלָּא לְהַפְרֵעַ מִן הָרִשְׁעִים שְׂמֵא בְּדִין אֶת הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא בְּעֵשְׂרָה מְאֻמְרוֹת, וְלֵתֵן שְׂכָר טוֹב לְצַדִּיקִים שְׂמִיקִימִין אֶת הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא בְּעֵשְׂרָה מְאֻמְרוֹת:

פירוש מוהר"ח על אבות פרק ה (משנה, אבות ה, א) בעשרה מאמרות נברא העולם. ומה תלמוד לומר וכו'. צריך לדעת לשון הרב בספר הדרושים גדול דמשמע שם כי משנה ט' פרק א מספר יצירה מדבר בז"א. גם משנה ד' פרק א י' ולא ט', י' ולא יא' נדרש על ז"א. וסוד זהר שמות ריש פרשת כי תשא ר"מ עשר:

והנלענ"ד בזה הוא כי הוצרך לזה בספר יצירה לומר בכמה משניות י' ולא יא', י' ולא ט' שלא תטעה שיש ספירה פחות מי', אבל עיקר עשר בחכמה הנקרא יו"ד. ושם רמז לזה בד' שמות ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן. שבשם ע"ב שהוא באבא יש ד' יודין, ובס"ג אימא - ג' יודין, ובמ"ה וב"ן - ב' יודין. כי ד' שמות הנזכרים יוצאים מד' אותיות של הוי"ה כנודע ושם ע"ב מיו"ד. לזה חכמה שבה שם ע"ב היא יו"ד, וק"ל:

דע כי אבא לבד הוא שלם מעשר ולכן הוא לבד שלם ונקרא יו"ד שהוא עשר. מה שאין כן שאר הספירות כי זאת נקראת ה' וזהו ו'. ולכן בכל מקום שנקרא עשר רמז לחכמה הנקרא יו"ד כנזכר. וזה סוד בעשרה מאמרות (שהם החכמה) נברא העולם (שהוא הבינה). והלא במאמר אחד יכול להבראות (שהוא הדעת). אלא דע כי בית בראשית היא חכמה, שניה לכתר. ובית פתוחה מצד אלף ובא דעת שהוא בחינת ו' וסתם הבית ונעשית מ"ם סתומה ד"למרבה המשרה". ולכן לא נברא העולם במאמר אחד אלא בעשרה מאמרות כדי שיהיה בשלימות ובכח מ"ה שיש בכח של אבא הנקרא י'. ועיין בספר עץ חיים (עץ חיים שער יא שער המלכים) ובשער א' (עץ חיים שער א שער ההקדמות) מבוארת זו המשנה בסדר נכון ויאות:

דע כי העולם מתנהג על ידי זו"נ, כי כמו שהם מתנהגים על ידי או"א ונקראו "בני" אבא ואמא - גם אנחנו בנינים אליהם בסוד "בנים אתם לה" אלקיכם" וגם "אמרת

עולם חסד יבנה" שהם סמסוד הז' תחתונות שהם זו"נ, והם זק ימי בראשית. ואמנם כל הפגם שאנו עושים על ידי מעשינו אינו מגיע בג' נקודות שהם, א"א אבא ואמא, רק בזו"נ. ואין הפגם המגיע לנוקבא כפגם המגיע לז"א שהוא יותר מעולה. והחילוק הוא כי הפגם המגיע לנוקבא יכול להיות כל כך גדול לסלק ממנה כל הט' חלקים ולא ישאר לה רק חלק אחד, עשירי לבד. אך בז"א אין כח לסלק רק הג' ראשונות לבד ונשארים הו"ק שלו:

וזהו שאמר בעשרה מאמרות נברא העולם כי להיות שכר ועונש בעולם הוצרך המאציל העליון להאציל את הזו"נ ל' חלקים, ולא כלולים ביחד כמו הג' ראשונות. והטעם, לפי שכפי הפגם המגיע לרשעים וכו' על ידי המעשה שיעשו הרשעים, כך גרמו בהם ואז יפרע מהם. וכן לענין הצדיקים בהפך:

ואמנם הפגם המגיע לנוקביה יש מהם שיוכל לפגום ולסלק ממנה חלק אחד וכן כיוצא בזה עד שאפשר שיהיה פוגם שישלך ממנה כל הט' חלקים ולא ישאר בה רק חלק העשירי לבד שהוא סוד לכי ומעטי את עצמך. וזה חלק העשירי הנשאר בה הוא סוד הכתר שבה כי אם לא היה נשאר בה רק האחרונה לא היה בה כח כלל ואז כביכול אפילו אותה הנקודה היתה מבטלת להיות חלק האחרון שבה ויתבטל העולם. ולכך הוצרך להיותו אותו החלק העשירי שלה, סוד הכתר שלה, להיותה כולה נתונה בתוך הקליפות כמבואר בסוד "רגליה יורדות מות":

וזהו אותה שהיתה תחלה קודם תקון האצילות סוד נוקבא דז"א כי אז גם כן קודם התיקון לא היה רק אותו חלק העשירי שלה (שהוא הכתר שבה). והטעם הוא כי כל דבר שבא אחר כך בסוד תוספת יש כח להסתלק אחר כך על ידי הפגם. מה שאין כן מה שהיה תחלה שרש ועיקר. ולכן נשארו כל אלו הט' חלקים שבה לבא אחר כך בסוד תוספת כדי שכאשר יחטאו בני אדם יסתלק כל התוספת הזו ויפרע מהם. וזהו שאמר להפרע מן הרשעים שמאבדים את העולם שנברא בעשרה מאמרות. פירוש, בעשרה מאמרות חלוקים, מה שאין כן אם היו תחלה מחוברים בסוד נקודה אחת ומאמר אחד. והבן זה:

גם טעם שני מצד עצמם. כי כאשר יפגמו בני אדם לא יעלה הפגם במלכות כי הלא יסתלק למעלה ואז יפרע מן הרשעים הגורמים הסתלקות הזו. אך בהם עצמם אין פגם כי הלא הם מסתלקים למעלה. הרי נתבאר היטב ענין הנוקבא:

עֲשֶׂה דְּוֵרוֹת מֵאָדָם וְעַד נֶזֶז, לְהוֹדִיעַ כְּמַה אֶרֶךְ אַפִּים לְפָנָיו,
שֶׁכָּל הַדְּוֵרוֹת הֵיוּ מִכְּעִיסִין וּבְאִין עַד שֶׁהֵבִיא עֲלֵיהֶם אֶת מִי
הַמַּבּוּל. עֲשֶׂה דְּוֵרוֹת מֵנֶזֶז וְעַד אֲבָרָהֶם, לְהוֹדִיעַ כְּמַה אֶרֶךְ
אַפִּים לְפָנָיו, שֶׁכָּל הַדְּוֵרוֹת הֵיוּ מִכְּעִיסִין וּבְאִין, עַד שֶׁבָּא
אַבְרָהָם וְקָבַל עָלָיו שְׂכָר כָּלָם:

כתב בספר לקוטי הש"ס - מסכת אבות "עשרה דורות מנח ועד אברהם. כבר ביארנו בענין הגלגולים, כי אדה"ר הי' כולל כל הנשמות כולם וכאשר חטא נפגמו כולם ונשרו ממנו וכאשר בא אדה"ר לתקן תחלה יצאו קין והבל מבלי תיקון וישב ק"ל שנה במי גיחון עד צוארו והי' מוליד שם רוחין ושידין וכולם היו נשמות רמות וקדושות רק שהיו באים בדרך קר"י בלי נקבה והשדה הי' לוקחות אותן הטיפות ומתעברות מהם ובונים להם גופים משידים וגם זה הי' קצת [נ"א צריך] תיקון וכאשר בא והוליד שת הוציא אותו מבורר ומתוקן וגם זה עוד לא נתקן כהלכה עד שבא מרע"ה אשר עליו נאמר כל שתה תחת רגליו כי הוא תיקן הזעיר ונעשה משת משה ולכן כל אותן הדורות היו מקולקלין לפי שהיו בתחלת הבירור ובזה יתורץ קושיא אחת שהקשו רז"ל במה שמנו במס' אבות י' דורות מאדם ועד נח וכן מנח עד אברהם ומה צורך אל מנין זה ותירצו משל למלך שאבד מרגליות א' וגו' אשר יש להקשות בו בשלמא אם אינו יודע באיזה מקום אבד המרגליות צריך לבקש בכברה אחת כאן וכאן אבל הקב"ה היודע באיזה מקום שאבד ולמה צריך כברה יקח את המרגליות ויניח השאר ובמ"ש יתורץ יפה כי כולם היו נשמות רמות וקדושות והיו מלוכשים בחטא אדה"ר בהקליפה ולכן הוא צריך להביאם פעם אחר פעם כדי לברר בירור אחר בירור עד אשר יתוקנו והיו ג"כ כל כך מקולקלי' לפי שהיו בתחלת הבירור ולא הי' להם ידיים לנוס ועוזר לא הי' להם משא"כ עתה יש לנו אלו הב' בחי' הא' שכבר נשברו הכלים [נ"א הקליפו] ויצאו רובם והב' שיש לנו עוזרים רבים כי כל השרשים שנתעלו וישבו בג"ע באים לסייע את הגוף שלהם כל א' בא בענין שלו לפי שצריך להתברר כמשל אם הי' האדם כולו מבורר ונשאר רגליו בטיט שצריך לתקנן ולכן בא לסייעו אבל דורות הראשונים לא היו מתוקנים כ"א ראשי הדור בלבד שהם בחי' הנקודה פנימיות והיו קדושים מאוד [צ"ל לפי שהיו מעולים ביותר ולכן היו חיין זמן רב וכו'] לפי שהיו ממקום גבוה אבל עתה אשר הולכים ומשתלשלים במדריגות תחתונות ע"כ החיים קצרים ביותר והנה ראשי הדור אשר היו מתוקנים הנה הם עשר מאדם ועד נח כי אותן הדורות היו אותן שהוליד אדה"ר בק"ל שנה בלי נקבה והנה אדה"ר חטא בע"ז וג"ע וש"ד ובזה הפגם נפגמו הבאים אחריו דור אנוש בע"ז ודור המבול בג"ע ונח שהי' ראש הדור יצא מתוקן צדיק ונכנס בתיבה שהיא מלכות כדי לתקן פגם ההוא כי השחית כל בשר וגו' כנודע ואח"כ כשחזרו ובאו בדור הפלגה חטאו בש"ד וגם חזרו לקלקל בע"ז וזש"ה הבה נבנה לנו עיר ומגדל כמו

שיש בקדושה יסוד ומלכות יחד וכוונתם הי' לחזור ולבנות גופן מן החיצונים אל הנשמות להכניסם בקליפה כבראשונה ולכן עמד אאע"ה [במובחר שבאבות הגי' וכללם. אח"כ כשיצא אברהם בבירור הג' יצאו ממותקים וכו']. ויצא ממותק כל הצורך ונולד בבבל ונפל באור כשדים כי שם הי' צריך תיקון לכן כל גזע היוצא ממנו יצחק ויעקב וי"ב שבטים ע' נפש כולם היו מזוקקים ומבוררים קדושים משרתי עליון ולכן אמר מאדם ועד נח ומנח עד אברהם כי כל אחד הוא בחי' בירור בפ"ע ובמ"ש יובן המשל של רז"ל הנ"ל ויתורץ הקושיא כי כמה פעמים נאבד המרגליות וחזרה ונאבדה וגו'. ג"ז מהרב ז"ל:

עֲשֶׂה נְסִיוֹנוֹת נְתַנְּסָה אֲבֹתָם אֲבֵינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם וְעַמְּךָ בְּכֻלָּם, לְהוֹדִיעַ כְּמַה זִכְּתוּ שֶׁל אֲבֹתָם אֲבֵינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם:

עֲשֶׂה נְסִים נַעֲשׂוּ לְאֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם וְעֲשֶׂה עַל הַיָּם. עֲשֶׂה מִכּוֹת הַבַּיִת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִיִּים בְּמִצְרַיִם וְעֲשֶׂה עַל הַיָּם. עֲשֶׂה נְסִיוֹנוֹת נְסִי אֲבוֹתֵינוּ אֶת הַמָּקוֹם בְּרוּךְ הוּא בְּמִדְבָּר, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יד) וַיִּנָּסוּ אֹתִי זֶה עֲשֶׂה פְעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי:

עֲשֶׂה נְסִים נַעֲשׂוּ לְאֲבוֹתֵינוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. לֹא הִפִּילָה אֱשֶׁה מִרְיֹן בְּשֶׁר הַקָּדֵשׁ, וְלֹא הִסְרִיזוּ בְּשֶׁר הַקָּדֵשׁ מֵעוֹלָם, וְלֹא נִרְאָה זָבוּב בְּבֵית הַמִּטְבָּחוֹת, וְלֹא אָרַע קָרִי לִכְהֵן גָּדוֹל בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים, וְלֹא כָּבוּ גִשְׁמִים אֵשׁ שֶׁל עֲצֵי הַמַּעֲרָכָה, וְלֹא נִצְוָה הָרוּז אֶת עַמּוּד הָעֵשֶׂן, וְלֹא נִמְצָא פָסוּל בְּעֶמֶר וּבִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם וּבְלֶחֶם הַפָּנִים, עוֹמְדִים צְפוּפִים וּמִשְׁתַּזְזִים רוּזִים, וְלֹא הָיִק נֹזֵשׁ וְעָקַר בִּירוּשָׁלַיִם מֵעוֹלָם, וְלֹא אָמַר אָדָם לִזְכְּרוּ צַר לִי הַמָּקוֹם שֶׁאֵלֵין בִּירוּשָׁלַיִם:

עֲשֶׂה דְבָרִים נִבְרָאוּ בְּעָרֵב שִׁבְתָּ בֵּין הַשְּׁמֵשׁוֹת, וְאָלוּ הֵן, פִּי הָאָרֶץ, וּפִי הַבָּאָר, וּפִי הָאֶתוֹן, וְהַקֶּשֶׁת, וְהַמָּן, וְהַמִּטָּה, וְהַשְּׁמִיר, וְהַכֶּתֶב, וְהַמִּכְתָּב, וְהַלְוִיזוֹת. וַיֵּשׂ אוֹמְרִים, אַף הַמִּיָּקִין, וְקִבּוּרָתוֹ

שֶׁל מֹשֶׁה, וְאִילוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ. וַיֵּשׁ אֹמְרִים, אֵף צָבֹת
בְּצִבָּת עֲשׂוּיָה:

כתב בספר לקוטי הש"ס - מסכת אבות: "עשרה דברים נבראו בע"ש בין
השמשות וגו' ואחד מהם אילו של אברהם אע"ה. דע, כי איל הוא גימ'
י"ה הוי"ה ופירושו י"ה בריאה ויהו"ה יצירה, ר"ל אמא סוכת שלום על
ז"א וכן הבריאה על היצירה בסוד העלאת שבת. ואע"ה בלי ספק שהעלה
אותיות אלו להדבק אותם בשרשם בהעלאת איל אז כמו בין השמשות של
ע"ש ג"ז. [עי' בכנפי יונה ח"ב סי' קל"ד]:

שִׁבְעָה דְּבָרִים בָּגֻלָּם וְשִׁבְעָה בְּזוֹכָם. וְזָכַם אֵינוֹ מְדַבֵּר בְּפָנָי מִי
שֶׁהוּא גָּדוֹל מִמֶּנּוּ בְּזוֹכְמָה וּבִמְנִין, וְאֵינוֹ זָכָנָס לְתוֹךְ דְּבָרֵי וְזִכְרוֹ,
וְאֵינוֹ נִבְהֵל לְהִשָּׁיב, שׂוֹאֵל כְּעֲנָן וּמַשִּׁיב כְּהַלְכָּה, וְאֹמֵר עַל
רֵאשִׁיוֹן רֵאשִׁיוֹן וְעַל אֲזִירוֹן אֲזִירוֹן, וְעַל מַה שֶּׁלֹּא שָׁמַע, אֹמֵר לֹא
שָׁמַעְתִּי, וּמוֹדָה עַל הָאֲמִת. וְזוֹלוּפִיָּהֵן בָּגֻלָּם:

שִׁבְעָה מִיָּנִי פְּרַעְנִיּוֹת בָּאִין לְעוֹלָם עַל שִׁבְעָה גּוֹפֵי עֲבָרָה.
מִקְצָתָן מַעֲשֵׂרִין וּמִקְצָתָן אֵינָן מַעֲשֵׂרִין, רָעַב שֶׁל בִּצְרָת בָּאָה,
מִקְצָתָן רַעֲבִים וּמִקְצָתָן שִׁבְעִים. גָּמְרוּ שֶׁלֹּא לְעֵשֶׂר, רָעַב שֶׁל
מִהוּמָה וְשֶׁל בִּצְרָת בָּאָה. וְשֶׁלֹּא לְטַל אֶת הַזֹּחֶלֶת, רָעַב שֶׁל
כָּלִיָּה בָּאָה. דְּבָר בָּא לְעוֹלָם עַל מִיתוֹת הָאֲמוּרוֹת בְּתוֹרָה שֶׁלֹּא
נִמְסְרוּ לְבֵית דִּין, וְעַל פְּרוֹת שְׂבִיעִית. וְזָרַב בָּאָה לְעוֹלָם עַל עֲנּוֹי
הַדִּין, וְעַל עוֹוֹת הַדִּין, וְעַל הַבוֹרִים בְּתוֹרָה שֶׁלֹּא כְּהַלְכָּה:

זוּיָה רָעָה בָּאָה לְעוֹלָם עַל שְׂבוּעַת שְׁוֹא, וְעַל זִכְלוֹל הַשֵּׁם. גָּלוּת
בָּאָה לְעוֹלָם עַל עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה, וְעַל גָּלוּי עֲרִיּוֹת, וְעַל
שְׂפִיכוֹת דָּמִים, וְעַל הַשְׂמִטָּה הָאֶרֶץ. בָּאֲרַבְּעָה פְּרָקִים הַדְּבָר
מִתְרַבֵּה, בְּרַבִּיעִית, וּבְשִׁבְעִיעִית, וּבְמוֹצָאֵי שְׂבִיעִית, וּבְמוֹצָאֵי
הַזֶּזֶג שֶׁבְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה. בְּרַבִּיעִית, מִפְּנֵי מַעֲשֵׂר עָנִי שֶׁבְּשְׁלִישִׁית.
בְּשִׁבְעִיעִית, מִפְּנֵי מַעֲשֵׂר עָנִי שֶׁבְּשְׁשִׁית. וּבְמוֹצָאֵי שְׂבִיעִית, מִפְּנֵי

פרות שביעית. ובמוצאי היום שבכל שנה ושנה, מפני גזל מתנות עניים:

ארבע מדות באדם. האומר שלי שלי ושליך שליך, זו מדה בינונית. ויש אומרים, זו מדת סדום. שלי שליך ושליך שלי, עם הארץ. שלי שליך ושליך שליך, זסיד. שלי שליך ושליך שלי, רשע:

ארבע מדות בידעות. גזל לכעס וגזל לרצות, יצא שכרו בהפסדו. קשה לכעס וקשה לרצות, יצא הפסדו בשכרו. קשה לכעס וגזל לרצות, זסיד. גזל לכעס וקשה לרצות, רשע:

ארבע מדות בתלמידים. מהר לשמע ומהר לאבד, יצא שכרו בהפסדו. קשה לשמע וקשה לאבד, יצא הפסדו בשכרו. מהר לשמע וקשה לאבד, זכם. קשה לשמע ומהר לאבד, זה זלזל רע:

ארבע מדות בנותני צדקה. הרוצה שיתן ולא יתנו אחרים, עינו רעה בשל אחרים. יתנו אחרים והוא לא יתן, עינו רעה בשלן. יתן ויתנו אחרים, זסיד. לא יתן ולא יתנו אחרים, רשע:

ארבע מדות בהולכי לבית המדרש. הולך ואינו עושה, שכר הליכה בידו. עושה ואינו הולך, שכר מעשה בידו. הולך ועושה, זסיד. לא הולך ולא עושה, רשע:

ארבע מדות ביושבים לפני זכמים. ספוג, ומשפך, משמרת, וגפה. ספוג, שהוא סופג את הכל. משפך, שמכניס בו ומוציא בו. משמרת, שמוציאה את היין וקולטת את השמרים. וגפה, שמוציאה את הקמוז וקולטת את הסלת:

כל אהבה שהיא תלויה בדבר, בטל דבר, בטלה אהבה. ושאינה תלויה בדבר, אינה בטלה לעולם. איזו היא אהבה

הַתְּלוּיָהּ בְּדָבָר, זֶה אֲהַבֵּת אֲמִנּוֹן וְתָמָר. וְשִׁאינָה תְלוּיָהּ בְּדָבָר,
זֶה אֲהַבֵּת דָּוִד וִיהוֹנָתָן:

(משנה, אבות ה, טז) כל אהבה שהיא תלויה בדבר, זו אהבת דוד ויהונתן
וכו':

דע כי כשהאדם לוקח את בת זוגו יכול להוליד בנים מן השרש שלו עצמו
או גם כן יכול להוליד בנים מן השרש של אחרים. וכן מי שלא לקח את
בת זוגו הוא דומה לזה ואין בה חלוק. גם דע כי האב נותן נשמה לבנו
ועושה אותו חלק מלבוש לנשמת הבן, מצד זה חייב הבן בכבוד אביו. וזה
נשאר לו אפילו בימי המשיח. אבל בתחיית המתים או לעולם הבא כל אחד
חוזר לשרשו לגמרי:

וכל זה היינו כשאין חלוק בין אב לבן פחות מת"ק מדרגות. אבל אם יש
ביניהם ת"ק מדרגות או יותר - ודאי שיתבטל זה בזה ונעשים שרש אחד
גמור לעולם ועד. אבל הרב המובהק כשנותן רוחא בגו תלמידו, דאז נדבקים
נפשותם בסוד "ותדבק נפש דוד ביהונתן" - אז לעולם הם מתחבבים תמיד.
ואם בנו של אדם הוא רבו ויש ביניהם אחד מת"ק מדרגות - אז שניהם
מתדבקים זה בזה מב' בחינות:

כָּל מִוִּזְלָקֶת שֶׁהִיא לְשֵׁם שְׂמִימִים, סוּפָה לְהִתְקַיֵּם. וְשִׁאינָה לְשֵׁם
שְׂמִימִים, אֵין סוּפָה לְהִתְקַיֵּם. אִיזוּ הִיא מִוִּזְלָקֶת שֶׁהִיא לְשֵׁם
שְׂמִימִים, זֶה מִוִּזְלָקֶת הַכֹּל וְשִׁמְאִי. וְשִׁאינָה לְשֵׁם שְׂמִימִים, זֶה מִוִּזְלָקֶת
קָרוֹז וְכָל עֲדָתוֹ:

כָּל הַמְּזֻכָּה אֶת הָרַבִּים, אֵין זִזְטָא בָּא עַל יָדוֹ. וְכָל הַמְּזֻזְטִיא אֶת
הָרַבִּים, אֵין מִסְפִּיקִין בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. מִשֶּׁה זָכָה וְזָכָה אֶת
הָרַבִּים, זְכוּת הָרַבִּים תְּלוּי בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לג) צִדְקָת ה'
עֲשֵׂה וּבִשְׁפָטִיו עִם יִשְׂרָאֵל. יִרְבְּעַם זִזְטָא וְהִזְזִיטִיא אֶת הָרַבִּים,

זוֹטָא הָרַבִּים תְּלוּי בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א טו) עַל זֹטָאוֹת
יִרְבְּעֵם (בֶּן נֶבֶט) אֲשֶׁר זֹטָא וְאֲשֶׁר הֶזְזָטִיא אֶת יִשְׂרָאֵל:

כָּל מִי שֵׁישׁ בְּיָדוֹ שְׁלֵשָׁה דְּבָרִים הִלְלוּ, מִתְּלַמִּידָיו שֶׁל אַבְרָהָם
אָבִינוּ. וּשְׁלֵשָׁה דְּבָרִים אֲזוּרִים, מִתְּלַמִּידָיו שֶׁל בָּלָעַם הָרָשָׁע.
עֵין טוֹבָה, וְרוּחוֹ נְמוּכָה, וְנֶפֶשׁ שְׁפָלָה, מִתְּלַמִּידָיו שֶׁל אַבְרָהָם
אָבִינוּ. עֵין רָעָה, וְרוּחוֹ גְבוּהָה, וְנֶפֶשׁ רוֹזְבָה, מִתְּלַמִּידָיו שֶׁל
בָּלָעַם הָרָשָׁע. מִה בֵּין תְּלַמִּידָיו שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ לְתַלְמִידָיו
שֶׁל בָּלָעַם הָרָשָׁע. תְּלַמִּידָיו שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ, אוֹכְלִין בְּעוֹלָם
הַזֶּה וְנוֹזְלִין בְּעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי זז) לְהַנְזִיל אֶתְּבִי יֵשׁ,
וְאַצְרִיתֵיהֶם אֲמִלָּא. אֲכָל תְּלַמִּידָיו שֶׁל בָּלָעַם הָרָשָׁע יוֹרְשִׁין
גֵּיהֶנֶם וְיוֹרְדִין לְבָאָר שְׁזוּת, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים נה) וְאַתָּה אֱלֹהִים
תּוֹרִידֶם לְבָאָר שְׁזוּת, אֲנֵשִׁי דְּבָמִים וּבִמְרִבָּה לֹא יוֹזְצוּ יְמֵיהֶם, וְאֲנִי
אֲבִטִּיז בָּךְ:

יְהוּדָה בֶּן תִּימָא אוֹמַר, הָיִי עֹז כְּנֹמֶר, וְקָל כְּנֶשֶׁר, וְרֵץ כְּצִבִּי,
וְגִבּוֹר כְּאַרִּי, לַעֲשׂוֹת רְצוֹן אֲבִיךָ שְׁבַעֲמִים. הוּא הָיָה אוֹמַר, עֹז
פָּנִים לְגֵיהֶנֶם, וּבִשְׁת פָּנִים לְגֵן עֵדֶן. יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ
שֶׁתְּבַנֶּה עִירָךְ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ וְתֵן זִלְקָנוּ בְּתוֹרָתֶךָ:

(משנה, אבות ה, יז) כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים, ויאמר אלהים
יהי רקיע בתוך המים - הכא רזא בפרט. מכאן התחלת התפשטות הגבורות
כשיוצאים מיסוד אימא לחוץ לאפרשא בין מיין עילאין למיין תתאין. הנה המים הם
הגבורות שביסוד דאימא ואחר שיוצאים הגבורות לחוץ (לבנין גוף הנקבה דז"א),
נשארים באימא שרש הגבורות שהם המים העליונים. ועד עתה קודם שיצאו לחוץ
היו המים במים מעורבים, ועתה יצאו משם המים התחתונים לחוץ הבחי' שיצאו
לנוקבא דז"א ונשארו המים העליונים ביסוד דאימא. ומגוברת הללו נמשכות אל
טפת הדכורא בשעת הזווג משרש זה הגבורה שביסוד אימא. והם מיין עילאין
דכורין. ואותם שהלכו לנוקבא דז"א הם מיין תתאין נוקבין. והרקיע המבדיל בין
אלו לאלו הוא יסוד אימא ששם יש פרסה המפסקת. וזהו רקיע המבדיל בין למים
למים ואתברי הכא מחלוקת. היינו התחלקות הנוקבא דז"א מז"א. וזהו לשון
"מחלוקת", שמתחלקים נוקבא מדכורא ברזא דשמאלא הגבורות. דעד הכא רזא

דימינא החסדים שהיו לז"א עצמו. ובגין כך אסגי הכא מחלוקת שהם ה' חסדים וה' גבורות. ימינא איהו שלימו דכלא - שאין יוצא מן החסדים קליפה ח"ו. מה שאין כן מן הגבורות שבתחילת צאתם מיסוד דאימא שם הוא חוזק הגבורות ויונקים משם החיצונים. ובגין כך בימינא תליא כלא. וכד אתער שמאלא אז מתעורר מחלוקת ובהוא מחלוקת אתתקף אשא דהיינו הגבורות מיסוד אימא ויוצא משם גיהנם:

ובזה דהיינו עובדא דבראשית שהוא כשנכנס (ס"א כשננסר) הזו"נ על ידי החו"ג אסתכל משה כשראה מחלוקתו של קרח עם אהרן. אמר אז במעשה בראשית היה מחלוקת שמאל בימין זה חסד וזה גבורה שהיתה גבורה רוצה להתגבר על החסדים ולשלוט על דכורא ומשם יצא גיהנם ואתדבק בה שמאלא. עמודא דאמצעיתא שהוא י"ו, ג' על ג' עאל בינייהו ואפריש מחלוקת. משום דכל עוד שהיו למעלה בחג"ת דז"א שהיו עדיין מכוסים ביסוד אימא אז היה המחלוקת. אבל כשהגיעו אל הת"ת ששם האורות מתגלים, ושם תוקף אור החסדים המגולים - בכאן נתמתק הגבורה וזהו דהסכים לתרין סטריין. וגיהנם (שהוא הבחינה הא' קודם שנתמתקו) אתכליל זה בזה, שמאלא בימינא, ונעשה שלום ביניהם:

כגוונא דא מחלוקת קרח ואהרן. קרח לוי - גבורה, שהיה ראש הלויים שהוא הבחינה העליונה דגבורה. אהרן - חסדים. הרי מחלוקת שמאל בימין. אסתכל משה ואמר ראוי לי שאשתדל ביניהם. וזה נוגע למשה כי הוא הממתק הגבורות שם למעלה, עמודא דאמצעיתא. וגם כי משה מבחינת יסוד דאבא המתגלה בת"ת דז"א כידוע שיוצא ונכנס למטה מיסוד אימא. וגם אור זה דאבא גורם להתמתק עם הגבורות וזהו "ותרא אתו" אות ברית קדש שלו, דהיינו יסוד דאבא. "כי טוב הוא" כולו חסדים וגורם להתמתיק הגבורות. ולא רצה קרח להסכים, ונתחזק. אמר משה ודאי גיהנם יצא מתוך המחלוקת למעלה ולכן היה צריך להדביקו לימין. וכיון שהוא לא רצה וירד למטה לגיהנם כמו שירד במעשה בראשית ההוא חוזק שיצא משום לגיהנם. ולא רצה קרח להסכים משום דלא הוי לשם שמים. הנה "שמים" הוא הז"א. ו"שם" היא הנוקבא כנודע שהיא נקראת "שמו". וכל מחלוקת (שהיא הגבורות) שהיא לשם שמים - היינו לנוקבא דשמי, סופה להתקיים שם למעלה עם הז"א ולא ירד למטה לגיהנם. ושאינה לשם שמים (אלא לשם אחר) אין סופה להתקיים שם למעלה אלא ירד למטה לגיהנם:

וקרח לא חייש ליקרא דלעילא ואכחיש מעשה בראשית כי הגבורה הזאת קדושה היא וכשמתמתקת ונשארת למעלה הוי רבוי דבר שבקדושה. וכשגורמים שיצא מן הקדש לחוץ ולא תתמתק גורם למעט הקדושה, וזהו חולשה בקדושה ותוספת בסט"א, שהוא מוסיף בה מן הקדושה. וכן עשה קרח. וכיון שראה משה שהכחיש למעלה וגרם מעוט בקדושה, וגם שנדחה הוא (שהיא ראוי להתמתק ולהיות נתקן זה ע"י וכיון שדחה אותו קרח ולא רצה) - אז "ויחר למשה מאד" על התיקון שהיה נוגע אליו לא תקן. וזהו מלת "למשה מאד", שגרם קרח למעט בקדושה ולרבות בסט"א. ועל כן בזה אמר משה "מאד" כי זהו יותר קשה ממה שלא זכה הוא לתקן, שדבר זה נוגע אליו לבד. אבל זה היה גורם למעלה. ולפי שגרם קרח כל זה ירד

לגיהנם כראוי אליו. הרי קרח היה כנגד המחלוקת הראשון כשיצאו הגבורות בתוקף ובחוזק. ומחלוקת כשנתמתקו הגבורות ונשארו למעלה בקדושה לנוקבא דז"א היא מחלוקת הלל ושמאי. וז"ש מחלוקת דאתתקן וסליק ולא נחית - שעולה. וסופה להתקיים שם בקדושה ולא לירד בגיהנם. ואתקיים בארח מישר. כי אותה שאינה מתמתקת אינה נמתקת למטה בדרך ישר אלא הולכת לאחורי החיצון, לאחורי הז"א ששם החצון, והיא נוטלת דרך אחר. אבל מחלוקת הלל ושמאי היא מאותה הבחינה שיורדים דרך מישור שכל כונתו של שמאי כשהיא חולק היה להגביר שם הקדושה בנוקבא דז"א ולכן שמאי עולה קפ"ד קס"ו שהם אחוריים ד ע"ב וס"ג, וכולם בלאה ורחל הם כי אלו ואלו דברי אלהים חיים:

ורזא דא בספרא דאדם נמצא וז"ל חשך (שהוא הגבורה) כד אתער (מיד כשיצאו) היה בתוקף ומשם נברא גיהנם. כיון דשכיך רוגזא (על ידי מתוק הת"ת באורות מגולים שיש שם) אתער מחלוקת אחר (שהיא נוקבא דז"א). הבדלה במוצאי שבת וכו' וישראל עבדי עובדא בהדס דהיינו עמודא דאמצעיתא שהוא אוחזת בג' חג"ת כענין ההדס שהוא משולש. והיין הם הגבורות. ואנו מספיקים הגבורות עם עמודא דאמצעיתא ושם הוא המתוק:

הוא הָיָה אוֹמֵר, בֶּן זָמִישׁ שְׁנַיִם לְמִקְרָא, בֶּן עֶשֶׂר לְמִשְׁנָה, בֶּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה לְמִצּוֹת, בֶּן זָמִישׁ עֶשְׂרֵה לְתַלְמוּד, בֶּן שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה לְזֹפֶה, בֶּן עֶשְׂרִים לְרֹדֶף, בֶּן שְׁלֹשִׁים לְכוֹז, בֶּן אַרְבָּעִים לְבִינָה, בֶּן זָמִשִּׁים לְעֵצָה, בֶּן שְׁשִׁים לְזִקְנָה, בֶּן שִׁבְעִים לְשִׁיבָה, בֶּן שְׁמֹנִים לְגְבוּרָה, בֶּן תְּשַׁעִּים לְשִׁיזוֹן, בֶּן מֵאָה כָּאֵלֹהִים יִמֵּת וְעֶבֶר וּבָטַל מִן הָעוֹלָם:

בֶּן בָּג בָּג אוֹמֵר, הֶפֶךְ בָּה וְהֶפֶךְ בָּה, דְּכִכְלָא בָּה. וּבָה תַּזְוִי, וְסִיב וּבָלָה בָּה, וּמִנָּה לֹא תֹאעַ, שְׂאִין לָךְ מִדָּה טוֹבָה הֵימָנָה:

בֶּן הָא הָא אוֹמֵר, לְפָנִים צִעֲרָא אֲנִירָא:

(משנה, אבות ה, כא) הוא היה אומר בן חמש שנים למקרא, בן עשר למשנה, בן שלש עשרה למצות וכו':

והנה דע כי הז"א יש לו תחלה כמה מיני מוחין. והענין כי תחלה יש לו קטנות אחד והם סוד הלבושים של נה"י דאמא. וכבר ידעת כי הם נקראים מוחין דקטנות (בזמן היניקה. עד זמן היותו האדם גדול, מבן י"ג שנה). והם סוד מוחין דאלהים, כי הבינה נקראת אלהים גם כן. ובפרט סוד האחוריים של נה"י שלה. ואלו הם מוחין דז"א בקטנות:

[ואף על פי שבארנו לעיל שהם עשרה שמות אה"ה הם המלבושים של ימי הגדלות ז"א. אך בקטנותו הם אלהים כי הוא לבוש יותר חצוני של נה"י דאימא. ולפי שגם נה"י דאבא תוך נה"י דאמא כנזכר, לכן גם הם נקראים "אלהים" על שמם. כי אינם מתגלים בז"א אם לא על ידי הבינה ולכן מאירים בסוד "אלהים" גם כן.]:

ואחר כך הוא זמן הגדלות והם המוחין הפנימים בתוך נה"י דאימא והם סוד הויות, כמבואר אצלינו. ואז הז"א הוא בן י"ג שנה ונקרא גדול כנזכר. ואלו הם סוד צ' של צלם:

ואחר כך באים המקיפים שלהם ל"ם דצלם והם שבע, כחושבן ל"ם דצלם. וכמו שנתבאר בדרוש הצלם בע"ה. ונכנסים בז' שנים אחרים ואז הז"א בן עשרים שנה ויכול לישא וליתן בנכסי אביו ואפילו בקרקעות. וכל זה הוא גדלות:

ופירוש הענין, כי הלא ידעת סוד בינה ותבונה. ותחלה לוקח מוחין מסוד תבונה ואחר כך מבינה. וכבר ידעת כי התבונה היא מחצי פרצוף הבינה שהיא מחצי ת"ת ולמטה, ובינה מחצי ת"ת ולמעלה. והנה כשעלה ז"א ממקום התבונה אז אנו קוראים לזה מוחין דנה"י דאימא. וכשנכנסים המקיפים בו שהוא עולה במקום חצי הת"ת בסוד חצי ת"ת התחתון, והוא סוד המקיפים כנודע סוד המקיפים דז"א. וכל זה נקרא גדלות ראשון:

ואחר כך חוזר לקטנות וגדלות אחרים, יותר גדולים, והוא בסוד הבינה העליונה שהוא מחג"ת ולמעלה (ולזה אנו מכנים אותה בסוד חג"ת) ואז יורש הבן מקום אמו לגמרי וגם מקום אביו שהוא החכמה על דרך הסוד (כי כבר ידעת היות ישראל סבא כנגד תבונה וחכמה עילאה כנגד בינה). ואז נקרא הז"א זקן ממש דוגמת חו"ב עילאין הנקראים "זקנים" שהם סוד תרין סבין עילאין כנזכר. ואחר כך אין בו עליה יותר ואין לאדם התחתון ז"א אחיזה יותר מזה:

וזוה סוד בן חמש שנים למקרא, בן י' שנים למשנה וכו' עד בן מאה כאילו מת ועבר ובטל מן העולם (שהם בחינת גדלות דז"א), מקטנותו הראשון עד תכלית עלייתו. ואין אנו עתה בפרטיותו (נ"א "בפנימיותם"), אך בכללותו הוא היות ב' מיני קטנות וב' מיני גדלות. והם כנגד חצוניות חו"ב עילאין ואחר הוא עלייה אחרת בכתר בדיקנא עילאה וכמו שיתבאר בעזרת ה':

הרי הדבר בקצור נמרץ: כי תחלה יש לז"א קטנות א' והוא הלבושים של ישסו"ת. ואנו מכנים אותם בסוד נה"י של תבונה, ואנו מכנים גם כן בסוד נה"י של או"א:

ואחר כך גדלות הראשון והוא המוחין פנימיים שלהם: ואחר כך חוזר ליקח לבושים חיצוניים באו"א עילאין ואנו קוראים אותם חג"ת דאבא וחג"ת דאמא. ואחר כך פנימיותם והיא גדלות שניה. ואחר כך עולה לדיקנא דאריך:

וכבר בארנו לעיל במשנת בן חמש שנים למקרא וגומר כי הם כמה בחינות ומדרגות דז"א. ואמנם בהיותו למעלה באריך נקרא ז"א "זקן" ואז זקנו לבנה כבן שבעים או כבן שמונים שמלבין זקנו. והענין כי אז בזקנותו עולה הז"א עד דיקנא

דאריך וכמו שהאריך זקנו לבנה כעמר נקא (על דרך דיקנא דאריך חוורא) כן בהגיעו שם - זקנו לבנה כאריך:

וזהו סוד מ"ש רז"ל בים סוף נדמה הקב"ה כבחור, זקנו שחורה, כאיש מלחמה עם המצריים, אך במתן תורה נדמה להם כזקן שזקנו לבנה. הענין כי בפסח היה עדיין בחור וזקנו שחורה (כי סוד זקן ז"א היא שחורה), אך עתה במתן תורה בשבועות עולה עד דיקנא דאריך שהיא לבן ולכן נדמה להם כזקן לובש לבנים. והנה הכתר הזה מתחיל ליכנס בליל שבועות ואינו נגמר אלא באשמורת הבוקר ואחר כך ממדווג עמה ביום בתפלת שחרית ומוסף כנזכר, כדרך השבתות ויו"ט. ולכן אנחנו אסורים בזווג ליל שבועות כי גם למעלה אין זווג. ולכן המנהג הפשוט בישראל להיות עסוקים בתורה בליל שבועות ואינם ישינים אפילו רגע אחד כדי להמשיך אותו הכתר העליון דז"א שהוא דיקנא דאריך. ואחר כך באשמורת הבקר מעט קודם עלות השחר בעת שמשחיר פני הרקיע (סוד אילת השחר) מצוה לטבול כדי לקבל תוספת קדושה מבחינת הכתר. ועליו נאמר "וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם" כי אז המלכות טובלת במקוה העליון שהוא הכתר העליון, שער החמשים, ואנו גם כן שושבינים דמטרוניתא טובלים עמה ומוליכין את הכלה לבית הטבילה בעת ההיא שנגמר התיקון העליון:

ואמר בן י"ג שנה למצוות אחר היניקה של ז"א נשלמו לו ה' קצוות. והקטן הוא בן ב' שנים של היניקה, והם מתחילים ליכנס נה"י של תבונה במוחין שלו:

בשנה הג' נכנס פרק תחתון דנצח דתבונה בחכמה דז"א:

בשנה הד' נכנס פרק תחתון דהוד דתבונה בבינה דז"א:

בשנה הה' נכנס פרק אמצעי דנצח דתבונה ונדחה פר תחתון בחדס דז"א ואז בן חמש שנים למקרא:

בשנה הו' נכנס פרק אמצעי דהוד דתבונה בבינה דז"א ונדחה פרק תחתון לגבורה דז"א ואז הוא זמן הפעוטות שמקחן מקח מטלטלין שהם הו"ק בשש שנים. ויום אחד נכנס עטרה דיסוד דתבונה בדעת דז"א:

בשנה הז' נכנס פרק עליון דנצח דתבונה בחכמה דז"א ופרק אמצעי נדחה לחדס דז"א ופרק תחתון נדחה לנצח דז"א:

בשנה הח' נכנס פרק עליון דהוד דתבונה בבינה דז"א ופרק אמצעי נדחה לגבורה דז"א ופרק תחתון נדחה להוד דז"א:

בשנה הט' נכנס היסוד עצמו דתבונה בדעת דז"א ואז נשלמו הדעת דז"א:

בן ט' שנים ויום אחד שהיא העטרה דיסוד דתבונה שנדחת לת"ת דז"א ואז ביאתו ביאה ומחנכים אותו למצות:

ועתה נשלם מציאות הגדלה דז"א בכניסתם בו הפרקים העליונים נה"י של תבונה:

בשנה העשירית הוא בסוד אור חוזר כשחוזרים החסדים המגולים לעלות ומגדילים השני חסדים ושליש המכוסים. וכשנגדלים, מספיק להם החצי, וחצי האחר עולה לחב"ד. ועתה בשנה העשירית עולה שלישי החסד של החסד בחכמה של ז"א, והחצי שלישי נשאר לדעת לשנת יב'. ואז הוא בן עשר שנים למשנה:

בשנת הי"א עולה שלישי של חסד של גבורה בבינה של ז"א והחצי שלישי נשאר לדעת הז"א לשנת הי"ב:

בשנת י"ב עולים ב' חצאי שלישי של חסד ושל גבורה בדעת של ז"א:

בשנת י"ג שלישי הת"ת המכוסה כשנגדל מספיק חציו, וחציו נשאר לכתר דז"א. וב' שלישי הת"ת המגולים מספיק להם השלישי האמצעי. שלישי התחתון נחלק לב' חצאים, החצי האחד לכתר דנוקבא והחצי השלישי האחד עולה עם חצי השלישי האחד העליון ועולים בשנת הי"ג לכתר דז"א:

וכשהוא בן י"ג שנה ויום אחד הוא כשעולה חצי השלישי התחתון להתחבר עם חצי השלישי העליון להעלות אחר כך השלישי שלם לכתר בשנת הי"ג. ועתה ז"א בן י"ג שנה ויום אחד שאנו מדברים בהם, הוא בזמן האצילות מתחלה. אך עתה שנאצל אין צורך שיעור הזמן כי ברגע הם יורדים מוחין בו בכל תפלה ותפלה:

ונבאר עתה הי"ג שנה בסוד טפת המוחין עצמם, עד שנת עשרים. ויש לי ספק וכמ"ש בע"ה. והנה כשנולד ז"א יוצא מעיבור ונכנס ליניקה ואז יונק ב' שנים. אחר כך נכנסים המוחין עד י"ג שנה ויום אחד. והנה הם באופן זה כי הלא בכל פרק ופרק צריך שנה אחת ליכנס. והנה ג' פרקין יש בנצח וג' בהוד ושנים ביסוד הרי הם ח' פירקין בנה"י דתבונה. ואמנם ביסוד שלה בהיותו בנוקבא אינו אלא פרק אחד. ואחר כך פרק שני הוא סוד של העטרה ואינה נחשבת בכלל שאר פירקין. אם כן הם כולם ז' פירקין והם שבעה שנים. ואותו פרק העטרה נקרא בחינת "יום אחד" לבד. והנה שבעה שנים ויום אחד עם ב' שנים של היניקה הם תשעה שנים ויום אחד שביאתו ביאה כנזכר, כי כבר נכנסו בו כל המוחין. ואמנם כשתסיר מהם שלשה פירקין העליונים ישאר בן שש שנים ויום אחד שאז הוא זמן הפעוטות שמקחן מקח במטלטלין.

ואמנם כל ענין י"ג שנים ויום אחד כשנכנסו בו כל המוחין שהם הפנימיים שהם צ' דצלם דאימא כבר נתבארו במקום אחר ואין צורך לבארם. אך כוונתי לבאר אחר י"ג שנים ויום אחד עד כל שנה ואילך, כי עתה עדיין חסרים מוחין פנימיים צ' דצלם דאבא וליכנס גם המקיפים ל"ם דצלם דאימא וגם המקיפים ל"ם דצלם דאבא הרי הם שלשה בחינות:

והנה תחלה נכנסים ל"ם דצלם דאימא מקיפי דאימא דחמש שנים מי"ג עד ח"י ויום אחד. ואז נאמר בו שמונה עשר לחופה. ואחר כך בשתי שנים, מי"ח עד כ' נכנסים מוחין פנימיים דאבא. ואחר כך מעשרים ואילך נכנסים מקיפים דאבא עד חתימת זקן. זהו מה שמסתפק אני, אם נלענ"ד ששמעתי:

אך יש קושיות רבות. כי היאך בה' שנים יכנסו ל"ם דצלם דמקיפי אימא גם היאך בב' שנים יכנסו פנימיים דאבא גם היאך מכ' שנה ואילך נכנסו מקיפי אבא והלא אין מוצאין רמז לזה:

אך האמת הוא מה שנלע"ד ששמעתי בביאור הוא זה כי בתחלה נכנסים מקיפים דאימא בשתי שנים כנגד ב' מקיפים שנכנסו ל"ם דצלם. ונמצא שכשנכנסו המוחין הפנימיים של אימא עד י"ג שנה ומקיפים עד ט"ו שנים (וכמו שנבאר בסוד ליל שבת, כי הל' דצלם או המ' אינם חשובים רק לספירה אחת ולא כאורך כל הצד"י שהוא פרצוף גמור, ולכן אני קוראם בשם "שתי שנים" לבד, כי כבר יש לו כל הפנימיים דאימא). וה"מצוה" היא בסוד הנוקבא. בן חמש עשרה שנים לתלמוד - כי כבר יש לו כל המקיפים דאימא:

ונמצא כי סדר הכניסה היא כך, פנימיים דאימא ומקיפיהם, ואחר כך נכנסים פנימיים דאבא ומקיפיהם. והנה מט"ו שנה עד י"ח הם ג' שנים ואז נכנסים המוחין הפנימיים דאבא (צ' דצלם), כי הלא עיקרם אינם אלא ג' מוחין חב"ד הם ג' שנים. ואף על פי שהפנימיים דאימא נכנסו בכמה שנים הוא כי תחלה שלא היו בו מוחין כלל לא היה ראוי לקבלם אם לא בכמה שנים מרובות ולא היה יכול בשנים מועטות. ואחר כך שכבר הגדיל כנזכר על ידי אותם הפנימיים, הנה עתה בבא אלו הפנימיים דאבא והם כנגד כללות כל ג' מוחין לבד כנ"ל. ועתה הוא בן י"ח שנה לחופה כי אחר שיש לו מוחין פנימיים דאבא גם כן הרי הוא שלם וראוי לנוקבא גמורה. אך בהיותו בן ט' שנים לא אמרו עליו רק שביאתו ביאה - דרך אקראי בעלמא. אך עיקר נשיאתו אשה הוא בן י"ח שנים לחופה:

אחר כך ב' שנים לב' מקיפים דאבא שהם ל"ם דצלם דאבא ואז הוא בן עשרים שנה גמורים. וזה סוד בן כ' שנה ראוי לברכת כהנים. גם הוא מוכר קרקעות שהניח לו אביו. והוא צלם שלם גמור. וזהו בן עשרים לרדוף כי עתה הוא שלם לגמרי:

והשתא אתי שפיר שלא מצינו שום גבול אחר כך אלא שלשים. וזהו הדרך האמיתי, כבר נכנסו כל המוחין והגדיל ז"א שהוא נגד או"א שהם סוד המוחין:

אך צריך לעלות עוד לקבל הכתר שלו שהוא מן הא"א עצמו ואז הוא סיום ז"א כי אז הוא לוקח כל מדת האריך לגמרי ונעשה כמוהו. ובהיותו למעלה בא"א אז נקרא הז"א "זקן", כבן שבעים או בן שמונים שנה שמלתבן זקנו כמו האריך. ובן מאה שנה כאילו מת ועבר ובטל מן העולם הם בחי' גדלות הז"א מקטנותו הראשון עד תכלית עלייתו:

ובענין ברכת כהנים כבר בארנו שיש מוחין דאימא ויש מוחין דאבא. ומקיפין למוחין דאמא (שהם ל"ם דצלם. כי הצ' הם מוחין פנימיים ול"ם הם מקיפין). וכן יש לו מוחין פנימיים של אבא (שהוא צ') והמקיפים הם ל"ם. והמוחין דאימא הם נכנסים עד י"ג שנים ואז נקרא איש ואחר כך נכנסים בו מקיפים דאימא והם נכנסים בה' שנים - מי"ג עד י"ח שנים ואז הוא בן י"ח לחופה. ואחר כך מבן עשרים עד שתתמלא זקנו נכנסים מוחין דמקיפי אבא והוא כל כהן הוא באבא. ושם הוא הכהן

גדול העליון. ועל ידי ברכת כהנים נכנסים בז"א מקיפי אבא הנקרא "כהן" כמ"ש בזוהר:

פרק ו

**עָנֵנוּ זִזְכָּמִים בְּלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה, בְּרוּךְ שֶׁבְּזֹר בָּהֶם וּבְמִשְׁנָתָם:
רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה לְשִׁמָּה, זֹכֶה לְדַבָּרִים
הָרַבִּה.**

פירוש מוהרח"ו על אבות פרק ו (משנה, אבות ו, א) ר' מאיר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה ולא עוד אלא שכל העולם כולו וכו':

כתב המוהרח"ו זללה"ה בשער המצות - פרשת ואתחנן: "ענין מ"ש רז"ל ר"מ אומר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה כו' ביאורו הוא זה כי לשמה ר"ל לשם ה' ר"ל שימשיך התורה לאות ה' וה' וזו היא בלאה והתורה היא יסוד אבא שבתוך ז"א. [כד] והנה מן החזה ולמטה יש שני פרצופים, של יעקב פרצוף אחד בפנים דז"א והוא לוקח הארות יסוד דאבא. והשנית הוא רחל באחוריים דז"א ולוקח הארות יסוד דאימא. אבל מן החזה ולמעלה אין שם אלא בחינת לאה באחורי ז"א לסיבת היות המקום מכוסה בשני כיסויים שהוא אורות אבא המכוסים תוך יסוד דאבא ותוך יסוד דאימא כנודע כי לכן לא יצא בחינת יעקב מן החזה ולמעלה ואמנם כל האורות דאז"א יוצאות אל לאה. וזאת היא כונת עסק התורה לשמה שיכוין להמשיך אורות יסוד אבא הנקרא תורה אל לאה העליונה הנקראת אות ה' וע"י כן מתמתקין הדינין הקשים אשר בה כנודע כי לאה נקראת דינא קשיא ולכן שכרו גדול כנזכר במשנה הנזכרת. ונמצא כי כל הכונות צריכות להיות ע"י אות ה' כמו שיתבאר וזהו לשמה לשם ה'. והענין הוא [כה] כי הנה לאה היא מכוונת ממש כנגד היסוד דאבא במקום שהוא מכוסה שהוא עד החזה ואנו צריכין להמשיך אורות היסוד הנזכר בכל פרצוף לאה והנה הוא נחלק לג' בחינות והם ג"ר שבה וג' אמצעיות וג' אחרונות ואינן הארות שוות. בג"ר שבה יכוין להמשיך בהם בחינת אות ה' בג' מילויים שבה והיא ה"י דיודי"ן בחכמה וה"א דאלפין בבינה וה"ה דההין בדעת. ובג' אמצעיות שבה ימשיך אות ה' בג' ציורים שהם ד"י וו"ו כנזכר אצלינו בענין ג' מצות דליל פסח, ויכוין ד"י בחדש וו"ו בגבורה ד"ו בת"ת. ובג' אחרונות שבה ימשיך אות ה' בג' מיני הכאות שבה והם ה"י פעמים ה"י דיודי"ן בנצח ה"א פעמים ה"א דאלפין בהוד ה"ה פעמים

ה"ה דההי"ן ביסוד וכל אלו הארות תמשיכם בה מן היסוד דאבא הנקרא תורה כנזכר. והנה ענין ג' הכאות אלו תכוין כי ה"י פעמים ה"י גי' רכ"ה. וה"א פעמים ה"א בגי' לאה. וה"ה פעמים ה"ה גי' אדנ"י שהוא ס"ה ועם ל"ד אותיות שיש במילוי המילוי שבו הם ק' עם הכולל. ודע כי בכל בחינה מאלו הג' צריך לחבר אות ה' בעצמה עמה כיצד בג"ר שבה תכוין כי ג"פ ה"י ה"ה הם בגי' ל"א ועם אות ה' בעצמה הרי לאה. ובשלש אמצעיות שהם ג' ציורין העולים בגי' מ"ב ועם אות ה' היא בגי' יהו"ה אהי"ה ותחזור ותחבר שתי הבחינות יחד ל"ז ומ"ו ויהיו גי' פ"ג שהם ענין שתי מילויי ההויו"ת ע"ב ס"ג מ"ו ל"ז כנודע. ובג' אחרות שהם ג' ההכאות ועולין שס"א ותחבר ג' בחינות אלו יחד שהם ל"ז ומ"ו ושס"א הרי הכל בגימטריא כמנין מד"ת [כז] והיא סוד לאה הנקראת מדת כנודע. והנה הארות אלו העולין בגי' מד"ת נמשכין לה מיסוד דאבא הנקרא תורה ואם תסיר מדת מן תורה ישאר קס"ז והוא אחוריים דס"ג שביסוד דאימא כנודע כי האחוריים לבדם הם הנכנסין בז"א. נמצא כי כשיוצאין אורות יסוד אבא כמנין תורה הנתונים תוך יסוד דאימא דאחוריים שהוא הוי"ה דקס"ו הנזכר אז לוקח היסוד דאימא קס"ו אורות מן התורה ושאר האורות שהם כמנין מד"ת הם לבדם יוצאין אל לאה:

הענין הוא כי האימא עילאה היא ה' - ה' שמות של ס"ג אשר עולים וש"ט. וה' כנפי ריאה המאירים בהם וממתקים אותה בסוד למה נקרא שמה ריאה, שמאירה. וזהו סוד המן שהיה יורד דרך הקנה, שהוא ק"ן ה'. והם לא לקחו אותו בבחינת הקנה אלא בבחינת הושט בלבד. וזהו "שטו העם ולקטו", בלי מתוק. ולכן לא היה להם כצפיחית אלא לשד השמן. פירוש, ירידת המן. כי בז' תחתונות דאימא יש ז' שמות ס"ג כמנין אמת שהוא ז"א הנקרא תורה, והז"א הוא בשבעה תחתונות שלה והם ז' הבלים, ועליהו קיימא עלמא (שהוא ז"א הנקרא "עולם"). כי מלוי ס"ג עולה הבל והז' מלויים הם הז' הבלים כמנין גרון העולה הב"ל. וגרון הוא בינה. ומן הגרון יוצא הקול לחוץ דרך השפתים. וכשהוא יוצא דרך בחינת הקנה - אז היא נקראת נקנית בעריכת. וזהו סוד והתורה נקנית - כי "התורה" היא הז"א, והקנה לשון קנין. עד כאן:

וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁכָּל הָעוֹלָם כָּלֹ כְּדִי הוּא לוֹ. נִקְרָא רַע, אֶהוּב,
אוֹהֵב אֶת הַמָּקוֹם, אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת, מִשְׁמֹנֶה אֶת הַמָּקוֹם,
מִשְׁמֹנֶה אֶת הַבְּרִיּוֹת. וּמִלְבָּשֵׁתוֹ עֲנֹה וְיִרְאָה, וּמִכְשִׁרְתּוֹ לִהְיוֹת

צדיק וזוסיד וישיר ונאמן, ומרזוקתו מן הזוטא, ומקרבתו לירי
 זכות, ונהנין ממונו עצה ותושיה בינה וגבורה, שנאמר (משלי ו)
 לי עצה ותושיה אני בינה לי גבורה. ונותנת לו מלכות וממשלה
 וזקור דין, ומגלין לו רזי תורה, ונעשה כמעין המתגבר וכנהר
 שאינו פוסק, והוי צנוע וארך ריוח, ומוזל על עלבון, ומגדלתו
 ומרובמותו על כל המעשים:

אמר רבי יהושע בן לוי, בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר
 זורב ומכרזת ואומרת, אוי להם לבריות מעלבונה של תורה.
 שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא גזוף, שנאמר (משלי יא) גזם
 זהב באף וזויר אשה יפה וסרת טעם. ואומר (שמות לב) והלזות
 מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא זרות על
 הלזות, אל תקרא זרות אלא זרות, שאין לה בן זורין אלא מי
 שעוסק בתלמוד תורה. וכל מי שעוסק בתלמוד תורה הרי זה
 מתעלה, שנאמר (במדבר כא) ומפתנה גזוליאל ומנזוליאל
 במוות:

הלומד מוזברו פרק אזור או הלכה אזור או פסוק אזור או
 דבור אזור או אפלו אות אזור, צריך לנהוג בו כבוד, שכן מצינו
 בדוד מלך ישראל, שלא למד מאזויתפל אלא שני דברים
 בלבד, קראו רבו אלופו ומידעו, שנאמר (תהלים נה) ואתה
 אנוש בערכי אלופי ומידעי. והלא דברים קל וזמר, ומה דוד
 מלך ישראל, שלא למד מאזויתפל אלא שני דברים בלבד
 קראו רבו אלופו ומידעו, הלומד מוזברו פרק אזור או הלכה
 אזור או פסוק אזור או דבור אזור או אפלו אות אזור, על אזור
 כמה וכמה שצריך לנהוג בו כבוד. ואין כבוד אלא תורה,
 שנאמר (משלי ג) כבוד זכמים ינזלו, (משלי כז) ותמימים

יִנְזָלוּ טוֹב, וְאֵין טוֹב אֶלָּא תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ד') כִּי לִקְוֹז
טוֹב נָתַתִּי לָכֶם תּוֹרָתִי אֶל תַּעֲזֹבוּ:

כִּךְ הִיא דְּרָכָה שֶׁל תּוֹרָה, פֶּת בְּמִלּוֹז תֹּאכֵל, וּמִיָּם בְּמִשְׁוֹרָה
תִּשְׁתֶּה, וְעַל הָאָרֶץ תִּישָׁן, וְזִי צֶעַר תִּזְוֶיָה, וּבִתּוֹרָה אֶתָּה עֹמֵל,
אִם אֶתָּה עֹשֶׂה כֵן, (תהלים קכז) אֲשֶׁרִיךְ וְטוֹב לָךְ. אֲשֶׁרִיךְ
בְּעוֹלָם הִנֵּה וְטוֹב לָךְ לְעוֹלָם הַבָּא:

כתב ספר לקוטי הש"ס - מסכת אבות "פת במלח תאכל וגו' דע כי יש ב'
מזלות נוצר ונקה ובכל מזל יש בו ג' הויות גימ' מז"ל והנה פת הוא לחם
שהם ג' הויות שהם י"ב אותיות וזהו בחי' נוצר והנה במלח יש ג"כ ג'
הויות והם י"ב אותיות בג' הויות אשר בונקה ומזווג אלו הב' מזלות יבא
לך מזון. ומים במשורה תשתה כי המים הם חסדים המתפשטים לאין תכלית
אלא שהבוצינא דקרדוניתא שהם ה"ג שבאמא נותן לה מדה וז"ש ומים ע"י
מדה שהם הגבורות שנותנים בהם מדה תשתה. ג"ז מהרב זלה"ה:

כתב הרב בשער מאמרי רז"ל על אבות: כך היא דרכה של תורה פת במלח
תאכל ומים במשורה תשתה וכו'. "ובאלו הב' מזלות היתה תפלתו של
יצחק ורבקה. ופירשו רז"ל מה עתר זה מהפך וכו'. ופירוש, שיצחק היה
מתפלל למזל הנקרא ונק"ה ומשם היתה צריכה אשתו, ורבקה היתה מתפללת
למזל הנקרא נוצר (שהוא בחינת דכורא). וכל אחד היתה [היה] מתפלל
הפך מה שהיה מתפלל חברו:

או ירצה, שנכח עולה מזל והיה הוא מתפלל למזל שממנו היתה צריכה
אשתו. ואמר "ויעתר" כעתר הזה וכו' שפירשו תרע"א שהוא מזל של
"ונקה", והאלף שחסרה מ"עתר" היא מה שנחלקה לשנים י"ו לנצר וי"ו
לנקה. וזהו "ויעתר" שהוא מזל ונקה ומשם היה מתפלל כמו שפירשתי.
ואדנ"י שבמזל ונקה שיש בו י"ב אותיות והם י"ב שכלולים במזל ונקה
שהם כלולים בו כמו שיש במזל של נצר. [ולזה אמרו רז"ל שהיתה ראויה
רבקה להוליד י"ב שבטים, שאחר שהולידה משם היא ראויה לילד י"ב כמו
שם שיש י"ב אלא שהיא לא רצתה ואמרה "אם כן" (אחר שאעבור כל
הצער הזה) "למה זה אנכי", ז"ה אותיות י"ב. וזכה יעקב והעמידם]:

וזהו שאמר פת במלח תאכל שהם אלו הב' מזלות. פת הוא לחם, שהם ג' היות [ג' פעם הויה] שהם י"ב אותיות. זהו בחינת נצר. "במלח" עולה גם כן ג' היות, והם י"ב שכונתה מיחוד וזווג הב' מזלות הללו יבא לך המזון:

ואמר "ומים במשורה תשתה". ירצה, שהמים הם החסדים המתפשטים לאין תכלית אלא שבוצינא קדישא דקרדינותא (שהם ה' גבורות שבאימא) נותן להם מדה. וזהו שאמר ומים במשורה (על ידי המשורה שהם הגבורות הנותנים בהם מדה) תשתה. אבל הוא אחד מן הג' שאמרנו שהם בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא (שהם הגבורות, שזכות עולה ב' פעמים רי"ו). ואלו הג' הם צורך גדול שלו ולזה אינם תלויים בזכות שהם הגבורות אלא במזלא שהוא על ידי זווג אלו הב' מזלות שפירשתי:

פירוש נוסף נמצא בספר הליקוטים פרשת תולדות - פרק כז "ורחמים אלו כבר אמרנו מקומם, שממוח א"א יוצאים שלשה הויות לחוץ, במצחא ובפנים, וג' הויות ג"כ בדיקנא. אותם של פנים לוקח אותם מזל נוצ"ר חס"ד, לפי שאמרנו כי גלגולת של א"א נעשית מבינה של א"א, ונוצ"ר חסד אמרנו שהוא ממציאות בינה, הוא כולל אלו השלשה הויות. וג' הויות של הדיקנא, הם נכללים במזל ונק"ה, שהוא מזל י"ג. וג' הויות של מזל שמיני נק' לח"ם, וג' הויות של י"ג נק' מל"ח, ולכן צריך לטבל הלחם במלח לזווגם. וז"ס מ"ש רז"ל "פת במלח תאכל", כדי שיתמתקו כל העולמות. ומים במשורה תשתה, לרמוז על החסדים המתפשטים בעולמות, שאין להם גבול. אמנם הגבורות נותנים גבול לחסדים, שאינם מניחים לעבור האור, א"כ כשמתפשטים ההויות בדיקנא נקרא מזלא, על שם שנוזלים האור מאור החכמה טיפות של אור, ויורדים לראש ז"א:

אמר המלקט: פת זו האשה היינו תורה שבעל פה ופת גימ' "תלמוד" ויש לחברה ליסוד שהוא גימ' פ' והיינו "במלח" שעולה פ'. וזה לחבר מדת יום (יסוד) עם לילה (מלכות). "תאכל" היינו יחוד זו"ן ואלו אותיות "כל את" שזה יסוד מלכות.

אל תבקש גדלה לעצמך, ואל תזמיר כבוד, יותר מלמודך
עשה, ואל תתאוה לשלזונם של מלכים, ששלזונך גדול
משלזונם, וכתרך גדול מכתרם, ונאמן הוא בעל מלאכתך
ששלים לך שכר פעלתך:

גְּדוּלָה תוֹרָה יוֹתֵר מִן הַכֹּהֲנָה וּמִן הַמַּלְכוּת, שֶׁהַמַּלְכוּת נִקְנִית
בְּשָׁלְשִׁים מַעֲלוֹת, וְהַכֹּהֲנָה בְּעֶשְׂרִים וָאַרְבַּע, וְהַתּוֹרָה נִקְנִית
בְּאַרְבָּעִים וְשִׁמְנָה דְּבָרִים. וְאֵלוּ הֵן, בְּתַלְמוּד, בְּשִׁמְיַעַת הָאֵזֶן,
בְּעִרִּיכַת שְׁפָתַיִם,

כתב בספר לקוטי הש"ס - מסכת אבות: "המלכות ניקנית בשלשים מעלות.
הנה כבר ידעת כי כל עיקר מעלות השכינה היא כשהיא בזיווג עם בעלה
הזעיר והנה י' אותיות דשם מ"ה וי"ב של אדנ"י הרי כ"ב ויהו"ה אדנ"י
פשוט הם ח' אותיות הרי ל' מעלות ממש אשר המלכות עולה ומתעלה
בהם. ג"ז מהרב ז"ל:

בשמיעת האוזן בעריכת שפתים. הענין הוא כי אמא עילאה היא ה' שמות
ס"ג והנה ה"פ ס"ג עולה שט"ו כמנין ושט' וה' כנפי ריאה מאירים בהם
וממתיקים אותם בסוד קריאתה ריאה שמאירה וז"ס המ"ן שהי' יורד דרך
הקנה ק"ן ה' והם לא לקחו אותו בבחי' קנ"ה אלא בבחי' וש"ט בלבד
וזש"ה שט"ו העם בלתי מיתוק ולזה לא הי' להם כצפיחת בדב"ש אלא
לשד השמן. וחסר קצת בסוף הענין. ג"ז מהרב ז"ל:

בְּבִינַת הַלֵּב, בְּשִׁכְלוֹת הַלֵּב, בְּאִימָה, בְּיִרְאָה, בְּעֲנוּה, בְּשִׁמּוּזָה,
בְּטַהֲרָה, בְּשִׁמוּשׁ זִזְכָּמִים, בְּדִקְדּוּק זִזְכָּרִים, וּבְפִלְפּוּל
הַתַּלְמִידִים, בְּיִשׁוּב, בְּמִקְרָא, בְּמִשְׁנָה, בְּמַעֲוֵט סְזוּרָה, בְּמַעֲוֵט
דֶּרֶךְ אֶרֶץ, בְּמַעֲוֵט תַּעֲנוּג, בְּמַעֲוֵט שִׁינָה, בְּמַעֲוֵט שִׁיזוּה, בְּמַעֲוֵט
שִׁיזוּק, בְּאֶרֶץ אִפִּים, בְּלֵב טוֹב, בְּאַמוּנַת זִזְכָּמִים, וּבִקְבָּלַת
הַיִּסּוּרִין, הַמִּכִּיר אֶת מִקּוּמוֹ, וְהַשְׁמִיץ בְּזוּלָקוֹ, וְהַעוֹשֶׂה סִיג
לְדַבָּרָיו, וְאֵינוֹ מְזוּזִיק טוֹבָה לְעַצְמוֹ, אֱהוּב, אוֹהֵב אֶת הַמָּקוֹם,
אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת, אוֹהֵב אֶת הַצְּדָקוֹת, אוֹהֵב אֶת הַמִּישְׁרִים,
אוֹהֵב אֶת הַתּוֹכְחוֹת, מִתְרַוֵּץ מִן הַכְּבוֹד, וְלֹא מוֹסֵס לְבוֹ
בְּתַלְמוּדוֹ, וְאֵינוֹ שֹׁמֵץ בְּהוֹרָאָה, נוֹשֵׂא בְּעַל עִם זִזְכָּרוֹ, מְכַרִּיעוֹ
לְכַף זְכוּת, מַעֲמִידוֹ עַל הָאֱמֶת, וּמַעֲמִידוֹ עַל הַשְּׁלוֹם, מוֹתִישׁ
לְבוֹ בְּתַלְמוּדוֹ, שׂוֹאֵל וּמִשְׁיֵב, שׂוֹמֵעַ וּמוֹסִיף, הַלּוֹמֵד עַל מִנְּת
לְלַמֵּד וְהַלּוֹמֵד עַל מִנְּת לַעֲשׂוֹת, הַמּוֹזְכִּים אֶת רַבּוֹ, וְהַמְּכֹנֵן אֶת

שְׁמוּעָתוֹ, וְהָאוֹמֵר דְּבַר בְּשֵׁם אוֹמְרוֹ, הָא לְמִדַּת שְׁכָל הָאוֹמֵר
דְּבַר בְּשֵׁם אוֹמְרוֹ מֵבִיא גְּאֻלָּה לְעוֹלָם, שְׁנֵאמַר (אסתר ב)
וּתְאֵמַר אֶסְתֵּר לְמֶלֶךְ בְּשֵׁם מַרְדֳּכָי:

כתב הרב בשער מאמרי חז"ל: הא למדת כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם וכו'.

שמעתי פשט משם הר' ישעיה הלוי אשכנזי זלה"ה והוא על פסוק "עשה ספרים הרבה אין קץ" - ר"ל אין גאולה. והוא כי האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה, מה שאין כן מי שעושה ספרים הרבה, כי בהיות שהוא עסוק בכמה פשטים ופירושים ולעשות ספרים, יכול בנקל לכתוב איזה דבר על שמו והוא שמע אותו מאחרים, ולפי שהוא טרוד בספרים הרבה, חושב בדעתו שהוא משלו ולכן אין קץ ר"ל אין גאולה, שמעכבה חס ושלום:

גְּדוּלָּה תוֹרָה יִשְׁהִיא נִוְתָּנָת זִיִּים לַעֲשִׂיָּה בְּעוֹלָם הָיָה וּבְעוֹלָם
הַבָּא, שְׁנֵאמַר (משלי ד) כִּי זִיִּים הֵם לְמַעְאֵיהֶם וּלְכָל בְּשָׂרוֹ
מִרְפָּא. וְאוֹמֵר (שם ג) רַפָּאוֹת תִּהְיֶה לְשָׂרְךָ וְשִׁקּוֹי לַעֲצָמוֹתֶיךָ.
וְאוֹמֵר (שם ג) עֵץ זִיִּים הִיא לַמְּוֹזִיקִים בָּהּ וְתַמְכִּיָּהּ מֵאֲשֵׁר.
וְאוֹמֵר (שם א) כִּי לֵוִית זֶזֶן הֵם לְרֹאשֶׁךָ וְעֲנָקִים לְגִרְרָתֶיךָ.
וְאוֹמֵר (שם ד) תִּתֵּן לְרֹאשֶׁךָ לֵוִית זֶזֶן עֲטָרַת תְּפָאֶרֶת תַּבְּוִנָּה.
וְאוֹמֵר (שם ט) כִּי בִי יִרְבּוּ יָמֶיךָ וְיוֹסִיפוּ לָךְ שְׁנוֹת זִיִּים. וְאוֹמֵר
(שם ג) אַרְךָ יָמִים בִּימִינָהּ בְּשִׁמְאוּלָּהּ עֲשֵׂר וְכְבוֹד. וְאוֹמֵר (שם)
כִּי אַרְךָ יָמִים וְשְׁנוֹת זִיִּים וְשָׁלוֹם יוֹסִיפוּ לָךְ. וְאוֹמֵר (שם) דְּרָכֶיךָ
דְּרָכֵי נֶעֱם וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם:

רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוֹדָה מַשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹזָאִי אוֹמֵר, הַנּוֹי
וְהַכּוֹז וְהָעֶשֶׂר וְהַכְּבוֹד וְהַזְּכָּמָה וְהַזְּקָנָה וְהַשִּׁיבָה וְהַבָּנִים, נָאָה
לְעַדִּיקִים וְנָאָה לְעוֹלָם, שְׁנֵאמַר (שם טז) עֲטָרַת תְּפָאֶרֶת שִׁיבָה
בְּדֶרֶךְ צְדָקָה תִּמְצָא. וְאוֹמֵר (שם כ) תְּפָאֶרֶת בַּזּוֹרִים כְּזֶזֶם
וְהַדָּר יִקָּנִים שִׁיבָה. וְאוֹמֵר (שם יד) עֲטָרַת זֹכָמִים עֲשָׂרָם.
וְאוֹמֵר (שם יז) עֲטָרַת יִקָּנִים בָּנִי בָנִים וְתְּפָאֶרֶת בָּנִים אֲבוֹתָם.

ואומר (ישעיה כד) וְזוֹפְרָה הִלְבֵּנָה וּבוֹשָׁה הַזּוֹמָה, כי מִלֵּךְ ה' צְבָאוֹת בָּהֶר צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַיִם וְנִגְדָּה יִקְנִי כְבוֹד. רבי שמעון בן מנסיא אומר, אלו שבע מדות שָׁמְנוּ זִכְמִים לַצְדִּיקִים, כֻּלָּם נִתְקַיְּמוּ בְּרַבִּי וּבְבָנָיו:

אמר רבי יוסי בן קסמא, פעם אחת הייתי מהלך בדרך ופָּגַע בי אדם אֶזוּד, וְנָתַן לי שָׁלוֹם, וְהַזְוִירָתִי לוֹ שָׁלוֹם. אָמַר לי, רַבִּי, מֵאִיָּה מָקוֹם אֵתָהּ. אָמַרְתִּי לוֹ, מֵעִיר גְּדוּלָּה שֶׁל זִכְמִים וְשֶׁל סוֹפְרִים אָנִי. אָמַר לי, רַבִּי, רְצוֹנָךְ שֶׁתְּדוּר עָמְנוּ בְּמָקוֹמֵנוּ, וְאֲנִי אֶתֵּן לָךְ אֶלֶף אֲלָפִים דִּינָרֵי זָהָב וְאַבְנִים טוֹבוֹת וּמִרְגְּלִיּוֹת. אָמַרְתִּי לוֹ, בָּנִי, אִם אֵתָה נֹתֵן לִי כָּל כֶּסֶף וְזָהָב וְאַבְנִים טוֹבוֹת וּמִרְגְּלִיּוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, אִינִי דָר אֶלָּא בְּמָקוֹם תּוֹרָה. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁבִשְׁעַת פְּטִירָתוֹ שֶׁל אָדָם אֵין מִלּוּיִן לוֹ לְאָדָם לֹא כֶסֶף וְלֹא זָהָב וְלֹא אַבְנִים טוֹבוֹת וּמִרְגְּלִיּוֹת, אֶלָּא תּוֹרָה וּבַמַּעֲשִׂים טוֹבִים בְּלִבָּד, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ו) בְּהִתְהַלֵּכְךָ תִּנָּזֶזֶה אֶתָּה, בְּשִׁכְבְּךָ תִּשְׁמַר עֲלֶיךָ, וְהִקִּיצוֹת הִיא תִּשְׁיוֹזָה. בְּהִתְהַלֵּכְךָ תִּנָּזֶזֶה אֶתָּה, בְּעוֹלָם הַזֶּה, בְּשִׁכְבְּךָ תִּשְׁמַר עֲלֶיךָ, בִּקְבֹר, וְהִקִּיצוֹת הִיא תִּשְׁיוֹזָה, לְעוֹלָם הַבָּא. וְכֵן כָּתוּב בְּסֹפֶר תְּהִלִּים עַל יְדֵי דָוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל (תהלים קיט), טוֹב לִי תּוֹרַת פִּיךָ מֵאֲלָפֵי זָהָב וְכֶסֶף. ואומר (וזג' ב) לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב אָמַר ה' צְבָאוֹת:

וזמִשָּׁה קִנְיָנִים קָנָה לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ, וְאֵלּוּ הֵן, תּוֹרָה קִנְיָן אֶזוּד, שְׂמִים וְאַרְץ קִנְיָן אֶזוּד, אֲבִרָהֶם קִנְיָן אֶזוּד, יִשְׂרָאֵל קִנְיָן אֶזוּד, בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קִנְיָן אֶזוּד. תּוֹרָה מִנִּין, דְּכִתִּיב (משלי ז), ה' קִנְיָן רַאשִׁית דְּרִכּוֹ קָדָם מִפְּעֻלָּיו מֵאָז. שְׂמִים וְאַרְץ קִנְיָן אֶזוּד מִנִּין, דְּכִתִּיב (ישעיה סו), כֹּה אָמַר ה' הַשְׂמִים כֶּסֶף וְהָאָרֶץ הָדָם רִגְלֵי אִי זֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי וְאִי זֶה מָקוֹם מִנְּזוּזָתִי, ואומר (תהלים קד) מִה רַבּוֹ מַעֲשֵׂיהָ ה' כֻּלָּם בְּזוֹכְמָה

עֲשִׂיתָ מְלָאָה הָאָרֶץ קִנְיָנָהּ. אֲבָרְהָם קִנְיָן אֶזְרָא מִנִּין, דְּכַתִּיב (בראשית יד), וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ אֲבָרָם לֹאֵל עַלְיוֹן קִנְיָה שָׁמַיִם וָאָרֶץ. יִשְׂרָאֵל קִנְיָן אֶזְרָא מִנִּין, דְּכַתִּיב (שמות טו), עַד יַעֲבֹר עִמָּךְ ה' עַד יַעֲבֹר עִם זֶה קִנְיָתָהּ, וַאֲמִיר (תהלים טז) לְקָדוֹשִׁים אֲשֶׁר בָּאָרֶץ הַמָּוֶה וְאֲדִירִי כָּל זֶפְצִי בָּם. בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קִנְיָן אֶזְרָא מִנִּין, דְּכַתִּיב (שמות טו), מִכּוֹן לְשִׁבְתְּךָ פַּעֲלָתָהּ ה' מִקְדָּשׁ ה' כּוֹנֵנוּ יְדִיךָ. וַאֲמִיר (תהלים עז) וַיָּבִיֵּא אֵל גָּבֹל קִדְשׁוֹ הָרֶזֶה קִנְיָתָהּ יְמִינוֹ:

כָּל מֵה שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ, לֹא בָּרָאוּ אֵלָּא לְכַבּוּדוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מג), כָּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וְלְכַבּוּדִי בָּרָאתִיו יִצְרַתִּיו אֵף עֲשִׂיתִיו, וַאֲמִיר (שמות טו), יְהוָה יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד.

א"ה ראה והבט שיש כאן ד' לשונות כנגד אבי"ע. כל הנקרא בשמי, אצילות. בראתיו וכו' בי"ע.

כתב בספר הליקוטים פרשת כי תשא - פרק לד : "פירוש פסוק זה "ויעבור יהו"ה על פניו" והוא, כי משם יהו"ה שהוא מקור ההויו"ת, ר"ל שכולם נקרא על שמו יהו"ה, שנאמר (שם מ"ד ו') אני יהו"ה ראשון, ואת אחרונים, הנקראים על שמי בכל ספירה וספירה, ובכל היכל והיכל ובכל מדור ומדור, אני הוא, ר"ל על שמי נקראו כלם כך, שנאמר (שם מ"ג ז') כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, ר"ל בכל העולמות נקראים כך לכבודו של מקום בבי"ע. ומזה המקום שהוא יהו"ה, יוצאים ד' שמות לד' עולמות, באצילות שם יו"ד ה"י וי"ו ה"י, שהוא בגי' ע"ב. ובבריאה יו"ד ה"י וא"ו ה"י, שהוא בגי' ס"ג. וביצירה יו"ד ה"א וא"ו ה"א, שהוא בגי' מ"ה. ובעשיה יו"ד ה"ה וי"ו ה"ה, שהוא בגי' ב"ן. ואלו הד' שמות, עולים בגי' רל"ב, ובהם ארבעים אותיות חסר א', ובכל א' ד' אותיות השורש, ר"ל כנגד ד' אותיות המקור שמקבל כל אחד, והם י"ו אותיות ומ', הרי נ"ו ע"ה, ורל"ב הרי כמנין ויעבור:

והכונה היא, שעברו אלו הד' שמות, שעולים חשבון ויעבור על המקור שלהם, שהוא פניו פניו, לד' שמות שמאיר להם. וכאשר עברו על המקור

שלהם, מיד המקור קרא יהו"ה. והפסיק, לפי שלא שאל אלא לשאוב גם הוא ממקור העליון, הנקרא יהו"ה כמוהו, כי גבוה מעל גבוה שומר, ואז בא השפע בשובע ובריבוי מי"ג מדות, שמתחילים משם השני יהו"ה, א"ל רחום וכו'. ולזה אמר הכתוב (קהלת ה' ז') וגבוהים עליהם, על הי"ג מדות חוזר. וסוד קריאה זו, כמש"ה (תלים מ"ב ח') תהום אל תהום קורא לקול צנוריק, ר"ל, ז"א הנאצל מאו"א, מקורו מת"ת א"א, ולשם מקור הי"ב הויו"ת פשוטות. וכאשר ז"א מתאוה לשאוב ממקור העליון, אז עולה ועובר על פניו שהם או"א, וקורא למקור שלו, לשאוב ממנו מאותם הצינורות העליונות, כמש"ה קורא לקול צנוריק. ורמוז זה במלת תהום אל תהום, כי ידוע הוא שם מ"ה בסוד יו"ד ה"א וא"ו ה"א, ועשרה פעמים מ"ה בגי' תהו"ם ע"ה, וקורא לתהום העליון, שהוא ת"ת אריך, מקור צינורות העליונות, שהם ת"ן כמנין תהו"ם העליון:

רְבִי זִנְנִיא בֶּן עֲקֵשִׁיא אוֹמֵר, רָצָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאֻכּוֹת אֶת
יִשְׂרָאֵל, לְפִיכָךְ הִרְבָּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מב)
ה' זָפִיץ לְמַעַן צִדְקוֹ יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

כתב בספר ארבע מאות שקל כסף - דף רפא "שאלה ששאל הרב המובהק
והמקובל האלהי, כמהור"ר אברהם מונסון מעיר טניפיל די בארבאריאה,
להאר"י זצוק"ל:

א"ה: תמצית השאלה, האם ידיעת הבורא מכריחה את פעולת האדם. וזו
שאלה ששאל הרמב"ם בהלכות תשובה פרק חמישי והראב"ד השיגו שלא
היה לו לשאול.

יש לשאול דבר אחד קשה, והוא, כי ראינו בספרי הקבלה, ובספר הזוהר,
ובספר המדע, ובספר הקנה בן קנה זצלה"ה, כי בשעה שהאל מתעסק
בבריאה, אינו יודע, וכשיהיה באצילות הוא יודע. אם כן הרי נתבאר,
שבעולם האצילות היא הידיעה והכריחה, אם כן קשה לדברי רז"ל על פסוק,
ויאמר ה' אל משה אמור אל הכהנים, מלך ראשון שיעמוד לישראל, ידקר
בחרב. א"ל ולי אתה אומר, אמור אל כהנים, שהרי הרג נוב עיר הכהנים.

ונמצא שהכריחה דעתו על שאול, באיזה אופן שיהיה, אם בבריאה, אם באצילות, וא"כ נמצא שהכריחה על כל פנים:

והתשובה שהשיב מורי זללה"ה היא, כי אמת שיש באצילות ידיעה, אבל יש כח באדם לבחור זולתה, כמו שאמר הכתוב, ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך. הרי מכאן מובן, שהכריחה ממצעשה שאול, ומן הכתוב מוכיח שהוא בחירה, שנאמר ובחרת וגם לרז"ל שאמרו, אין רע יו"ד מלמעלה, כי למעלה באצילות הכל פשוט, ואין אותה ידיעת יורדת למטה להכריח על האדם, כי אין שכר ועונש, ואין בחירה ורצון למעלה. וז"ס הלא אח עשו ליעקב נאום ה', ואוהב את יעקב, וכי השי"ת אומר שכמו יעקב כן עשו, כי כבר העידה בתורה, כי יעקב יושב אהלים, ועשו עובד ע"ז, והשי"ת בוחר בצדיק, וא"כ מהו זה שאמר השי"ת אח"כ, ואוהב את יעקב, זה צדיק וזה רשע. אלא הכוונה היא, כי למעלה באצילות, כמו יעקב כן עשו, כי שם לא יש שכר ועונש, וז"ס הלא אח עשו ליעקב נאום ה', שהוא עתיקא קדישא, כמו שפי' באדרא, בי נשבעתי נאום ה', כי נאום ה' הוא ע"ק, על כן אמר יש לכם לשמוע בקולי, ולקבל מלכות עליכם, כי בחרתי ביעקב, ואף שהוא כמו עשו. וגם אם נאמר שיש ידיעה מוכרחת, אין צורך לא לתורה ולא למצות, כי כבר הכרח האדם במעשיו. וגם מאמר ר' חנניא בן עקשיא אומר, רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצות, אם נאמר שיש ידיעה מוכרחת, אין צורך בהרבות המצות. אלא הכוונה היא, כי למעלה באצילות יש ידיעה, ואין ידיעת הרע של האדם יורד מלמעלה, כי נשאר שם. וביד האדם שהוא בעל בחירה, לבחור בזולתה, על כן צותה התורה מצותיה, וגם אם האדם דבק בתורה, מושך עליו הטוב, כי אין רע יורד מעצמה מלמעלה, אלא ימשך עליו האדם הרע אז יורד. ועם זה יובן מאמר אחד בזוהר פרשה ויקרא נפש כי תחטא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע וגומר, כי שם אומר כי הנפש קודם שתרד למעלה, משביע אותה הקב"ה, תהי צדיק ואל תהי רשע. כי אם נאמר שיש ידיעה, נמצא שמשביעה לשקר, שהרי הוא יודע בו שהוא חוטא ומשביע וגם מאמר אחר לרז"ל משביעין תהי צדיק ואל תהי רשע, אם נאמר שידע, נמצא משביעו לשקר, ואין השי"ת רוצה שישבעו בשמו לשקר, אלא אלו המאמרים, וגם הרבה כתובים מוכחים, שבשעת הבריאה אין לו ידיעה:

וממה שביארנו יש ראייה, שאפילו ידיעת האצילות, היא ידיעה פשוטה, והיא תלויה ברצון האדם, שכבר נאמר לו, כי הוא כמו קונו, שהוא בעל בחירה ורצון, כמו שאמר הכתוב כי יעקב בחר לו י"ה ישראל לסגולתו, הרי הוא מובן שיש לו בחירה ורצון. גם מה שנאמר ורציתי אתכם וגו', הרי מן הכתובים שיש לו בחירה ורצון. וגם מדמה ישראל אליו, שאמר והייתם קדושים כי קדוש אני, כמו שאני קדוש, כך אתם תהיו קדושים, אחי רעי בני כצלמו כדמותו, כי אם יאמר שיש לו ידיעה ואינה מוכרחת, כמו שאמר הרב במז"ל, נמצא שאול שהכריחה ידיעתו עליו יש לו תלונה על זה. אמנם אם נאמר כמו שאמרנו, יבוא הכל באמת ובאמונה, והוא מאמר איוב, חלילה לאל מרשע ושדי מעול, כי פועל אדם ישלם לו וכארח איש ימציאנו, כאשר תחקור בפירוש הדברים, כי פועל אדם ישלם לו וכארח איש ימציאנו, תחקור הענין היטב, ותמצא תשובה על אמתתה, ואתה שלום, וכל אשר לך שלום, תם ונשלם שבח לאל בורא עולם:

תם פירוש פרקי אבות. בעזר אל שוכן ערבות: